МЕЃУНАРОДЕН СЛАВЈАНСКИ УНИВЕРЗИТЕТ
СВЕТИ НИКОЛЕ
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

ФАКУЛТЕТ ЗА ...
СТУДИСКА ПРОГРАМА:

МАГИСТЕРСКИ ТРУД

ПОЛОЖБАТА НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА КОН НАДВОРЕШНАТА ПОЛИТИКА ОД 1991 ГОДИНА ДО ДЕНЕС

СТУДЕНТ: ЕМАНУЕЛА БЕЛУЛОСКА
БРОЈ НА ИНДЕКС: 10000000
МЕНТОР: (ИМЕ И ПРЕЗИМЕ НА МЕНТОР)

Свети Николе, 2025

АПСТРАКТ

Во магистерската работа е анализирана надворешната политика на Република Северна Македонија од стекнувањето независност во 1991 година до современиот период. Истражувањето се фокусира на континуитетот и промените во надворешнополитичките приоритети, како и на предизвиците со кои се соочила државата во различни историски и политички контексти. Основната цел е да се објаснат клучните фактори што ја обликувале надворешната политика и да се процени нивното влијание врз меѓународната положба на државата, безбедноста и евроатлантските интеграции. Во рамки на трудот се применети методи на анализа и синтеза, компаративен пристап и анкетно истражување и со тоа се обезбеди интегрирано согледување на теоретските аспекти и практичните искуства. Главните резултати укажуваат дека надворешната политика на Северна Македонија постојано се движела меѓу ограничувањата на малата држава и стремежот кон интеграција во ЕУ и НАТО и дека најголемите предизвици биле поврзани со билатералните односи со соседите и регионалната динамика. Надворешната политика придонела кон зајакнување на меѓународната положба и безбедност на државата, но и дека остануваат нерешени прашања поврзани со односите со Бугарија и потребата од поактивно дипломатско присуство.

Клучни зборови: надворешна политика, Северна Македонија, евроинтеграции, НАТО, дипломатија.

ABSTRACT

The master's thesis analyzes the foreign policy of the Republic of North Macedonia from the acquisition of independence in 1991 to the modern period. The research focuses on the continuity and changes in foreign policy priorities, as well as the challenges faced by the country in different historical and political contexts. The main goal is to explain the key factors that shaped foreign policy and to assess their impact on the international position of the country, security and Euro-Atlantic integration. The paper applies methods of analysis and synthesis, a comparative approach and survey research, thereby ensuring an integrated understanding of theoretical aspects and practical experiences. The main results indicate that the foreign policy of North Macedonia has constantly moved between the limitations of a small state and the aspiration for integration into the EU and NATO, and that the greatest challenges have been related to bilateral relations with neighbors and regional dynamics. Foreign policy has contributed to strengthening the international position and security of the state, but there remain unresolved issues related to relations with Bulgaria and the need for a more active diplomatic presence.

Key words: foreign policy, North Macedonia, European integration, NATO, diplomacy.

СОДРЖИНА

АПСТРАКТ

ABSTACT

ВОВЕД.....1

I. ТЕОРЕТСКИ ОСВРТ НА НАДВОРЕШНАТА ПОЛИТИКА.....2

1.1 Дефиниција на надворешна политика.....3

1.2 Главни актери и механизми на формирање на надворешната политика 13

1.3 Надворешна политика во малите држави.....16

II. Надворешната политика на РСМ 1991-2001.....22

2.1. Процесот на меѓународно признавање и спорот за името.....23

2.2. Односи со соседните земји.....25

2.3. Првите чекори кон интеграција во ЕУ и НАТО.....26

2.4. Улогата на ОН, ОБСЕ и други меѓународни организации.....27

III. Надворешната политика на РСМ 2001-2018.....30

3.1. Последици од конфликтот во 2001 и Охридскиот рамковен договор.....32

3.2. Проширување на билатералната соработка.....34

3.3. Активна партиципација во регионални иницијативи.....36

3.4. Дипломатски односи и предизвици кон НАТО и ЕУ.....37

IV. Надворешната политика по Преспанскиот договор (2018-денес).....39

4.1. Договорот со Грција и промена на името.....40

4.2. Членство во НАТО и застојот во евроинтеграциите.....42

4.3. Односите со Бугарија и Протоколот од 2022.....44

4.4. Надворешната политика во новиот геополитички контекст.....45

V. Предмет, оправданост и методологија на истражувањето.....48

5.1. Предмет на истражување.....49

5.2. Оправданост на истражувањето.....49

5.3. Методологија на истражувањето……50

5.4. Хипотетска рамка.....51

5.5. Материјали и методи 53

5.6. Инструмент 53

5.7. Примерок на истражувањето.....54

5.8. Ограничување на истражувањето 54

VI. АНАЛИЗА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО 56

VII. ДОКАЖУВАЊЕ НА ХИПОТЕЗИ.....82

ЗАКЛУЧОК.....88

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА 91

ПРИЛОЗИ - АНКЕТЕН ПРАШАЛНИК

ЛИСТА НА СЛИКИ

Слика 1 Детерминанти на надворешната политика 9

ЛИСТА НА ТАБЕЛИ

Табела 1 Функции на надворешната политика.....15
Табела 2 Стратегии на малите држави.....19

ЛИСТА НА ГРАФИКОНИ

Графикон 1 Пол.....57
Графикон 2 Возраст 58
Графикон 3 Образование.....59
Графикон 4 Дали сте политички активист?.....60
Графикон 5 По прогласувањето на независноста (1991), РСМ успешно ги дефинираше своите надворешнополитички приоритети.....61
Графикон 6 Првите години од независноста беа главни за градење на меѓународен углед на државата. 62
Графикон 7 Членството во ООН во 1993 година беше значаен дипломатски успех. .63
Графикон 8 Периодот 1991-2001 беше обележан со конзистентна и стабилна надворешна политика. 64
Графикон 9 Преспанскиот договор значително ја подобри меѓународната положба на РСМ. 65
Графикон 10 Договорот за пријателство со Бугарија (2017) е корисен за државните интереси. 66
Графикон 11 РСМ има стабилни и добри односи со соседните земји.....67
Графикон 12 Членството во НАТО ја зголеми безбедноста на државата.....68

Графикон 13 Процесот за членство во ЕУ е воден ефикасно од институциите. 69
Графикон 14 Членството во меѓународни организации придонесува за економски развој на државата. 70
Графикон 15 Надворешната политика е независна од внатрешнополитичките конфликти 71
Графикон 16 Постојаните промени на влади не влијаат значително врз надворешната политика. 72
Графикон 17 Постојат долгорочни стратегии за надворешната политика што се почитуваат од сите влади. 73
Графикон 18 Надворешната политика придонесува за странски инвестиции. 74
Графикон 19 Дипломатските односи се користат за промоција на македонски производи и култура. 75
Графикон 20 Граѓаните се доволно вклучени во креирањето на надворешната политика (преку јавни дебати, консултации). 76
Графикон 21 Надворешната политика ги одразува интересите на поголемиот дел од граѓаните. 77
Графикон 22 ЕУ интеграцијата треба да остане главен приоритет на надворешната политика. 78
Графикон 23 Односите со соседите треба дополнително да се зајакнат. 79
Графикон 24 Потребно е поголемо дипломатско присуство (амбасади, конзулати) во светот. 80
Графикон 25 Сегашната позиција на РСМ во меѓународната заедница е подобра отколку пред 10 години. 81

КОРИСТЕНИ КРАТЕНКИ

- ЕУ - Европска Унија
- НАТО - North Atlantic Treaty Organization (Организација на Северноатлантскиот договор)
- ОБСЕ - Организација за безбедност и соработка во Европа
- ООН - Обединети Нации
- РСМ - Република Северна Македонија
- САД - Соединети Американски Држави
- СФРЈ - Социјалистичка Федеративна Република Југославија

ВОВЕД

Надворешната политика ги претставува главните аспекти на државното функционирање и меѓународната положба на секоја суверена држава. За новоформирана држава, како што е Република Северна Македонија, која стекна независност во 1991 година, воспоставувањето стабилна надворешна политика е многу значајно за нејзиното меѓународно признавање, безбедност и евроатлантска интеграција. Од тогаш па сè до денес, државата се соочува со низа предизвици, дипломатски пречки и политички одлуки кои ја обликуваат нејзината надворешна насока.

Овој труд има за цел да обезбеди темелна и објективна анализа на развојот и трансформацијата на надворешната политика на Република Северна Македонија во различни историски и политички контексти - од првите дипломатски чекори, преку спорот за името со Грција, до актуелните аспирации за полноправно членство во Европската Унија. Конкретните цели на ова истражување се следните:

- да се објасни поимот и значењето на надворешната политика, особено кај мали и транзициски држави и да се анализира надворешната политика на Република Северна Македонија низ неколку фази: 1991-2001, 2001-2018, и 2018-денес;
- да се истражи влијанието на главните билатерални и мултилатерални односи врз стратешките цели на државата;
- да се проучат ставовите на граѓаните, политичарите и стручната јавност преку анкетно истражување и да се идентификуваат главните предизвици и потенцијални насоки на надворешната политика во иднина.

Овој магистерски труд има за цел да придонесе кон подлабоко разбирање на улогата што ја игра надворешната политика во формирањето на идентитетот, безбедноста и меѓународната позиција на Република Северна Македонија.

„Во меѓународната политика нема вечни пријатели,

ниту вечни непријатели — има само вечни интереси.“

— Лорд Палмерстон

ГЛАВА I.

ТЕОРЕТСКИ ОСВРТ НА НАДВОРЕШНАТА ПОЛИТИКА

Кога зборуваме за надворешната политика, секогаш се наметнува став дека станува збор за нешто многу пошироко од самите дипломатски потези или потпишани договори. Таа е, во суштина, проекција на државата надвор од нејзините граници - комбинација од стратегија, интереси и визија за тоа како да се обезбеди позиција во меѓународниот систем. Не е само „техничка работа“ на министерствата и амбасадите, туку процес што директно го одразува внатрешното уредување, историјата и културните матрици на едно општество. Токму затоа, кога правиме теоретски осврт, важно е да се покаже дека надворешната политика не е изолиран феномен. Таа се испреплетува со прашања на моќ, идентитет и безбедност, а често и со симболичка борба - кој ќе биде признаен, кој ќе биде прифатен и како ќе се дефинира местото на државата во глобалната „шаховска табла“.

Во продолжение, анализата на теоретските пристапи ни помага да ја согледаме сложеноста на овој поим. Некои гледишта ја нагласуваат државата како клучен актор што рационално ги штити своите интереси, други пак ја стават во контекст на меѓузависност, мултилатерализам и влијание на меѓународните организации. Вистината, можеби, е некаде меѓу редовите - државите секогаш се движат помеѓу реалните ограничувања и симболичките амбиции. Во таа рамка, надворешната политика добива тројна димензија:

- прагматична, бидејќи се однесува на опстанок и интерес;
- симболична, бидејќи гради имиџ и престиж;
- организациска, бидејќи создава структури за постојана комуникација со светот.

Со таков преглед, овој дел има цел не да даде конечни дефиниции, туку да отвори простор за подетална анализа во следните точки - од тоа како се дефинира надворешната политика, до тоа кои се актерите и што значи да се биде мала држава во големата игра.

1.1 Дефиниција на надворешна политика

Надворешната политика се дефинира како систем на принципи, цели и акти дефинирани од државата за водење односи со други субјекти на меѓународната сцена

(држави, меѓународни организации и невладини актери). Таа ги вклучува формулирањето на стратегии и активности насочени кон остварување и заштита на националните интереси надвор од границите и е неопходна за обезбедување безбедност, економски просперитет и меѓународен углед.[1]

Во академската литература се прави разлика помеѓу термините „надворешна политика“ и „меѓународни односи“. Вториот се смета за поширок концепт, кој опфаќа не само политички, туку и други врски меѓу меѓународните актери.

Надворешната политика е политика што ги регулира меѓудржавните и меѓународните односи врз основа на меѓународното право, меѓудржавните договори и спогодби.

Надворешната политика е составен дел од државната политика, која ги одредува дејствијата на државата во домашната сфера. Понекогаш, таа е едноставно функција на домашната политика. Секоја држава следи одреден курс на надворешна политика. Потребата од надворешна политика произлегува од фактот дека домашната политика не ги задоволува целосно потребите и интересите на дадено општество.

Домашните и надворешните функции на политиката се тесно поврзани, но можат да се идентификуваат одредени специфични и фундаментални карактеристики на надворешната политика. Една од нејзините најважни карактеристики е развојот и спроведувањето на целите на надворешната политика. Формулирањето на програмите и организирањето на политичките акции секогаш се условени од специфичната ситуација на меѓународната сцена. Важна карактеристика што ја карактеризира надворешнополитичката активност на една држава е нејзината способност да одржува политичка стабилност на соодветно ниво во државата.

Надворешната политика е дизајнирана да ги регулира односите меѓу државите и народите, текот на дејствувањето на дадена држава и нејзините претставници на меѓународната сцена, насочен кон остварување на националните и државните интереси. Нејзиниот успех зависи од објективното и реално одразување на итните

[1] Merriam-Webster. (2025). *Foreign policy: Definition & meaning.*

јавни интереси, како и од соодветно развиените средства и методи за остварување на овие интереси и постигнување на наведените цели.

Надворешната политика е општ курс на една држава во меѓународните односи. Таа ги регулира односите на државата со други држави и народи во согласност со нејзините принципи и цели, кои се остваруваат преку различни средства и методи. Надворешната политика на секоја држава е тесно испреплетена со нејзината внатрешна политика и треба да ја одразува природата на нејзиниот политички и општествен систем. Во овој случај, таа ги комбинира националните интереси и вредности со универзалните човечки интереси и вредности, особено во прашањата за безбедност, соработка и зајакнување на мирот, како и во решавањето на глобалните меѓународни проблеми што се јавуваат по патот на општествениот напредок.

Надворешната политика се развива како што објективните потреби на дадено општество или држава созреваат за да воспостават специфични односи со надворешниот свет - односно со други општества или држави. Затоа, таа се појавува подоцна од домашната политика. Обично започнува со едноставен интерес: што имаат тие што ние го немаме? И кога овој интерес станува свесен, тој се трансформира во политика - во конкретни акции за негово реализирање.

Постојат бројни теории за надворешна политика, од кои секоја нуди различни објаснувања за нејзините фундаментални цели и задачи, нејзината суштина и нејзините функции. Сепак, постои и општа теорија која служи како основа за развој на најефикасните средства и методи за постигнување на овие цели, како и за планирање и координирање на различни активности и дејствија во надворешната политика.

Планирањето на надворешната политика, пак, подразбира долгорочен развој на специфични активности на меѓународната сцена и се состои од неколку фази.

Прво, се подготвува прогноза за веројатниот развој на системот на меѓународни односи како целина или во поединечни региони, како и односите меѓу дадената држава и други држави. Таквата прогноза е еден од најсложените видови политичко прогнозирање и се базира на анализа на трендовите во можните промени во одредени елементи на системот на меѓународни односи. Ова овозможува прилично

точна проценка на веројатните последици од планираните надворешнополитички активности.

Второ, се утврдуваат ресурсите и средствата потребни за постигнување на наведените надворешнополитички цели.

Трето, се утврдуваат примарните надворешнополитички цели на дадената држава во различни области, врз основа првенствено на нејзините економски и политички интереси.

Четврто, се развива сеопфатна програма на сите надворешнополитички мерки, која мора да биде одобрена од владата на земјата.

Меѓу специфичните теории за надворешна политика, најпозната е онаа на американскиот политиколог Хенри Моргентау. Тој ја дефинира надворешната политика првенствено како политика на сила, во која националните интереси се издигнуваат над сите меѓународни норми или принципи, и затоа силата (воена, економска, финансиска) станува примарно средство за постигнување на наведените цели.[2] Ова е изворот на неговата формула: „Целите на надворешната политика мора да бидат утврдени во духот на националниот интерес и поткрепени со сила“.

Суштината на надворешната политика е одредена од целите што таа ги поставува за себе и средствата за нивно постигнување, што зависи од многу околности: социо-политичката структура на државата, обликот на владеење, политичкиот режим, нивото на социо-економски развој, учеството во меѓународни организации и, пред сè, воено-политичките блокови, политичката динамика на државата, нивото на политичка култура итн.

Целите на надворешната политика се доста разновидни. Тие вклучуваат обезбедување национална безбедност, зголемување на економската и политичката моќ на државата и зајакнување на нејзината меѓународна позиција. Една од најважните цели на надворешната политика на една држава е да обезбеди раст на нејзиниот економски и политички потенцијал . Застапувањето на националните интереси е тесно поврзано со обезбедување оптимални услови за функционирање на

[2] Morgenthau, H. J. (1950). The mainsprings of American foreign policy: The national interest vs. moral abstractions. *American Political Science Review, 44*(4), 833-854.

државата . Важна задача на државата е да создаде позитивен меѓународен имиџ , престиж и силна меѓународна позиција меѓу државите од глобалната заедница.

Надворешната политика извршува заштитни и информативно-репрезентативни функции:

- Заштитната функција е поврзана со заштитата на правата и интересите на дадена земја и нејзините граѓани во странство. Спроведувањето на оваа функција е насочено кон спречување на закани за дадената држава и наоѓање мирни политички решенија за новите спорни прашања.

- Информативната и претставничката функција се изразува во активностите на релевантните тела насочени кон создавање позитивна слика за државата во меѓународната заедница. Овие тела ги информираат своите влади за намерите на другите влади и ги олеснуваат контактите меѓу државата и другите земји.

Функциите на надворешната политика вклучуваат и проактивни организациски активности насочени кон наоѓање корисни контакти и создавање поволни услови за надворешна политика за активностите на државата .

Регулаторните функции на надворешната политика се неопходни за отстранување на нерамнотежата во системот на односи во надворешната политика.

Активностите на централните тела за надворешна политика (Министерство за надворешни работи, амбасади) се од значајно значење за спроведување на овие функции.

Суштински елемент на надворешната политика е изборот на средства и евалуацијата на нивната ефикасност. Изборот на средства за надворешна политика обично укажува на нејзината рационалност и ефикасност. При водењето на надворешната политика, државата обично користи различни средства. Тие можат да се класифицираат на следниов начин:

- Информативните и пропагандните алатки (или идеолошките) играат важна улога во прилагодувањето на државата кон сложените, полихиерархични меѓународни структури во областа на масовните медиуми, активностите на културните центри итн.

- Политичките алатки на надворешната политика се користат првенствено за дипломатски цели. Дипломатијата е во форма на преговори, кореспонденција, секојдневно претставување на државата во странство и учество во меѓународни организации.

- Економските средства на надворешната политика вклучуваат користење на економскиот потенцијал на земјата и за решавање на домашните проблеми и за влијание врз политиките на другите држави. Економската моќ на една земја е особено важна алатка на надворешната политика, која ја одредува нејзината позиција и место во глобалната заедница.

- Воените средства на надворешната политика може да се сметаат за воена моќ на една држава, т.е. големината на нејзината армија, видовите оружје, присуството на воени бази и поседувањето нуклеарно оружје. Воените средства често се користат за вршење директен и индиректен притисок врз други земји.

Покрај оваа типологија, понекогаш се прави разлика помеѓу инструменти на надворешната политика кои можат да се дефинираат како стабилни (територија, клима, природни ресурси, геополитичка положба) и променливи (насоки и концепти на надворешната политика, политички лидери, политичка култура, политички систем итн.).

Развојот на меѓународните односи и практичното спроведување на надворешната политика во голема мера зависат од активностите на меѓународните здруженија и организации. Опфаќа широк спектар на цели - политички, економски, безбедносни, културни - кои таа се обидува да ги оствари преку различни средства: дипломатија, меки влијанија (soft power), економски инструменти, воени алијанси, санкции, и др.[3] Иновативните и комплексни меѓународни предизвици, како климатски промени и технологија, го прошируваат опсегот на надворешната политика и бараат нови алатки.[4]

[3] Cambridge Dictionary. (2025). *Foreign policy*.
[4] Britannica, T. E. (2025). *Foreign policy: Definition, objectives & facts*.

Слика 1 Детерминанти на надворешната политика

Географската локација е еден од најстарите и највлијателни фактори во обликувањето на надворешната политика. Таа ја дефинира безбедносната динамика, пристапот до природни ресурси и можностите за регионална соработка. Земјите кои се сместени во „срцето“ на геополитички чувствителни региони обично мораат да развијат поактивна и внимателна дипломатија за да избегнат конфликти или изолација. Македонија е класичен пример за држава чија географска позиција - на Балканскиот Полуостров, меѓу неколку соседи со историски и политички разлики - постојано ја става во фокусот на големите сили. Позицијата на крстосницата на транспортни и енергетски коридори ја прави важна за економска и воена логистика, но истовремено ја изложува и на притисоци и условувања. Затоа, географијата не е само карта и граници; таа е вистински детерминант кој може да отвори врати кон интеграции или да создаде пречки што бараат постојана дипломатска вештина.

Надворешната политика често не се планира во лабораториски услови, туку се моделира под притисок на кризи и изненадни настани. Војни, терористички напади, економски колапси или миграциони бранови можат преку ноќ да ја сменат агендата на една држава. Македонија го почувствува тоа во 2001 година, кога внатрешниот конфликт со етничка димензија стана и меѓународно прашање. Во такви ситуации, владите се приморани да реагираат со итни дипломатски мерки - да бараат посредници, да преговараат за мировни решенија или да прифатат меѓународна помош. Кризи можат да ги зајакнат врските со некои сојузници, но и да ја нарушат

довербата со други. Еден политички момент - еден „вжарен“ настан - често има долгорочни последици врз позицијата на државата во меѓународниот систем. Затоа, кризите се непредвидливи детерминанти што ја тестираат зрелоста и адаптивноста на дипломатијата.

Во современиот свет, ниедна држава не може да ја моделира својата надворешна политика без да се соочи со рамката на меѓународното право и институциите. Повелбата на Обединетите нации, конвенциите за човекови права, правилата на Светската трговска организација или одлуките на меѓународни судови - сите тие го ограничуваат, но и го насочуваат однесувањето на државите. За мала држава како Македонија, оваа рамка е особено значајна: таа обезбедува правна заштита и механизми преку кои може да ги артикулира своите интереси без употреба на сила. Членството во ОН, ОБСЕ, Советот на Европа и аспирациите за ЕУ се не само симболика, туку и практичен инструмент за гарантирање на стабилноста и безбедноста. Меѓународното право ја поставува основата за решавање на спорови, како што беше случајот со името со Грција, каде што процесот се водеше под покровителство на ОН. Со други зборови, институциите и правото се рамнотежа меѓу силата и правдата.

Технологијата одамна не е само алатка за економски развој, туку и вистински геополитички ресурс. Земји кои инвестираат во модерни комуникациски мрежи, воена технологија или енергетска инфраструктура добиваат поголема тежина на меѓународната сцена. Технолошките напредоци го менуваат начинот на кој државите водат дипломатија - од кибер-безбедност, преку дигитална дипломатија, до брзо разменување на информации што пред само неколку децении ќе било незамисливо. Македонија, како мала држава, не е лидер во развој на технологии, но активно се адаптира на дигиталните трендови и ги користи за промоција на сопствените интереси во рамки на регионални и европски иницијативи. Технологијата овозможува поголема транспарентност и подобра вмреженост, но истовремено носи и ризици - од хакерски напади, дезинформации и дигитална зависност. Со еден збор, напредокот е и можност и закана, детерминанта што ја обликува секоја нова дипломатска стратегија.

Колку и да звучи апстрактно, квалитетот на дипломатијата често е одлучувачки фактор во надворешната политика. Не е исто дали држава ќе има искусни и добро обучени дипломати кои умеат да градат партнерства, или пак ќе се потпира на

импровизација и случајни решенија. Дипломатите се „лице на државата“ во меѓународниот систем и нивната способност да аргументираат, да посредуваат и да преговараат е клучна за тоа колку сериозно ќе биде сфатена државата. Македонија има искуство со ова - многу често нејзината позиција во спорот за името или при евроинтеграциите зависи токму од тоа како дипломатите ќе ги пренесат аргументите и ќе изградат доверба кај партнерите. Квалитетот на дипломатијата не зависи само од луѓето, туку и од инфраструктурата, обуката и визијата што ја дава политичкото раководство. Тој е своевиден „амбасадор на амбициите“ што државата ги има во светот.

Лидерите се тие што ги преточуваат абстрактните интереси во конкретна стратегија. Политичкото лидерство е директен детерминант на надворешната политика бидејќи преку него се дефинира тонот на дипломатијата, изборот на партнери и приоритетите на државата. Силен лидер со визија може да ја позиционира својата држава како фактор на стабилност или иновативен партнер, додека слабото лидерство може да доведе до изолација и губење на доверба. Во македонскиот контекст, токму лидерството на премиери и претседатели играше пресудна улога во главни моменти - како при решавањето на спорот за името или отворањето на вратите кон НАТО. Но лидерството е меч со две острици: ако е премногу персонализирано, може да доведе до зависност на институциите од поединец, наместо систем. Затоа, вистинската вредност е во комбинацијата на визионерски лидери и стабилни институции кои знаат да ја продолжат поставената надворешнополитичка насока.

Идеологијата е невидливата рамка во која се градат сите одлуки во надворешната политика. Таа ги обликува начелата и вредностите што државата сака да ги пренесе во меѓународниот систем. Либералната ориентација, на пример, ќе ја насочи државата кон соработка, интеграција и колективна безбедност, додека поавторитарните или националистички идеологии често ја насочуваат кон изолација, конфронтација или инсистирање на суверенитет без компромис. Македонија, по стекнувањето на независност, постепено ја избра евроатлантската идеолошка рамка - демократски институции, владеење на правото и пазарна економија - како дел од процесот на стабилизација и интеграција во ЕУ и НАТО. Но тоа не значи дека немало дилеми: дел од политичките актери во различни периоди поттикнуваа идеи за „трет пат“, за баланс меѓу Западот и Истокот. Овие внатрешни идеолошки судири секогаш

имаа директно влијание врз дипломатските позиции. Значи, идеологијата не е само филозофска рамка; таа е и практична насока што го одредува тонот на преговорите, изборот на партнери и начинот на кој државата се претставува пред светот.

Економските ресурси се реалната поддршка на секоја надворешна политика. Државата со силна економија има повеќе средства за развој на дипломатија, зајакнување на воени капацитети и инвестиции во меѓународни проекти. Спротивно, слабата економија го ограничува надворешнополитичкиот маневарски простор, правејќи ја државата зависна од странска помош или кредити. Македонија е мал пазар со ограничени ресурси, што значи дека нејзините дипломати често мораат да користат „мека моќ“ - аргументи, култура, регионални иницијативи - наместо финансиска или воена надмоќ. Сепак, природните ресурси, како транзитната улога за енергетските коридори, ѝ даваат важност во очите на големите сили. Дополнително, странските инвестиции и развојната помош од ЕУ и САД ја зајакнуваат економската база што ѝ овозможува на државата да биде поамбициозна во надворешната политика. Затоа, економските ресурси се повеќе од бројки во буџетот - тие се основа на кредибилитетот и влијанието во меѓународната арена.

Историјата е детерминанта што не може да се избрише - таа постојано го следи секој дипломатски чекор. Минатите војни, договори, сојузи или конфликти создаваат рамка во која се толкуваат сегашните политики. Македонија тоа го знае предобро: историјата е централна во односите со соседите, особено со Грција и Бугарија. Спорот за името со Грција и прашањата за историското наследство со Бугарија покажуваат како минатото може да стане дел од сегашната политичка агенда. Историјата не е само книга - таа е жива материја што влијае на идентитетот, наративите и меѓународниот имиџ. Од друга страна, државите можат да ја користат историјата како ресурс: преку културна дипломатија, промоција на историски вредности и создавање на мостови со дијаспората. Но ако историјата се користи исклучиво за националистички цели, таа може да стане кочница наместо двигател. Затоа, вистинската вештина на надворешната политика е да се извлечат позитивните лекции од историјата, без да се повторуваат старите поделби.

Популацијата претставува еден од најочигледните, но и најкомплексни детерминанти на надворешната политика. Бројноста, етничкиот состав, возраста и образованието на населението директно влијаат врз капацитетот на државата да

проектира сила или да гради партнерства. Големите држави со бројно население можат да си дозволат да ја користат демографската тежина како аргумент во дипломатијата, додека малите држави, како Македонија, мораат да бидат покреативни и да компензираат со други ресурси. Но не е само квантитетот важен - етничката структура, како во Македонија, каде што Албанците, Турците, Србите, Власите и други заедници сочинуваат значаен дел од населението, има суштинско влијание врз внатрешната и надворешната политика. Мултиетничноста носи богатство, но и потреба за постојана внимателна дипломатија - и дома и во надворешните односи, бидејќи секоја заедница е поврзана со матични држави во регионот. Дополнително, миграцијата и иселувањето се фактори што ја менуваат демографската карта и со тоа влијаат на политичката тежина на земјата. Затоа, популацијата не е само статистика; таа е динамична детерминанта која го моделира карактерот и приоритетите на надворешната политика.

1.2 Главни актери и механизми на формирање на надворешната политика

Формирањето на надворешната политика е комплексен процес што вклучува повеќе актери: [5]

- претседател/влада;
- министерства (надворешни работи, финансии, одбрана);
- парламент;
- разузнавачки служби;
- приватен сектор и експертски кругови (think-tanks).

Нивната интеракција преку буџетски процес, законодавство, администрација и јавна дипломатија е критична за ефикасноста во донесувањето на стратегиски одлуки.

[5] Smith, S., Hadfield, A., & Dunne, T. (Eds.). (2008). *Foreign policy: theories, actors, cases*. Oxford University Press, USA.

Надворешната политика е составен дел од активностите на една држава. Нејзината суштина лежи во воспоставувањето односи со други држави и е логично продолжение на внатрешната политика. Сепак, надворешната политика не може да се дефинира само како продолжение на домашната политика; надворешната политика има свои специфични карактеристики што ја прават различна од домашната политика:

дефинирањето и спроведувањето на целите во надворешната политика се врши земајќи ги предвид интересите на другите суверени држави кои учествуваат во меѓународната политика;

Надворешната политика има своја посебна организациска и институционална поддршка.

Но, и покрај специфичноста на надворешната политика, не смее да се заборави нејзината врска со внатрешната политика.

Целите на надворешната политика на која било држава се строго дефинирани. Тие се одредени од социо-политичката структура, формата на изразување, традициите, идеологијата и односите со другите држави. Главните цели на надворешната политика вклучуваат:

- Обезбедување на националната безбедност на државата. Очигледно е дека обезбедувањето на безбедноста на државата ги задоволува нејзините витални потреби. Без спроведување на оваа цел, надворешната политика како таква не може да постои.

- Растот на економскиот, политичкиот и одбранбениот потенцијал на една држава. Ова е една од најважните цели на надворешната политика. Една држава може да ја зголеми својата сила преку својата надворешна политика (преку приклучување кон воени блокови, добивање економска помош итн.).

- Зајакнување на меѓународните односи и позицијата на државата. Престижот на една држава во меѓународната политика е можен само ако се постигнат првите две цели.

Табела 1 Функции на надворешната политика

Функција	Објаснување	Примери
Безбедност	Надворешната политика е поврзана со заштитата на правата и интересите на државата и граѓаните во странство, спречување на закани за територијалниот интегритет и политичкиот систем.	Членство на Македонија во НАТО (2020) како гаранција за колективна безбедност; учество во мировни мисии на ОН.
Репрезентативен и информативен	Се изразува преку претставување на државата во меѓународни организации и форуми, артикулирање на ставовите и интересите, како и промовирање на националниот имиџ.	Македонската дипломатија во Советот на Европа и ОБСЕ; промоција на културна дипломатија преку меѓународни настани.
Преговарање и организациско	Опфаќа организирање и водење на контакти на меѓународно ниво преку дипломатски канали, постигнување договори и решавање на конфликти.	Преспанскиот договор (2018) со Грција; билатерални протоколи со Бугарија за евроинтеграции.

Извори: Hill, C. (2016). Berridge, G. R. (2015). Smith, S., Hadfield, A., & Dunne, T. (2016).

Се разликуваат следниве средства за надворешна политика:

- информативна и пропагандна: играат важна улога и се манифестираат во различни форми на пропаганда, информации и културна политика;
- политички: опфаќа првенствено сфера на дипломатски односи;
- економски: вклучуваат користење на економскиот потенцијал за влијание врз политиките на другите земји;
- Војска: ги опфаќа армијата и воениот потенцијал на државата. Примери за воен притисок вклучуваат маневри, вежби во граничните области, гранични провокации и демонстрации на ново оружје.

1.3 Надворешна политика во малите држави

Малите држави, како Северна Македонија, често се соочуваат со структурни ограничувања:

- ограничени ресурси,
- мала политичка тежина, и
- ранливост кон надворешни притисоци.[6]

Затоа тие прибегнуваат кон стратегии како мултилатерализам, коалиции или ослонување на меки алатки за надминување на нееднаквости.

Приоритетот на националните интереси служи за две цели:

1. обезбедува општа ориентација за надворешната политика и
2. станува критериум за избор во специфични ситуации.

Така, националните интереси ги одредуваат и долгорочните, стратешки цели и краткорочните, тактички дејствија. За да ја оправда употребата на сила, Г. Моргентау го измислил терминот „рамнотежа на моќта“[7], кој е познат уште од ренесансата. Со овој термин, тој подразбира, прво, политика насочена кон одредена распределба на воената сила, второ, опис на која било фактичка состојба на моќ во светската политика и трето, релативно еднаква распределба на моќта на меѓународно ниво. Меѓутоа, со таков пристап, кога некој се води само од сопствените национални интереси, меѓусебно корисната соработка може да се повлече во втор план, бидејќи предност се дава само на конкуренцијата и борбата. На крајот на краиштата, ова е истата стара максима: ако сакате мир, подгответе се за војна.

На крајот на 20 век, војната не треба да биде инструмент на надворешна политика, во спротивно би било невозможно да се гарантира суверена еднаквост на сите држави, самоопределување на народите при изборот на нивниот пат на развој,

[6] Thorhallsson, B., & Steinsson, S. (2017). Small state foreign policy. In *Oxford research encyclopedia of politics*.

[7] Molloy, S. (2013). 'Cautious politics': Morgenthau and Hume's critiques of the balance of power. *International Politics*, *50*(6), 768-783.

недозволивоста на запленувањето на странски територии, воспоставувањето фер и меѓусебно корисни економски и деловни врски итн.

Современата глобална пракса препознава три главни методи за обезбедување на меѓународната безбедност:

1. Одвраќање на потенцијална агресија преку различни форми на притисок (економски, политички, психолошки итн.).

2. Казнување на агресорот преку употреба на специфични практични дејствија против него.

3. Политичкиот процес како средство за постигнување на мирни цели без употреба на сила (преговори, конференции, самити итн.).

Примарните цели на надворешната политика вклучуваат, прво, обезбедување на безбедноста на државата; второ, стремеж кон зголемување на материјалниот, политичкиот, воениот, интелектуалниот и другиот потенцијал на земјата; и, трето, зголемување на нејзиниот престиж во меѓународните односи. Постигнувањето на овие цели е определено од специфичната фаза на развој на меѓународните односи и специфичната глобална ситуација. Понатаму, активностите на надворешната политика на една држава мора да ги земат предвид целите, интересите и активностите на другите држави; во спротивно, тие ќе бидат неефикасни и може да станат пречка за општествениот напредок.

Најважните функции на надворешната политика на една држава вклучуваат:

1. Дефанзивна, спротивставување на какви било манифестации на реваншизам, милитаризам или агресија од страна на други земји.

2. Репрезентативна и информативна, која има двојна намена: информирање на владата на државата и настаните во дадена земја и информирање на раководството на другите земји за политиките на државата.

3. Трговска и организациска, насочена кон воспоставување, развивање и зајакнување на трговските, економските, научните и техничките врски со различни земји.

Примарен инструмент на надворешната политика е дипломатијата. Овој термин е од латинско потекло: diplomata[8] - двојни плочи со натписи на нив, кои им се издавале на пратениците наместо важечките акредитиви со кои се потврдува нивниот авторитет. Дипломатијата е збир на невоени практични мерки, техники и методи кои се применуваат во светлината на специфични услови и доделени задачи. Дипломат е службеник на држава кој ги претставува нејзините интереси во странство во амбасади или мисии, на меѓународни конференции за надворешна политика и во заштитата на човековите права, имотот и граѓаните на нивната држава кои привремено престојуваат во странство. Затоа, дипломатот мора да ја поседува уметноста на преговарање со цел спречување или решавање на меѓународни конфликти, барање консензус (договор), компромиси и меѓусебно прифатливи решенија, проширување и продлабочување на меѓусебно корисна соработка во сите области.

Најчестите дипломатски методи вклучуваат официјални посети и преговори на највисоко и високо ниво, конгреси, конференции, состаноци и состаноци, консултации и размена на мислења, подготовка и склучување на билатерални и мултилатерални договори и други дипломатски документи, учество во работата на меѓународни и меѓувладини организации и нивните тела, дипломатска кореспонденција, објавување на документи итн., периодични разговори меѓу државници за време на приеми во амбасади и мисии.

Надворешната политика има свој уставен и правен механизам на организација, чии главни одлучувачки фактори се обврските на дадена држава, вградени во нормите на меѓународното право, создадени врз основа на меѓусебни отстапки и компромиси.

Стратегијата е план или примена на ресурси за постигнување цели и затоа е неразделен дел од односот помеѓу идеите и дејствијата, помеѓу средствата и целите, ресурсите и задачите, моќта и целта, како и способностите и намерите во која било сфера на човековата активност.[9]

Како што објаснува професорот Драган Р. Симиќ, стратегијата е всушност тактика во однос на нејзиниот степен на општост во однос на политиката; Со наоѓање на достапните начини и средства за постигнување на политичките цели, стратегијата

[8] Higgins, A. P. (1910). Diplomacy and the Diplomatist. *Jurid. Rev., 22*, 198.
[9] Deibel, T. L. (2007). *Foreign affairs strategy: Logic for American statecraft*. Cambridge University Press.

ги ограничува своите аспирации, намалувајќи ги и враќајќи ги во рамките на реалноста.[10]

„Концептот на стратегија во овој контекст има потесно и пошироко разбирање. Може да се разбере тесно како упатување на планови или текови на дејствување пропишани со одредени цели, како и на инструментите потребни за нивно постигнување и начините на кои овие инструменти ќе се применат, оставајќи ги надвор од разгледувањето на таа стратегија сите фактори зад изборот на тие цели и средства. Или, во поширока смисла, стратегијата може да се толкува така што ги вклучува интересите и заканите што ги оправдуваат целите, моќта и влијанието што ги поддржуваат и надворешните фактори, како што се меѓународниот и домашниот контекст во кој мора да функционира стратешкиот план.“[11]

Типични стратегии на мали држави вклучуваат:

- 'sheltering' (имунизација преку членство во поголеми организации);
- 'hedging' (балансирање помеѓу големите сили);
- 'neutrality' (неутралност);
- 'status-seeking' (зголемување на влијание).[12]

Табела 2 Стратегии на малите држави

Стратегија	Објаснување	Примери
Sheltering (имунизација)	Мали држави бараат безбедност и политичка стабилност преку членство во големи организации.	Членството на Словенија и Хрватска во ЕУ и НАТО; Македонија со приклучување кон НАТО (2020).

[10] Симић, Д. (2009). Светска политика. *Удружење за студије САД у Србији, Београд*.
[11] Deibel, T. L. (2007). *Foreign affairs strategy: Logic for American statecraft*. Cambridge University Press.
[12] Panke, D., & Thorhallsson, B. (2024). Foreign policy of small states.

Hedging (балансирање)	Одржување односи со повеќе големи сили за да се избегне зависност од една.	Србија со истовремени односи со ЕУ, Русија и Кина.
Neutrality (неутралност)	Одбивање учество во воени сојузи и водење политика на непристрасност.	Швајцарија со традиционална неутралност; Австрија по Втората светска војна.
Status-seeking (статус)	Промовирање на државата како релевантен или влијателен играч на меѓународната сцена.	Катар преку дипломатска медијација и спортска дипломатија (Светско првенство 2022).

Извори: Thorhallsson, B., & Steinsson, S. (2017). Kuik, C. C. (2008). Goetschel, L. (1999). Wohlforth, W. C., De Carvalho, B., Leira, H., & Neumann, I. B. (2018).

Овие стратегии им овозможуваат да воспостават сигурност и значење надвор од својата геополитичка тежина.

Надворешната политика на една држава има свои уникатни карактеристики, кои произлегуваат од фактот дека нејзината ефикасност зависи од мноштво околности што се протегаат надвор од националниот суверенитет. Разликите во пристапите кон анализата на надворешната политика, како и во дефинициите дадени на неа, се објаснуваат со разновидноста на факторите што влијаат врз неа и нејзината поврзана „мултилатералност“. Општо земено, надворешната политика го опфаќа општиот тек на една држава, фундаменталните принципи што ја карактеризираат нејзината позиција во меѓународната средина и практичните дејствија или однесување на државата надвор од нејзините граници. Конечно, тоа е сложен, повеќеслоен процес на подготовка и донесување релевантни одлуки. Најчесто, процесот на донесување одлуки за надворешна политика и поврзаните организациски, бирократски, психолошки и други прашања заземаат централно место во анализата на надворешната политика на една држава. Сепак, иако резултатите од анализата на процесот на донесување одлуки се важни, тие не даваат целосна слика за надворешната политика на една држава, занемарувајќи ги нејзините концептуални основи и однесувањето на државата во меѓународната средина.

Разбирањето на горенаведените концепти е важно за анализа на надворешната политика на мали држави. Преку нив може да се интерпретираат историски и сегашни избори на Северна Македонија - од решавањето на спорот за името до формалното влегување во НАТО и настојувањата кон ЕУ. Овие теоретски алатки претставуваат основа за оценка на ефективноста и насоките на надворешната политика.

„Малите држави мора да бидат двапати попаметни — еднаш за да преживеат,

и еднаш за да не станат алатка на поголемите.“

— Жак Делор

ГЛАВА II.

НАДВОРЕШНАТА ПОЛИТИКА НА РСМ 1991-2001

Периодот по стекнувањето на независност во 1991 година беше своевидна лабораторија за македонската надворешна политика. Од една страна, државата се соочи со предизвикот - да дефинира сопствен идентитет и да го проектира кон меѓународната заедница; од друга страна, мораше да се справува со регионалните турбуленции што ја карактеризираа поранешна Југославија. Ниту моментот, ниту условите не беа едноставни. Балканот беше загреан со конфликти, а новата држава имаше ограничени ресурси и искуство. Сепак, токму во такви услови се коваше „школата на македонската дипломатија“. Таа мораше да се движи на тенка линија помеѓу амбициите за меѓународно признавање и реалноста на кревка внатрешна стабилност. Впрочем, ова десетлетие ја обликуваше почетната надворешнополитичка култура на Република Македонија - комбинација од претпазливост, стремеж за прифаќање и борба за видливост. Оваа комбинација ќе стане препознатлив белег во понатамошните интегративни процеси.

Она што го прави периодот 1991-2001 посебен е чувството дека државата беше „новак“ во глобалната арена, но мораше брзо да ги научи правилата. Надворешната политика тогаш се развиваше во услови на ограничен капацитет, но и со силна потреба да се демонстрира државност. Беше важно да се изгради јасен наратив - Македонија како мирољубива, стабилна и конструктивна членка на меѓународната заедница. Во меѓувреме, дипломатите работеа со нешто што би можеле да го наречеме „дипломатски минимализам“ - да се постигне максимум со малку ресурси. Така се отворија првите прозорци кон ЕУ и НАТО, се поставија темелите за соработка со голем број држави и организации, а истовремено се градеа мостови кон соседите и се одржуваше внатрешна кохезија. Важно е да се нагласи: иако во тој период имаше неизбежни кризи и недоразбирања, надворешната политика успеа да ја изгради основата на која ќе се надградуваат сите понатамошни процеси. Така, оваа деценија може да се смета како вовед во зрелоста на македонската дипломатска традиција.

2.1. Процесот на меѓународно признавање и спорот за името

Откако Република Македонија прогласи независност во септември 1991, процесот на меѓународно признавање беше оневозможен од Грција која ја блокираше употребата на името “Македонија”, тврдејќи дека тоа може да создаде територијални

претензии.[13] Како компромис, Обединетите нации ја признаа државата како „поранешна југословенска Република Македонија“ (FYROM) од април 1993, по што следуваа ограничувања и во други меѓународни организации.

Прогласувањето на независноста во 1991 година беше само првиот чекор - вистинската битка започна со меѓународното признавање. Како што истакнува Nimetz[14] спорот меѓу Грција и новоформираната држава наречена „Поранешна Југословенска Република Македонија“ беше главен извор на нестабилност на Западен Балкан повеќе од 25 години. Овој цитат добро ја доловува суштината: спорот околу името не беше само формално прашање, туку симболички и политички проблем кој создаваше тензии во регионот. Преку годините, тој спор го обележа не само меѓународниот статус на земјата, туку и внатрешната политика - секогаш присутен, како сенка врз секој дипломатски напор.

Во 1992 година, Грција официјално го блокираше меѓународното признавање на Македонија под уставното име , а потоа го блокираше пристапот на оваа земја во НАТО и ЕУ, барајќи промена на името.[15] Оваа реченица звучи остро, но токму тоа беше реалноста - блокадата ја ограничуваше земјата, не само во формалните меѓународни институции, туку и во нејзиниот напредок кон НАТО и ЕУ. Тој момент, како во шаховска партија, ја принуди Македонија да бара нови дипломатски алтернативи и сојузништва... но и да се соочи со фактот дека идентитетските прашања може да имаат подеднаква тежина како и безбедносните или економските.

И покрај сите пречки, постоеше и еден вид на „привремен излез“. Меѓународната заедница ја прими новата држава во членство во Обединетите нации со привремената ознака „Поранешна Југословенска Република Македонија.[16] Тоа беше компромис - не совршен, не идеален, ама сепак отвори врата. Членството во ОН ѝ овозможи на земјата да гради дипломатски односи, иако секогаш под условното име. Таа двојност -

[13] ESI. (2012). *Macedonia's dispute with Greece*. European Stability Initiative.
[14] Nimetz, M. (2020). The Macedonian "name" dispute: the Macedonian Question-resolved?. *Nationalities Papers*, *48*(2), 205-214.
[15] Daskalovski, Z. (2017). Clashing Historical Narratives and the Macedonian name dispute-Solving the unsolvable. *Trames*, *21*(4), 327-343.
[16] United Nations Security Council. (1993). *Resolution 817 (1993): Admission of the former Yugoslav Republic of Macedonia to the United Nations*.

призната, но со белешка - стана дел од меѓународната реалност на Македонија сè до Преспанскиот договор, кога прашањето конечно доби правно-политичка разрешница.

2.2. Односи со соседните земји

Во односите со Грција, спорот за името влијаеше и на политичката и на економската соработка, додека Бугарија, иако прва ја призна независноста во јануари 1992, остана скептична кон македонската национална и јазична самобитност. Со Србија и Албанија се одржаа стабилни билатерални односи, но санкциите кон Србија имаше индиректни и економски последици врз Македонија.

Веднаш по независноста, Македонија се соочи со длабока дипломатска дилема - не само како нова држава, туку како сосед кој треба да се прифати. Tziampiris (2012) опишува дека патот на Скопје кон Брисел постојано минувал низ Атина, поврзан со споровите околу името на републиката и добрососедските односи.[17] Тоа е повеќе од формулација: тоа значеше, практично, дека секој евроинтегративен чекор - договор, преговор или декларација - мина низ Грција. Вниманието кон имиџот, кон симболите, беа критична геополитичка работилница - среќиште на страв и надеж во иста мерка.

Со Бугарија беше друга приказна - признавање уште од 1992, но без целосна прифаќање на културните и историски кредибилитети. Односот со Бугарија бил фундаментален за евроатлантските напори на Македонија, допирајќи ги основните прашања за самоопределувањето на македонскиот народ.[18] Тоа не беше само соседска солидарност, туку легитимитет во меѓународната сцена. Во суштина, ќе речеше дека без тој пристап - без разбирањето и прифаќањето од југ - повеќе би било само фигура во геополитичката карта, а не политички субјект со тежина.

Не смее да се занемари влијанието на Србија, Албанија и Косово - секоја со свој непишан драматичен наратив. Како што објаснува Fouéré привремената спогодба од 1995 година ја укина 20-месечната грчка блокада против Македонија и ги обврза

[17] Tziampiris, A. (2012). The Macedonian name dispute and European Union accession. *Southeast European and Black Sea Studies, 12*(1), 153-171.
[18] Smirnov, P. A. (2021). Bulgarian Vector for North Macedonia Foreign Policy: the Problem of Identity. *EURASIAN INTEGRATION: economics, law, politics, 14*(2), 86-96.

двете страни да продолжат со преговорите под покровителство на ОН. [19] Тоа значеше дека и покрај претходните несогласувања, регионалната динамика ја поттикна интеракцијата, дигитално, економски и културно - сите соседите, во различна мера, станаа дел од сложена мрежа што ја држи Македонија во игра - отворена, присутна, и комплексна.

Во една реченица - соседите - најголем специфично ја обликуваат надворешната политика. Тоа не е само географски факт. То е... тон, ритам и атмосфера. Како што Tziampiris наведува, кога бил соговорник, јасно се гледало дека времето очигледно беше на страната на Скопје - сè додека преговорите не се пролонгираа.[20] Тоа додава човечки аспект - време, доверба, и малку надзирање на судбината. За Македонија, да си бидеш близу до другите значи да ти се постават стандарди, но истовремено и да добиеш простор да напредуваш - ако знаеш како, и кога, да зборуваш.

2.3. Првите чекори кон интеграција во ЕУ и НАТО

Од 2000, РСМ започна формална евроинтеграција преку потпишување на Спогодбата за стабилизација и асоцијација (SAA), што стана прво non-EU балканска држава која го направи тоа. И покрај тоа, Грција редовно го блокираше напредокот на РСМ кон НАТО и Европската унија, со што се пролонгираа преговорите за членство.[21]

Таа 2000-та година - не беше само календарски ново милениум, туку и нов геополитички старт. Како што наведоа Караџоски и Адамчик, Македонија со „Stabilization and Association Agreement in 2001“ фактички го отвори патот кон Европа - првата држава од регионот што го стори тоа.[22] Немаше фанфари, ама договорот речиси магично отвори врата кон ЕУ - трговски, стратегиски, политички. И, искрено,

[19] Fouéré, E. (2018). Progress in Resolving the Greek-Macedonian Name Dispute-Will It Break the Gordian Knot at Last. *CEPS Commentary*, *18*.
[20] Tziampiris, A. (2012). The Macedonian name dispute and European Union accession. *Southeast European and Black Sea Studies*, *12*(1), 153-171.
[21] Mojsovska, S. (2021). North Macedonia: politics versus policy of EU integration. *Comparative Southeast European Studies*, *69*(4), 561-574.
[22] Karadjoski, M., & Adamczuk, A. (2014). Macedonia and Her Difficult Neighbours on the Path to the EU. *Yearbook of Polish European Studies*, (17).

се чувствуваше како можна транзиција од „ние сме малку изолирани“ кон „ви благодарам што нè примате на гости“.

Еве каде НАТО влезе „во игра“: од 1995 Македонија стана дел од Partnership for Peace, а во 1999 започна Membership Action Plan - малку како пред-игра за официјален придружник на Алијансата. Вики правда дека ова ги постави темелите за подобрување на вооружените сили и интероперабилноста со НАТО, претходно невидени чекори во доменот на воената дипломатија. Секое свое „да“ кон НАТО ни кажуваше: сигурноста не се остава на шанса.

Практиката покажува дека, додека стопанството бара стабилност, политичка ориентација ја носи инфраструктурата на довербата. Како што стои во извештајот на Congressional Research Service[23] по Преспанскиот договор и укинувањето на грчката блокада, во март 2020 Македонија стана 30-та полноправна членка на НАТО, а истовремено ЕУ го одобри почетокот на пристапните преговори. Тоа не беше миглинење - беше пресврт со рокни клипс: цел универзум се отвори.

Не беше сè само брз, ентузијастички марш. Имаше и застои, фрустрации, па дури и шепотења дека „преговорите ќе се одложат“ - додека се чекаше решение за спорот со Грција. Запаѓа во окото дека интеграцијата е како трка на долги растојанија - трпение, постојано темпо, стратешки (не секогаш романтични) одлуки. Но, еве, во рамки на ЕУ и НАТО, Македонија стана учесник, а не само набљудувач - и тоа, речиси, трансформација.

2.4. Улогата на ОН, ОБСЕ и други меѓународни организации

Обединетите нации беа централни во медијацијата на спорот за името, посебно преку посредништвото на Метју Нимиц, кој од 1994 настојуваше за компромис. Формалниот договор од 1995 (Interim Accord) доведе до воспоставување дипломатски односи меѓу Грција и Македонија, но не ги реши фундаменталните прашања.

ОБСЕ играше важна улога при промовирање на демократските принципи, управување со кризи и поддршка на рамковни договори на локално ниво. Покрај неа,

[23] Congressional Research Service. (2020). *North Macedonia: In Brief*.

и Советот на Европа, како и ЕУ, почнаа да ги разгледуваат РСМ преку процеси на стабилизација, нудат механизми за советување и размена на информации.[24]

Иако постигнувањето на конкретен резултат беше ограничено, сите овие дипломати и организации создадоа рамка за нов пристап - мултилатерализам, заснован на меѓународни правни норми. Ова го постави македонскиот пат кон интеграциски институции и ја изгради основата за идно решавање на спорот.

Повеќето меѓународни организации не беа само „набљудувачи“ во регионот - тие активно се вклучија во секојдневната политичка реалност на Македонија. Обединетите нации, преку својата Мисија за превентивно распоредување (UNPREDEP), која функционираше од 1995 до 1999, беа првата превентивна мисија од ваков вид во историјата на ОН. Оваа мисија имаше за цел да ја следи границата и да спречи ширење на конфликтот од Косово во Македонија. Таа претставуваше не само безбедносен чадор, туку и симбол на доверба - порака до регионот дека Македонија не е оставена сама. ОБСЕ, пак, преку својата мисија во Скопје, постојано ја следеше состојбата со човековите права, етничките тензии и изборните процеси. За време на конфликтот во 2001 година, ОБСЕ беше еден од главните фактори за поддршка на имплементацијата на Охридскиот рамковен договор, давајќи логистичка и експертска помош. Нивната работа често се одвиваше во тивок, бирократски стил, но резултатот беше видлив - стабилизирање на институциите и насочување на државата кон европскиот пат. Советот на Европа и ЕУ, пак, иако немаа воено присуство, се фокусираа на правни и институционални реформи. Преку нивните програми за техничка помош, државата беше охрабрена да донесе закони за недискриминација, независно судство и транспарентни изборни практики.

Сите овие напори - иако на моменти делуваа како бавни, формални или дури и симболични - ја креираа потребната рамка во која Македонија можеше да се развива како демократска држава. Да, често имаше критики дека меѓународната заедница се движи со „брзина на полжав“, но во контекст на Западен Балкан тоа беше неизбежно: потребни беа трпение, постојани компромиси и многу дипломатска флексибилност. Еден значаен аспект беше што мултилатерализмот во практика значеше дека Македонија имаше пристап до повеќе „масички“ на кои се одлучуваше за регионот -

[24] OSCE. (2023). *OSCE and United Nations mark 30 years of co-operation*.

од Советот на Европа, преку ОБСЕ, па сè до Европската унија. Токму таму државата учеше како да се позиционира, како да користи аргументи и како да добива поддршка преку коалиции со други мали држави. Тоа беше школо за дипломатија. Денес, ако ја погледнеме улогата на тие институции од историска дистанца, станува јасно дека без нивната континуирана вклученост Македонија можеше да западне во изолација или дури во нова спирала на конфликт. Наместо тоа, присуството на ОН и ОБСЕ ја амортизираше кризата, додека Советот на Европа и ЕУ полека ја „вшмукуваа“ државата во европскиот нормативен систем. Може да се каже дека улогата на меѓународните организации беше - не секогаш видлива, но суштински неопходна - основа за транзицијата на Македонија од постјугословенска република кон аспирант за членство во ЕУ и НАТО.

„Мирот не значи отсуство на конфликти,

туку способност да ги решаваме на цивилизиран начин.“

— **Роналд Реган**

ГЛАВА III.

НАДВОРЕШНАТА ПОЛИТИКА НА РСМ 2001-2018

Периодот меѓу 2001 и 2018 година е една од најдинамичните фази во историјата на македонската надворешна политика - време кога државата веќе не беше нова во глобалната арена, но сеуште немаше доволно стабилен меѓународен статус. Ова беше етапа на учење од сопствените кризи и на барање нови патеки кон интеграција. Не може да се занемари фактот дека домашната политичка сцена силно влијаеше на секој дипломатски потег: внатрешните етнички тензии, реформите во институциите, па дури и моментите на политичка блокада често ја диктираа динамиката на надворешната активност. Но сепак, дипломатската агенда не остана заглавена само во внатрешните грижи. Напротив, надворешната политика доби карактер на постојана акција - барање поддршка од меѓународните партнери, учество во различни регионални иницијативи и настојување да се задржи видливоста на земјата на меѓународната мапа. Во таа смисла, периодот може да се сфати како „период на обид и грешка“, но и како созревање - постепено излегување од сенката на постконфликтниот контекст и обид да се артикулира јасна визија за иднината. Не беше лесно, ниту линеарно, но токму таа сложеност ја прави оваа деценија и пол исклучително важна за разбирање на македонската дипломатска традиција.

Она што особено го карактеризира овој период е постојаната напнатост меѓу амбициите и ограничувањата. Македонија настојуваше да се позиционира како доверлив партнер на Западот, но патот кон тоа беше поплочен со сериозни пречки - дипломатски блокади, нерешени спорови и чести промени во меѓународниот контекст. Во такви услови, секој чекор на надворешната политика имаше двојна функција: да обезбеди непосредна безбедност и стабилност, но и да отвори перспективи за идно членство во поголеми сојузи. Овој баланс често изгледаше како одење по јаже - доволно цврсто за да не се падне, но секогаш изложено на ризик од најмал потег или промена на ветарот. Во меѓувреме, дипломатите не само што водеа битка за интеграција, туку и работеа на градење имиџ: држава која, и покрај внатрешните предизвици, е подготвена за одговорно учество на меѓународната сцена. Токму тоа двојство - меѓу внатрешните слабости и надворешните очекувања - го обележа целиот период до 2018 година. Иако резултатите не секогаш беа видливи веднаш, тие поставија темели за подоцнежните дипломатски пробиви и креираа искуство кое ќе биде искористено во новите околности по 2018.

3.1. Последици од конфликтот во 2001 и Охридскиот рамковен договор

Конфликтот во 2001 меѓу државните сили и Националната ослободителна армија го изнуди потпишувањето на Охридскиот рамковен договор, кој предвиде децентрализација, етничка рамноправност и правна заштита на малцинствата.[25][26] Договорот обезбеди мир, но со себе донесе и предизвик - успешна имплементација на реформите во администрацијата, полицијата и образованието.[27]

Конфликтот во 2001 всушност беше прашање од судбоносна важност за Македонија - и не сум преувеличан, кога велам тоа. Како што наведува Human Rights Watch[28], буквално речиси сите одредби од Рамковниот мировен договор од август 2001 година... беа спроведени до крајот на 2004 година. Тоа значи дека конституционалните измени, реформите, па дури и поправките во образовниот систем се случија - и тоа со големо темпо. Иако тензиите останаа, договорот создаде основа - правна и институционална - на која може да се гради стабилно, мултиетничко општество.

И што е особено интересно - реформите беа структурирани, а не површни. Возачот тука беше декентрализацијата: редефинирање на општините, менување на административните граници - од 123 до околу 80 - и легислацијата со која етничките Албанци добиваат повеќе влијание во области каде сочинуваат над 20% од населението. А дури како што објаснува CRS тоа не беа само канцелариски промени - тие вклучуваа поголема автономија во полицијата, образованието, и социјалната заштита. Тоа беше... инфраструктурен потисок кон федерализација, ама без федерализација - балансирано, во државата со јасен, активен централизам.

Сепак, како и во секоја промена, и тука имаше импликации и отпор. Како што истакнува New Balkan Politics реформата предвидуваше нов модел на „ поделба на

[25] OSCE. (2001). *Ohrid Framework Agreement.
[26] Vasilev, G. (2013). Multiculturalism in post-Ohrid Macedonia: Some philosophical reflections. *East European Politics and Societies*, *27*(04), 685-708.
[27] Vankovska, B. (2007). The role of the Ohrid framework agreement and the peace process in Macedonia. *Regional cooperation peace enforcement, and the role of the treaties in the Balkans.-(Europe and the Balkans international network; 28)*, 1000-1023.
[28] Human Rights Watch. (2005). *World Report 2005 - Macedonia*.

моќта “ - со пропорционален систем, голема коалиција, политички вето-права... но и ризици од злоупотреба.[29] Таа мешавина од можност и потенцијал за злоупотреба се покажа како двосечен меч: ако политичарите го играат фер, тогаш системот ги вклучува и заштитува групите; ама ако почнат да злоупотребуваат, може да застане цел политички процес. Точно - потребно е и политичка зрелост, не само закон.

По потпишувањето на договорот, најпрво се стабилизира политичката состојба, што овозможи обновување на стопанските активности, странски инвестиции и инфраструктурни проекти кои беа прекинати за време на кризата. Меѓународната заедница, пред сè Европската Унија и Светската банка, обезбедија финансиска помош и грантови за реконструкција, развој на институции и економско зајакнување на регионите погодени од конфликтот. Оваа финансиска поддршка ја стимулираше економијата, особено во јавниот сектор и градежништвото.

Понатаму, договорот го поттикна децентрализирањето на државата, со што дел од економската моќ се пренесе на локалните самоуправи. Со тоа се отворија нови можности за локален развој, инвестиции и подобра распределба на јавните средства. Иако процесот на децентрализација не секогаш беше ефикасен, тој создаде економска рамнотежа меѓу различни региони и овозможи порамномерен пристап до ресурси.

Долгорочно, стабилноста која произлезе од Охридскиот договор ја подобри сликата на Македонија како безбедна дестинација за инвестиции. Се врати довербата на домашните и странските бизниси, се обнови индустриското производство и се разви банкарскиот сектор. Иако некои економски показатели не доживеаја драматичен раст, договорот обезбеди основа за постепено стабилизирање и интеграција во меѓународните финансиски текови.

Во заглавницата од овој дел - дефинитивно, Охридскиот договор донесе мир и, да, надеж за трансформација. Но и денес, 23 години подоцна, предизвиците остануваат. Како што забележа панелот на МІА[30] „ефективната децентрализација останува предизвик “ - институциите не секогаш ја следат логиката на договорот,

[29] *State-sharing through power-sharing': accepting the ethnic divide. The Republic of North Macedonia 20 years after the Ohrid Framework Agreement*. (2023). 50 Shades of Federalism.
[30] МІА. (2024). *Panel: 23 years since the Framework Agreement, effective decentralization remains a challenge.*

особено во финансиска автономија, образовна реформа и деполитизирање на локалната власт. Тоа не е аларм - туку реалистичка стварност: фасадата е тука, законите се прифатени, ама вистинскиот ефект - федерализирана пракса, опиплива демократија, функционални административни структури - сосема заслужува подлабоко внимание и конструктивна енергија.

3.2. Проширување на билатералната соработка

По Охрид, Македонија интензивира дипломатски контакти и потпиша билатерални спогодби, особено со САД, кои во 2001 обезбедија поддршка и посредуваа преку воени и полициски операции.[31] Овие инструменти ја зголемија довербата и отворија пат за поддршка во евроатлантските интеграции.

Како што изгледа, Охрид не донесе само мир - донесе и дипломатски замав. Израдувајќи ги меѓународните пазари на доверба, Македонија интензивно тргна на меѓународна турнеја по дипломатски канцеларии. Особено со САД - тие не беа само споминувачки партнери, туку сериозно удрија со акција. Како што забележува американскиот Congressional Research Service: Координираната дипломатска активност на САД, НАТО и ЕУ помогна да се постигне охридскиот договор од 2001 година - да, тоа не беше само изјава, тоа беше практична поддршка.[32] Потоа следуваше масивна економска и реформска помош под околно Европските и Американските колеги - како навистина резонирачка порака: „треба да ви помогнеме да закрепнеме, да се реформирате, да повратите доверба“.

НАТО и ЕУ појасно се појавија на сцена - со воени и полицаиски операции кои не беа ни драматични, ни театрални, но дефинитивно ги смирија тензиите. Operation Essential Harvest беше прв чекор: 3.500 војници собраа оружје доброволно од НЛА - како безглавна, но искрена амнестија.[33] Следуваше Operation Amber Fox, кој ги штитеше набљудувачите на ОБСЕ и ЕУ.[34] Овие операции не беа само „сцена“, туку

[31] Rajchinovska Pandeva, I. (2025). North Macedonia-US Relations: Dominated by Politics and Diplomacy. In *The United States and the Future of Europe: Views from the Capitals* (pp. 169-173). Cham: Springer Nature Switzerland.

[32] Congressional Research Service. (2005). *Macedonia (FYROM): Post-Conflict Situation and U.S. Policy*. Library of Congress.

[33] NATO. (2001). *Peace support operations in North Macedonia (2001-2003).*

[34] NATO. (2001). *Operation Amber Fox*.

вистинска логистика, дипломатски жар и практично преземање на безбедноста - и, ако си замислиш, навистина „побои ги тензиите, создава надеж“.

Билатералната спогодба меѓу Македонија и САД, потпишана во контекст на соработката по стекнувањето независност, има повеќеслојно економско влијание. Преку неа се воспоставија рамки за трговска и инвестициска соработка, економска помош и поддршка на реформите во пазарната економија.

САД во континуитет ја поддржуваат Македонија преку УСАИД, која вложува во области како конкурентност, енергетска ефикасност, дигитална трансформација и развој на малите и средни претпријатија. Овие програми создадоа илјадници работни места и ја зголемија продуктивноста на домашните компании. Покрај тоа, американската поддршка помогна во јакнење на институциите, борбата против корупцијата и подобрувањето на бизнис-климата — фактори кои индиректно влијаат на економскиот раст.

На трговски план, спогодбата овозможи либерализација на пристапот до американскиот пазар и поттикна размена на стоки и услуги, иако САД не се меѓу најголемите трговски партнери на Македонија. Важен ефект има и во доменот на безбедносните и технолошките инвестиции: американски компании инвестираа во енергетски и ИТ проекти, а соработката во делот на енергетската независност стана стратешка цел, особено во последната деценија.

Во поширок контекст, спогодбата со САД ја засили меѓународната позиција на Македонија како стабилен партнер на Западот. Тоа ја зголеми довербата на други инвеститори и меѓународни финансиски институции, бидејќи американската поддршка се гледа како сигнал за стабилност и сигурност.

И сето тоа - директно или индиректно - отвори пат кон евроатлантските институции. Македонија стана пример за „работна верзија“ на соработка помеѓу САД, НАТО и ЕУ во Балкански рамки. CRS откако објаснува дека Соединетите Држави го поддржале пренесувањето на надлежноста од НАТО кон ЕУ во 2003, образувајќи се како „тест случај за Заедничката надворешна и безбедносна политика на Европската

Унија“.[35] Тоа беше поважен потег - стратегија за поделба на обврската, и ваков вид координативна работа беше едно - доказ дека дојдовме навистина на мапа каде може и треба да се игра по европските правила.

И Охридскиот рамковен договор и билатералната спогодба со САД имаат клучна економска димензија. Првиот создаде мир и стабилност – предуслов за секој економски напредок, а вториот обезбеди поддршка, знаење и ресурси за развој на пазарната економија и институционална зрелост. Во комбинација, тие ја поставија основата за економска трансформација на Македонија од земја во постконфликтен период кон стабилна држава со амбиции за евроатлантска интеграција и одржлив раст.

3.3. Активна партиципација во регионални иницијативи

РСМ активно се приклучи кон регионални иницијативи како CEFTA и RCC, а исто така ги поддржа процесот на европеизација на добрососедски односи.[36] Преку нив се подобри економската поврзаност и политичката координација на Западниот Балкан, што ја зацврсти позицијата на државата во регионалната архитектура.

Прво, да бидеме јасни - Република Северна Македонија активно учествуваше во CEFTA, што е договор за слободна трговија во Централна Европа, и тоа не само симболично, туку навистина придонесе за подобрување на конкурентноста на страните на ЦЕФТА преку поддршка на економската интеграција. [37] И продолжува - преку CEFTA, како и преку RCC (Regional Cooperation Council), нашата држава се вклучи во заеднички акции, јавни консултации, и во создавање на регионални економски планови.[38]

Но, тоа не е само „игра на бројки“ - благодарение на овие мрежи, Македонија зголеми економската поврзаност и ја зајакна нејзината улога во политичката

[35] Congressional Research Service. (2005). *Test case for European Defense: Macedonia and EU/NATO cooperation*.
[36] Pilaca, G. (2023). THE EUROPEANISATION OF GOOD NEIGHBORLY RELATIONS AND REGIONAL COOPERATION CRITERIA: A COMPARISON BETWEEN ALBANIA AND NORTH MACEDONIA. *Analele Universităţii din Oradea. Relaţii Internationale şi Studii Europene (RISE), 15*(15), 7-19.
[37] CEFTA Secretariat. *Enhancing competitiveness of the CEFTA Parties by supporting economic integration*.
[38] CEFTA и RCC Secretariates. *Opening public consultations with an objective to garner public views on the scope, priorities and added value of regional actions*.

координација на Западниот Балкан. Во основа, преку нив се отвора простор за поотворен пазар, подобра инфраструктура и зголемено влијание - што не е малку, ако размислиш колку тесно сме поврзани со соседите, и колку е важно да се движиме заедно напред. На крајот на денот - но, испаѓа дека не е ни ден, бидејќи ова постојано трае, нели? - тоа е начин нашата земја да ја зацврсти позицијата во регионалната архитектура, но и да покаже дека сака да биде дел од нешто поголемо, стабилно и перспектива.[39]

3.4. Дипломатски односи и предизвици кон НАТО и ЕУ

Во 2002 Македонија стана дел од НАТО Акционен план за членство, додека НАТО реализираше Operation Essential Harvest за дезармирање по конфликтот. Сепак, Грција сеуште ја блокираше полноправната членка, уште од Букурешт 2008, што го забавуваше патот кон Алијансата.

РСМ потпиша Стабилизациона и асоцијациона спогодба во 2001, а во 2004 поднесе формална апликација за членство. Меѓутоа, напредокот беше усложнет поради спорот за името со Грција и односите со Бугарија, кои кон крајот на периодот ја создадоа потребата за дополнителни билатерални договори.

Во периодот 2001-2018 надворешната политика на РСМ беше насочена кон креирање на политичка стабилност преку консолидација на интерни права и регионална интеграција. И покрај нееднаквостите, државата успеа да ја зачува функцијата на мултилатерализам, што ја подготви за решавање на многу предизвици по Преспанскиот договор во 2018.

Кога Македонија доби Membership Action Plan (MAP), не беше само обична формула - тоа беше проблесок, сигнал дека ја викаат во НАТО-дворот. Дури и после Operation Essential Harvest, каде НАТО заедно со македонската војска ги дезармираше бунтовниците (сѐ за да избегнеме граѓанска криза), остана мала, но ефективна мисија - некои странски сили дозавршуваа, додека НАТО остана преку мал штаб во Скопје што ја спроведуваше планираната програма.[40] Така, успеавме да задржиме

[39] Mitrović, S. (2025). Regional Cooperation Initiatives in the Western Balkans.
[40] Siegel, S. N. (2010). Weighing Macedonia's Entry into NATO. *Mediterranean Quarterly*, *21*(1), 45-60.

стабилност, што беше основа за понатамошна евро-атлантска агенда - и е љубопитно колку е доволно еден потпис или еден договор да те остави… во чекалница.

Спогодбата САА што Македонија ја потпиша во 2001, а ја активираше во 2004, создаде структура - формален мост до ЕУ, потпишан во април 2001 и стапил на сила 1 април 2004.[41] Во 2004 апликацијата за членство беше испратена, а парламентот им даде поддршка. Демногу драматично - како од приказна, ама целосно вистинито - тоа означи: почнуваме. Сепак, спорот за името и ладните односи со Бугарија наложуваа последователни, тивки дијалози, неофицијални, но потребни… само за да се одржи надежта.

Во 2001-2018, стратегијата беше јасна: политичка стабилност преку мултилатерализам - многубројни договори, а сепак, нужни билатерални спогодби, особено со Бугарија, за надминување на историските сенки.[42] Само така се создаде кредибилитет - и нормалност. И да, имаше фрустрации, откажувања, но процесот се движеше полека, со стабилност како романтична нишка што те води низ хаосот.

И како кулминација, после години… чекор-по-чекор, дошла Преспа - договор кој буквално ја отвори вратата. Го реши спорот со Грција и ни овозможи да ја активираме целосната евро-атлантска агенда.[43] Така, она што изгледаше како замрзната напрженост, одеднаш стана ветувачка патека - и кажува нешто важно: во дипломатијата, не мораш да трепериш, само треба да знаеш кога да… потпишеш.

[41] Consilium. (2001). *Stabilisation and Association Agreement between the European Communities and their Member States, and the former Yugoslav Republic of Macedonia*.
[42] Demjaha, A. (2020). The Path of North Macedonia towards the European Union. *JUSTICIA-International Journal of Legal Sciences*, *8*(13-14), 9-16.
[43] Prespa Agreement. (2018). *(Resolution of name dispute enabling Euro-Atlantic integration).*

„Мирот не се создава со договори, туку со волја.“

— Алберт Ајнштајн

ГЛАВА IV.

НАДВОРЕШНАТА ПОЛИТИКА ПО ПРЕСПАНСКИОТ ДОГОВОР (2018-ДЕНЕС)

Во новиот геополитички контекст, Северна Македонија се движи кон цврсто утврдување во евроатлантските структури. Активната улога во НАТО, ангажманот во регионални иницијативи и потенцијалот за почеток на преговори со ЕУ се резултат на претходни билатерални компромиси. Сепак продолжува потребата за домашни реформи и постојана дипломатска деликатност во меѓусебните односи и вера во меѓународните гаранции.

4.1. Договорот со Грција и промена на името

На 17 јуни 2018, преку Преспанскиот договор, Република Македонија стана „Северна Македонија“, со цел да ја надмине деценијската блокада од страна на Грција и да отвори пат кон евроатлантските интеграции.[44] Овој чекор беше оценет како дипломатски „гембит“, каде државата го „жртвува“ името со надеж дека ќе добие поддршка за зачленување во НАТО и ЕУ.[45] Европската Унија позитивно ја оцени Преспанската спогодба како пример за решавање на билатерални конфликти.

Кога беше склопен Преспанскиот договор на 17 јуни 2018, тоа не беше само административен потпис; тоа беше малку како длабоко стратешко преминување - акт на балаанс меѓу „жртвување“ на името и најава за отворање кон нов свет. Со официјалниот преименувач во „Северна Македонија“ - буквално и симболички - се тргна блокадата која траеше деценија. А, тоа го означуваат и експертите како „дипломатски гамбит“ - можеби звучи малку драматично, ама тоа е точниот израз.[46] Уште подобро, Унијата „ја поздрави“ спогодбата како еден светол пример за надминување конфликти на Балканот.[47] Значи, има некоја елегантна, речиси медитативна контрадикција: се откажуваш од нешто, ама добиваш многу повеќе.

Додека многумина го славеа Преспанскиот договор како дипломатска победа, повеќе технички-правни гласови предупредија - ова е длабоко комплексен договор! Игор Јанев, на пример, го анализира и ја доведува законитоста во прашање:

[44] Wallgren, A. (2021). North Macedonia and the Prespa Agreement: An analysis of the name dispute between Greece and North Macedonia from a realist, a liberal and a constructivist perspective.
[45] Mileski, T. (2024) .The Prespa Agreement: Macedonian Diplomatic Gambit Or Geopolitical Game Changer.
[46] Gounaris, S., & Kofos, E. (2019). *Reshaping North Macedonia: The Name Change and the Prespa Agreement*.
[47] Chryssogelos, A., & Stavrevska, E. B. (2019). The Prespa agreement between Greece and North Macedonia and the discordancies of EU foreign policy. *European Foreign Affairs Review*, *24*(4), 427-446.

претходната Резолуција 817 на ООН била „ultra vires“ и не може да служи како легална основа за Преспа - а според Виенската конвенција, договорот, теоретски, може да биде едностранно прогласен за ништовен.[48] Да, ова не е „спарување“ - туку некаков ладење во текот на славјето, каде правото и дипломатијата се судруваат со емоциите и стратегијата.

Потпишувањето на договорот имаше длабоки политички, економски и општествени импликации, кои сè уште се чувствуваат и анализираат од различни перспективи.

На политички план, договорот донесе промена во меѓународниот статус на Македонија. Со прифаќањето на новото име „Северна Македонија“, државата го деблокираше својот процес на интеграција во НАТО и Европската Унија. Веднаш по ратификацијата, земјата доби покана и потоа официјално стана членка на НАТО, што значително ја зајакна нејзината безбедносна позиција и стабилноста во регионот. Воедно, договорот испрати порака за можност на компромис и решавање спорови преку дипломатија, што позитивно се одрази на меѓународниот углед на земјата. Сепак, внатрешно, тој предизвика сериозни политички поделби. Дел од јавноста и опозицијата го доживеаја како наметнат компромис со губење на национален идентитет и достоинство, што создаде трајна поларизација во општеството.

На економски план, договорот создаде услови за подобра регионална соработка и зголемена доверба кај странските инвеститори. Со стабилизирањето на односите со Грција, која е еден од најважните економски партнери во регионот, се отворија нови можности за трговска размена, инвестиции и заеднички инфраструктурни проекти. Грчките компании, кои претходно беа воздржани поради политичката неизвесност, повторно почнаа да инвестираат во Македонија, особено во банкарскиот сектор, енергетиката и трговијата. Покрај тоа, членството во НАТО и приближувањето кон ЕУ донесоа поголема доверба во институциите и предвидливост на деловната клима, што е клучен фактор за економски раст.

Од аспект на регионална политика, договорот имаше поширок импликации. Тој послужи како пример за другите земји на Западен Балкан дека длабоки спорови

[48] Janev, I. (2019). Legality of the Prespa agreement between Macedonia and Greece. *Journal of Political Science and International Relations, 2*(2), 50-59.

можат да се решат преку компромис и дијалог, што го зголеми интересот на меѓународната заедница за стабилизирање на регионот. Европската Унија го поздрави договорот како доказ дека проширувањето може да биде поттик за реформи и решавање на конфликти. Сепак, и покрај позитивниот сигнал, процесот на преговори со ЕУ се соочи со нови пречки, што донекаде ја намали првичната еуфорија од договорот.

Во долгорочна перспектива, ефектите од договорот зависат од тоа колку институциите ќе успеат да го искористат овој политички капитал за вистински реформи и подобрување на животниот стандард. Ако се одржи стабилноста и продолжи реформската агенда, договорот може да се покаже како историски пресврт кој го одвлекол регионот од изолација кон интеграција. Но ако продолжат политичките поделби и застојот во евроинтеграциите, ризикот е овој компромис да остане само симболичен потег без реален напредок.

Она по што Преспа остана запаметена, освен името, е концептот erga omnes - дека „Република Северна Македонија“ се користи за сите намени, и тоа… стопроцентно, без рестрикции.[49] Ова не е само правна формула - тоа е декларација: новата геополитичка и иденитетска реалност е неповратна, барем на хартија, и тоа на „постоење за сите“. Така, оној што изгледаше како „гембит“ се трансформира во нешто како силна, меѓународна институционална рамка - и ја отвора патеката кон НАТО и ЕУ, која навистина стана остварлива само откако името падна, ама тежината ѝ останува.

4.2. Членство во НАТО и застојот во евроинтеграциите

По Преспа, Северна Македонија заврши процес кон НАТО и стана 30-та членка на Алијансата на 27 март 2020. Сепак, политичките конфликти и недостатокот на кредибилен реформски импулс предизвикаа застој во евроинтеграциските

[49] Tzevelekos, D. V. P. (2020). The meaning and effects of erga omnes within the Prespa agreement of 17 June 2018 between Greece and North Macedonia. An introductory note. *An Introductory Note (January 30, 2020). Questions of International Law, QIL, Zoom-in, 65*, 1-19.

преговори.[5051] И покрај тоа, Преспанскиот договор ја отвори патеката за првата интервладината конференција со ЕУ во јули 2022.[52]

Со членството во НАТО на 27 март 2020, републиката не само што ја официјализираше својата 30-та колегална позиција во Алијансата, туку и доби „пасош“ за меѓународна доверба - како силно држење на она што долго чекавме.[53] Сигурно, тоа не беше само формален чекор; беше многу повеќе - симболичко ослободување од старите блокади, особено онаа што дојде со Преспанскиот договор. Но - акцентот „сепак“ е важен - не означи автоматски катапулт кон ЕУ, туку отвори врата... која, за жал, остана само делумно широка.

НАТО-влегувањето ги зголеми надежите, но реалноста покажа дека на олимписката патека на евроинтеграциите има ѕидови. Внатрешните колебања, политичките конфликти и недостигот од кредибилен реформски импулс - го стопираа моторот, кој очекуваше да забрза. Додадете и замрзнатоста од Бугарија - која ја блокираше рамката за преговори - и тоа некако ја избриша светлината на хоризонтот.[54] Некои аналитичари тоа го опишуваат како „празна трка“ - бегај кон целта, ама секој чекор се превртува внатре.

Како светло меѓу облаците, Преспанскиот договор навистина создаде услови Р.С.М. да се најде на агендата за Европската Унија - што достигна апогеј во јуни/јули 2022, кога се одржа првата интер- владината конференција.[55] Тоа беше момент - не само статистички паметен чекор, туку политички емоционален рамнотежник: ЕУ ја спушти бариерата - но, и поради внатрешна слабост и билатерално блокирање, прометот низ вратата остана... полупразен. Се отвори првата врата, но за да поминеме низ неа, ќе бидат потребни конкретни реформи, искрен говор и уште малку дипломатско трење.

[50] PubAffairs Bruxelles. (2025). *North Macedonia's EU path: Challenges and opportunities in 2025*.
[51] Mojsovska, S. (2021). North Macedonia: politics versus policy of EU integration. *Comparative Southeast European Studies, 69*(4), 561-574.
[52] MIA. (2022). *North Macedonia signs protocol with Bulgaria, first IGC to take place*.
[53] North Macedonia joins NATO as 30th Ally. (2020, March 27). *NATO.*
[54] North Macedonia external relations briefing: External relations in 2020. (2021). *China-CEE Institute, Weekly Briefing*, Vol. 35, No. 4.
[55] Intergovernmental Conference on the Accession of North Macedonia. (2022, July 21). *EEAS Press and Information Team.*

4.3. Односите со Бугарија и Протоколот од 2022

Односите меѓу Македонија и Бугарија во последните години се сложени и чувствителни, со постојани осцилации меѓу дијалог и тензии. Иако двете држави формално се сојузници во НАТО и имаат заедничка цел за стабилен Балкан и европска иднина, нерешените историски и идентитетски прашања создаваат политички препреки што влијаат и врз економската соработка.

На 17 јули 2022, Северна Македонија и Бугарија потпишаа дополнителен протокол под Договорот за пријателство од 2017, со цел признавање на правата на бугарското малцинство и создавање уставни измени за зачленување во ЕУ.[56] Овој чекор ја олесни блокадата од Софија, овозможувајќи почеток на пристапните преговори кон ЕУ.[57] Меѓутоа, избувнувања на етнички тензии, вклучително и инциденти против бугарска заедница, предизвикаа нови предизвици и дестабилизираа процесот.

На 17 јули 2022 се случи нешто што звучеше малку како дипломатска ремис - беше потпишан дополнителен протокол кон Договорот за пријателство од 2017, кој најавуваше големи работи: признавање на правата на бугарското малцинство и уставни измени кои би го отвориле патот кон ЕУ. Овој протокол не беше само ритуал, туку многу практично - го олесни блокадата од Софија и го овозможи почетокот на пристапните преговори. Но, во суштина, овој протокол беше повеќе дел од балансот - едната страна покажа уступки, другата ја поддржа рамката - и всушност, тоа беше и мал трик за да се „формализира“ добар соседски тон.

Политички гледано, најголем проблем претставува вето-то на Бугарија за отворањето на преговорите на Македонија со Европската Унија. Бугарија инсистира на прифаќање на нејзината интерпретација на одредени историски настани, на статусот на бугарското малцинство и на формулации поврзани со јазикот и идентитетот. Овие барања во македонското општество се доживуваат како мешање во внатрешните работи и негирање на националниот идентитет. Како резултат,

[56] RFERL. (2022). *North Macedonia Signs Protocol With Bulgaria, Looks To Take Next Step To EU*.
[57] ANSA. (2022). *North Macedonia and Bulgaria sign EU negotiating protocol*.

политичкиот дијалог често се сведува на реторички судири наместо на суштински договори, што создава недоверба и внатрешна поларизација.

Сепак, некои прескокнати чекори паднаа во сенка на етнички тензии: имаше инциденти против бугарската заедница, па дури и насилство, што ја разнишува довербата и прави Советот на Европа внимателен набљудувач.[58] Белешка - тоа не беше само „лоша навест“; факт е дека Бугарија повлече амбасадор, а проектите во развој беа ставени на чекање. Како што аналитичарте викаат - лесно е на хартија да се зборува за пријателство, но кога правата на етнички заедници се загрозуваат, тогаш дипломатијата се тресе во темел.

Ова продолжено сложено сценарио - протокол, тензии, етнички инциденти - го има својот „двеотен тон“. Од една страна, уставните ветувања за признавање на малцинствата беа официјален чекор кон пристапување во ЕУ. Но, од друга страна, какви било последици од инциденти - дури и ако не се широко репортирани - имаат непресметлив утицај врз кредибилитетот на процесот. Исто така, се отвори прашањето колку едни дипломатски потези навистина можат да го надминат комплексниот сет на односи базиран на историја, идентитет и доверба. Се чини дека ова е само уште една страница во Балканската „книга“ каде што вистинската промена не е случајна, туку резултат на упорност и стабилен дијалог.

Во иднина, клучен фактор ќе биде политичката зрелост и волјата за компромис од двете страни. Ако се создаде стабилен механизам за дијалог и се засили економската меѓузависност, односите би можеле да се претворат од извор на конфликти во пример за европска соработка. Во спротивно, продолжената недоверба би значела застој и пропуштени можности за двете држави.

4.4. Надворешната политика во новиот геополитички контекст

Во меѓувреме, глобалните геополитички промени обележани од конфликтот во Украина ја зајакнаа улогата на Северна Македонија како конструктивен НАТО-партнер, повеќе западно ориентиран и поддржувач на Украина. Ова ја сведочи

[58] AP News. (2023, January 26). *Bulgaria angry at 'hate crimes' in neighbor North Macedonia*

промената на политичкиот курс, при што земјата се посветува на безбедносните и политички обврски во рамки на Алијансата, и посилна соработка со САД.

Иако Преспа и Бугарскиот протокол донесоа конкретни надворешнополитички придобивки, тие поттикнаа растечки домашни тензии, како што е поддршката за договорите од помалку од половина граѓани.[59] Политичките партии од десниот спектар и националистички движења (на пр. ВМРО-ДПМНЕ) го критикуваат договорот, што ја затегнува политичката клима пред изборите.[60]

Во меѓувреме, со војната во Украина како темел на глобалниот фокус, нашата земја навистина покажа дека може - и сака - да стане конструктивен, западно ориентиран НАТО-партнер. Со воена и хуманитарна помош - тенкови, хеликоптери, обука за украински борци и обврска дека ќе вложи 2 % од БДПто во одбрана - создаде порака: „седиме во ист чамец, и не пукнуваме назад“.[61] Освен тоа, е стратегиски потег и 10-годишниот „roadmap“ за одбрана со САД, потпишан во Пентагон, што јасно потврдува дека сме глобално умрежени и сериозни кога станува збор за заедничка безбедност.[62]

Сепак, иако Преспа и протоколот отворија меѓународни можности, дома не цвета секогаш сè така глатко. Дел од граѓаните - и особено политичките партии од десниот спектар, како ВМРО-ДПМНЕ - ја креваат прашањето: дали сето ова е премногу емотивна жртва за ограничена јавна поддршка? Според студиите, помалку од половина од граѓаните ја поддржуваат Преспанската спогодба, а критиките од националистичките движења ја отежнуваат политичката клима пред изборите.[63] Така што, да - имаме геополитички успех, ама во средината на сцената некои се прашуваат: а што сега? За кој чин навистина работиме?

Навистина, она што се случува сега е тонска рамнотежа: да имаш цврста солидарност со Украина, да споделуваш оружје, знаење, политичка поддршка... и сепак, да знаеш дека дома не сите за тоа свиркаат со оваци - односно, има делови кои

[59] KAS. (2021). *The Prospects of the Prespa Agreement: Public Perceptions.*
[60] Politico. (2024). *North Macedonia president-elect sparks row with Greece at swearing-in.*
[61] Foreign Policy. (2025). *The Western Balkans' Emerging Voice in NATO.* Foreign Policy.
[62] U.S. Department of Defense. (2025). *U.S., North Macedonia Defense Officials Hold Bilateral Talks, Lay Out 10-Year Roadmap for Defense Ties.*
[63] Financial Times. (2024). *Balkan clouds over EU enlargement*

зборуваат, па ќутат, па повторно зборуваат. Но, токму тука се креира една поиздржана, „зрела“ надворешна политика - онаа што знае да издржи притисок и да не изгуби кредибилитет, иако атмосферата не е секогаш сончева. Плус, откако прогласија стратешко партнерство со САД и активно ја поддржаа Украина, јасно е дека компасот на надворешната политика дефинитивно се сврте кон запад - дури и ако домашниот GPS сè уште се рекалибрира.

„Науката е организирано сомневање во мудроста на светот.“

*— **Нилс Бор***

ГЛАВА V.

ПРЕДМЕТ, ОПРАВДАНОСТ И МЕДОТОЛОГИЈА НА ИСРАЖУВАЊЕТО

5.1. Предмет на истражување

Предмет на ова истражување е согледувањето на ставовите и перцепциите на граѓаните, политичарите и стручната јавност во однос на надворешната политика на Република Северна Македонија од 1991 година до денес. Фокусот е ставен на тоа како тие гледаат на најважните дипломатски процеси - од членството во Обединетите нации и првите напори за евроатлантска интеграција, до потпишувањето на Преспанскиот договор и актуелниот застој во преговорите со Европската Унија. Истражувањето преку анкета овозможува „директен глас“ на различни целни групи, што претставува особено важно бидејќи надворешната политика не е само производ на елитите, туку и одраз на поширокото општествено расположение.

Во оваа рамка, предметот не е ограничен само на хронолошкиот приказ на дипломатските настани, туку се обидува да открие и подлабоки тенденции: дали граѓаните чувствуваат дека надворешната политика ги штити нивните интереси, како политичките актери ја оценуваат ефикасноста на институциите и во која мера стручната јавност препознава долгорочна стратегија. На тој начин, истражувањето не ја третира надворешната политика како апстрактен концепт, туку како жива и динамична практика што постојано се обликува од искуствата, очекувањата и стравовите на општеството.

5.2. Оправданост на истражувањето

Оправданоста на ова истражување произлегува од фактот што надворешната политика на Северна Македонија е еден од најчесто дискутираните, но и најконтроверзните сегменти на јавниот живот. Од самото прогласување независност па до денес, државата постојано е во центар на регионални и глобални процеси: спорот за името со Грција, променливите односи со Бугарија, интеграцијата во НАТО, како и европските блокади што се појавуваат повторно и повторно. Сите овие прашања не се само дипломатска материја, туку директно влијаат врз секојдневниот живот на граѓаните - од визна либерализација, до можности за работа и инвестиции. Затоа, оправдано е да се испита како тие се доживуваат и оценуваат од различни актери во општеството.

Дополнително, постои недостиг на истражувања кои комбинираат академска анализа со перцепциите на јавноста. Теоријата за надворешна политика нуди многу дефиниции и модели, но малку зборува за тоа како „обичниот човек“ ја чувствува меѓународната позиција на државата. Овој труд се обидува да ја пополни токму таа празнина - да ја донесе научната анализа поблиску до реалноста, а реалноста да ја претвори во податоци кои можат да се споредуваат и интерпретираат. Во тој смисол, оправданоста е и практична и академска: истражувањето не само што ќе даде увид во актуелните ставови, туку ќе создаде основа за подобро обликување на идните надворешнополитички стратегии.

5.3 Методологија на истражувањето

Во рамките на овој магистерски труд ќе се користи комбиниран истражувачки пристап, кој опфаќа и квалитативни и квантитативни методи. Овој пристап овозможува целосно разбирање на развојот и насоките на надворешната политика на Република Северна Македонија преку анализа на релевантни документи и мислења на засегнатите страни.

Во квантитативниот дел ќе се спроведе анкетно истражување на целна група составена од граѓани, политичари, дипломати, новинари и професори од областа на меѓународни односи. Анкетата ќе содржи затворени и отворени прашања кои ќе овозможат мерење на перцепцијата за главните моменти во надворешната политика од 1991 година до денес.

Анкетниот прашалник ќе биде доставен на 100 испитаници, преку социјалните мрежи, маил адреси, како и преку официјален допис кај политичарите.

Анкетните податоци ќе се обработат. Ќе се користат основни методи за анализа како процентуална застапеност, споредбени табели и дијаграми. Со тоа ќе се добие претстава за јавниот и стручниот став кон надворешнополитичките потези и одлуки на државата.

5.4 Хипотетска рамка

Генерална хипотеза

Доколку граѓаните, политичарите и стручната јавност во Република Северна Македонија, гледаат на надворешната политика како на клучен фактор за иднината на државата, значи дека Република Северна Македонија има перспективна надворешна политика.

Посебна хипотеза 1.

Доколку граѓаните на Република Северна Македонија, сметаат дека добрата надворешна политика е клуч за економски раст и развој, политичка стабилност и позиционираност во меѓународната заедница, значи дека Република Северна Македонија има перспективна надворешна политика.

Поединечна хипотеза 1.1

Доколку граѓаните на Република Северна Македонија сметаат дека добрата надворешна политика на државава е основа за зголемени инвестициски активности и внатрешен раст, значи дека Република Северна Македонија има перспективна надворешна политика.

Поединечна хипотеза 1.2

Доколку граѓаните на Република Северна Македонија сметаат дека надворешната политика на државава води кон политичка стабилност, добра позиционираност на меѓународен план и зголемена безбедност, значи дека Република Северна Македонија има перспективна надворешна политика.

Посебна хипотеза 2.

Доколку политичарите и стручната јавност одржуваат квалитетни и коинзистентни меѓународни политики, активно работат на зголемана соработка и вклученост на земјата во меѓународните текови, значи дека Република Северна Македонија има перспективна надворешна политика.

Поединечна хипотеза 2.1

Доколку политичарите и стручната јавност одржуваат коинзистентност во меѓународните политики, донесуваат одлуки и потпушуваат договори кои ја зајакнуваат позицијата и безбедноста на државата, значи дека Република Северна Македонија има перспективна надворешна политика.

Поединечна хипотеза 2.2

Долку политичарите и стручната јавност придонесуваат за членство на земјава во најразлични меѓународни организации а со тоа ја зајакнуваат нејзината позиција безбедност и придонесуваат за економски развој, значи дека Република Северна Македонија има перспективна надворешна политика.

Првата, односно генералната хипотеза што го води ова истражување е дека граѓаните и политичарите на Република Северна Македонија ја доживуваат надворешната политика како клучен фактор за иднината на државата, особено во контекст на евроатлантските интеграции. Со други зборови, се претпоставува дека најголем дел од испитаниците го гледаат членството во ЕУ и НАТО не само како симбол на меѓународен успех, туку и како практична гаранција за безбедност, економски раст и политичка стабилност. Втората хипотеза е дека постојат генерациски разлики во перцепцијата - помладите граѓани ја поврзуваат надворешната политика со можности за мобилност и личен развој, додека постарите ја оценуваат повеќе низ призмата на стабилност и зачувување на националниот идентитет.

Дополнителните хипотези се насочени кон разбирање на ставовите на политичарите и стручната јавност. Се претпоставува дека тие гледаат на надворешната политика како на резултат на долгорочни стратегии, но и дека признаваат дека честите промени на влади и партиски агенди внесуваат дисконтинуитет. Конечно, хипотезата е дека постои јасна поддршка за регионална соработка и зајакнување на добрососедските односи, иако кај дел од испитаниците преовладува скепса поради нерешени историски прашања. Со овие хипотези се

поставува рамка за тестирање, но и за подлабоко разбирање на тоа како се доживува надворешната политика во различни слоеви на општеството.

5.5 Материјали и методи

Истражувањето се базира на методот на анкетирање. Ќе биде спроведена анкета со прашалник составен од повеќе затворени и неколку отворени прашања. Анкетата беше насочена кон три целни групи - граѓани, политичари и експерти од областа на меѓународните односи.

Методолошки, се применува квантитативна анализа на добиените податоци, со претставување во табели и графикони за полесна визуелизација. Истовремено, одредени прашања се обработени и со квалитативен пристап, каде одговорите се интерпретирани и поврзани со пошироките политички и историски процеси. Со оваа комбинација се обезбедува и прецизност и длабочина, а резултатите се претставени на начин што овозможува лесно читање и споредба.

5.6. Инструмент

Како инструмент за собирање податоци беше користен специјално дизајниран анкетен прашалник. Тој опфаќа повеќе целини - демографски податоци (пол, возраст, образование), политичка активност и перцепции за главните надворешнополитички настани и процеси. Прашањата се поставени јасно и едноставно, со цел да се избегне двосмисленост, но и доволно специфично за да се добијат релевантни одговори. Прашалникот комбинира затворени прашања со понудени одговори (на пример, дали членството во НАТО ја зголеми безбедноста на државата) и скали на оценување (од „во целост се согласувам“ до „воопшто не се согласувам“). Вклучени се и неколку отворени прашања кои даваат простор испитаниците да изразат лично мислење или предлог, што ја збогатува квалитативната димензија на анализата. Ваквиот инструмент овозможува да се мери и квантитативната дистрибуција на ставови, но и да се собере поширока аргументација, што е особено корисно кога станува збор за чувствителни и сложени теми како надворешната политика.

5.7 Примерок на истражувањето

Примерокот на истражувањето беше составен од три главни категории испитаници - граѓани, политичари и стручни лица од областа на меѓународните односи. Намерно беше избрана комбинација од овие групи за да се добие поширока слика за ставовите околу надворешната политика на Северна Македонија. Граѓаните претставуваат „пулс на општеството“, односно нивните одговори ја отсликуваат непосредната перцепција на секојдневниот човек. Политичарите, пак, ја носат тежината на практичните одлуки и се тие што директно влијаат на политичките текови, додека стручните лица додаваат аналитичка и академска перспектива која помага резултатите да се интерпретираат покомплетно.

Големината на примерокот беше доволна за да се овозможи статистичка релевантност, но и практична изводливост на терен. Се внимаваше на разновидност во поглед на возраст, пол, образовно ниво и политички убедувања, бидејќи секоја од овие варијабли може да влијае врз перцепцијата за надворешната политика. Ваквиот пристап обезбедува рамнотежа меѓу квантитет и квалитет: бројките овозможуваат споредби и генерализации, а индивидуалните гледишта внесуваат нијанси и контекст. Така, примерокот стана репрезентативен не само во бројчена смисла, туку и во смисла на општествена разноликост.

5.8. Ограничување на истражувањето

Како и секое истражување, и ова се соочи со одредени ограничувања што вреди да се истакнат. Најнапред, анкетата беше спроведена во ограничен временски период, што значи дека резултатите претставуваат слика на моменталното расположение, а не долгорочна тенденција. Надворешната политика е динамична област и ставовите на јавноста може брзо да се променат под влијание на нови настани - било тоа избори, дипломатски договори или регионални кризи. Оттаму, потребно е внимателно толкување на резултатите, имајќи предвид дека тие не се „вечно валидни“, туку контекстуално условени.

Дополнително, иако примерокот беше разнолик, секогаш постои ризик дека одредени групи биле недоволно застапени. На пример, не сите региони на земјата беа

подеднакво опфатени, ниту пак секој општествен слој учествуваше во подеднаков број. Исто така, постои можност дел од испитаниците да дале одговори што се повеќе „социјално посакувани“, наместо искрени. Овие ограничувања не ја поништуваат важноста на истражувањето, но укажуваат на тоа дека резултатите треба да се гледаат како дел од поширок мозаик, а не како единствена и конечна вистина.

„Истражувањето не е само собирање податоци,

туку и откривање на причините зошто тие постојат.“

— Макс Вебер

ГЛАВА VI.

АНАЛИЗА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО

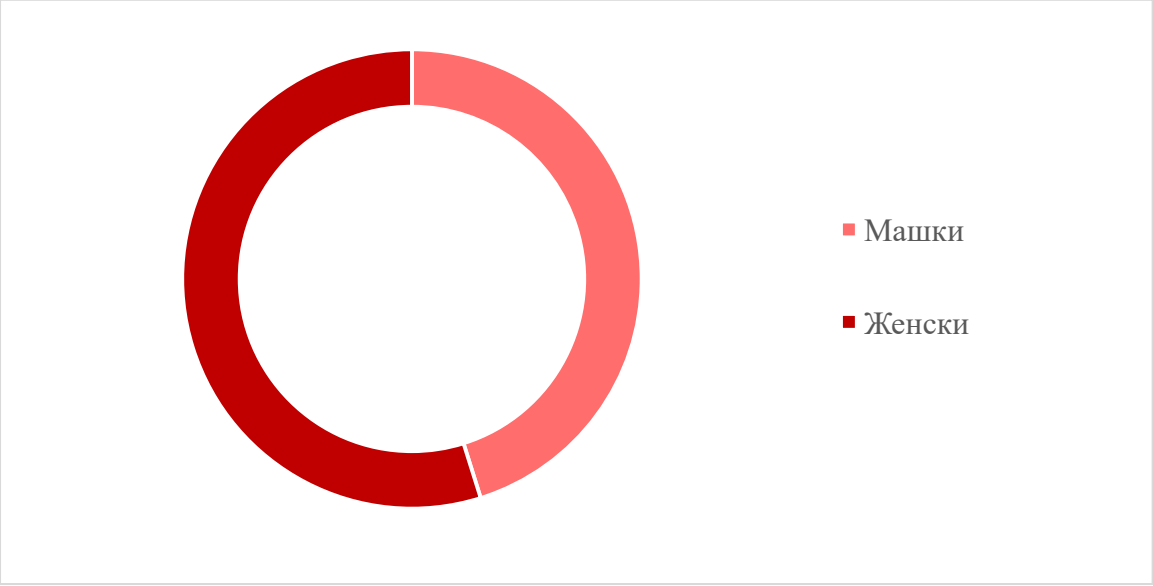
Анализата на резултатите ќе се врши паралелно со поставените истражувачки цели. Прво ќе се прикажат резултатите од анкетата преку табеларен и графички приказ, при што ќе се анализираат одговорите според возраста, професионалната припадност и политичката ориентација на испитаниците.

Потоа ќе се направи споредбена анализа на перцепцијата за трите главни периоди: 1991-2001, 2001-2018 и 2018-денес. Ќе се утврди дали испитаниците сметаат дека постои напредок, застој или назадување во однос на евроатлантските интеграции и регионалните односи.

Во посебен дел ќе се обработат ставовите за Преспанскиот договор, спорот со Бугарија, членството во НАТО и блокадите од страна на ЕУ. Овој сегмент од анализата ќе помогне да се утврди степенот на поддршка или незадоволство кај јавноста и експертската заедница.

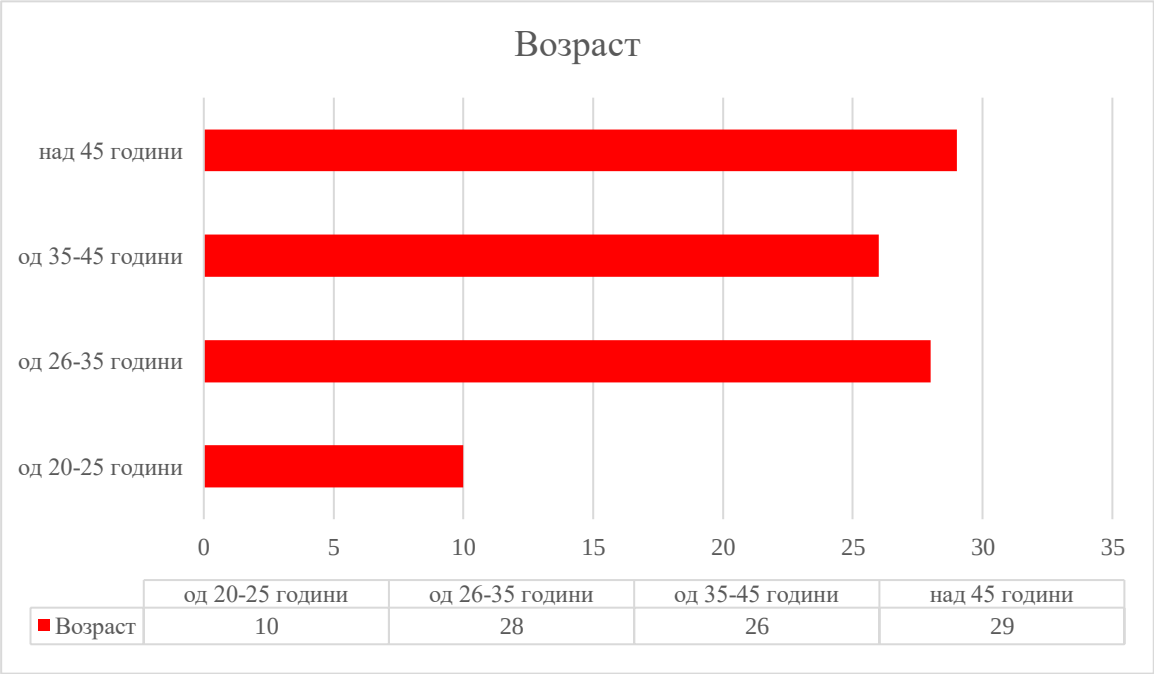
На крајот ќе се даде сеопфатна интерпретација на резултатите, при што ќе се поврзат со теоретските поставки од претходните поглавја. Анализата ќе помогне да се одговори на главното прашање - дали и колку надворешната политика на Северна Македонија е доследна, ефективна и во функција на остварување на стратешките интереси на државата.

Графикон 1 Пол

Резултатите покажуваат релативно рамномерна распределба на испитаниците според пол, со мала предност на жените (51) во однос на мажите (42). Оваа рамнотежа е значајна бидејќи овозможува пообјективно согледување на мислењата и избегнување на доминација на една страна. Присуството на скоро еднаква застапеност дава можност да се согледаат потенцијалните разлики во перцепциите и пристапите кон надворешната политика помеѓу машките и женските испитаници.

Графикон 2 Возраст

Анализата на возрасната структура открива интересен баланс меѓу различните генерациски групи, со најголемо учество кај испитаниците над 45 години (29) и кај оние од 26-35 години (28). Ова укажува дека ставовите се обликувани од две генерации - една што ги доживеала првите години на независноста и политичките превирања од 90-тите, и друга која пораснала во период на евроатлантски интеграции и глобализација. Групата од 36-45 години (26) ја претставува „средната линија“ - луѓе кои се наоѓаат на врвот на својата професионална зрелост, со јасни ставови оформени од сопствено искуство. Помалата застапеност на младите од 20-25 години (10) можеби зборува за тоа дека оваа категорија или не е доволно ангажирана во политичките процеси или пак тешко се достигнува преку вакви методи на истражување. Сепак, вреди да се нагласи дека токму младите се оние кои ќе ја живеат иднината на надворешната политика и нивната перцепција е непроценлива. Оваа распределба

покажува дека истражувањето фаќа пресек на искуствата и очекувањата на различни возрасни групи, што додава длабочина на анализата.

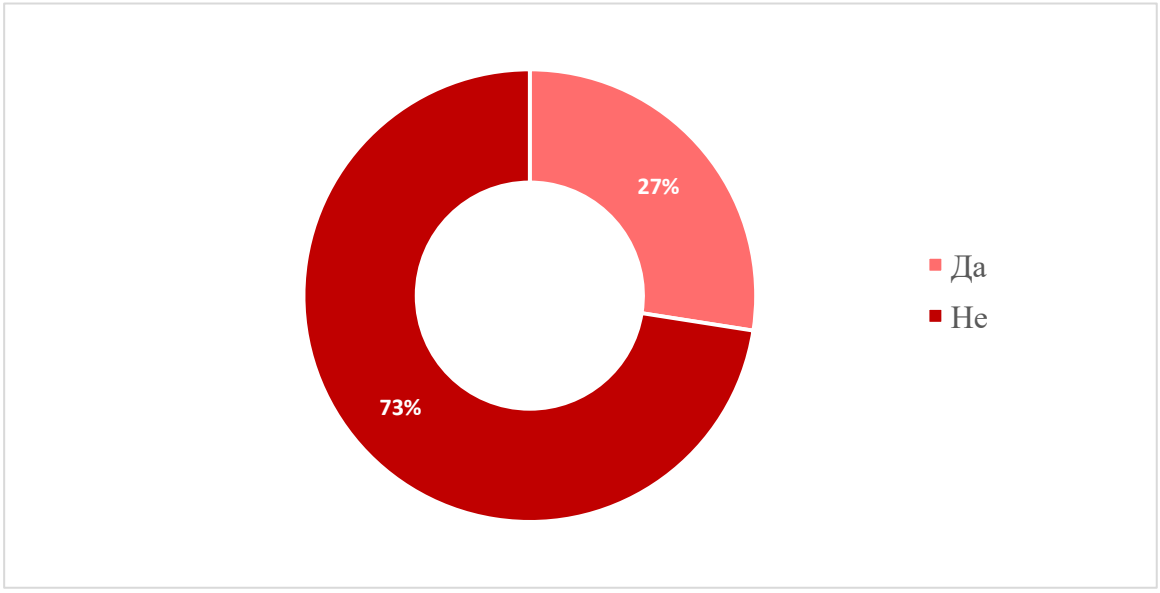
Графикон 3 Образование

Кога ќе се погледнат податоците според образовното ниво, станува јасно дека најголем дел од испитаниците имаат високо образование (59), а потоа следуваат оние со средно образование (30), додека најмалку се застапени испитаниците со основно образование (4). Оваа структура не е случајна - таа укажува на тоа дека интересот за темата надворешна политика е поизразен кај луѓето со повисоко образовно ниво, кои вообичаено имаат и поголема изложеност на информации, медиуми и академски дебати. Истовремено, ова може да се толкува и како ограничување, бидејќи ставовите на лица со пониско образование се помалку застапени и можеби не се целосно отсликани во резултатите. Сепак, фактот што мнозинството испитаници се високообразовани внесува дополнителна сигурност во аргументацијата, бидејќи одговорите потекнуваат од луѓе кои често поседуваат аналитичка и критичка перспектива. Ваквата слика отвора и едно реторичко прашање - дали навистина образованието ја одредува свеста за значењето на надворешната политика или едноставно повисокообразованите се поподготвени да се вклучат во истражувања? Како и да е, податокот е клучен за разбирање на контекстот и за понатамошно толкување на резултатите.

На прашањето број 4, шаренилото на одговорите за професионалниот статус е впечатливо и открива дека во истражувањето биле вклучени луѓе од навистина разнородни области. Од професори, лекари и правници, па сè до административни службеници, студенти, медицински сестри, полицајци, па дури и занаетчии и приватни претприемачи - секој со своја перспектива. Ваквата разновидност е огромна предност, бидејќи овозможува да се согледа надворешната политика од различни агли: академската средина носи критичка анализа, медицинските работници и јавните службеници ја чувствуваат практичната димензија на државната организација, додека приватните иницијативи и бизнисот ги гледаат меѓународните односи низ призма на инвестиции и трговија. Иако бројно повеќе се издвојуваат оние со високо образование и професионални титули, важно е што во анкетата се најдоа и луѓе кои не се дел од класичните елити, како домаќинки, курири или автомеханичари. Тоа додава баланс и ја прави сликата пореална. Очигледно е дека надворешната политика, иако звучи како „висока политика“, сепак има одек и кај луѓето со најразлични занимања. И тоа е суштината: ставовите не се производ само на политичкиот естаблишмент, туку на целото општество во неговата разновидност.

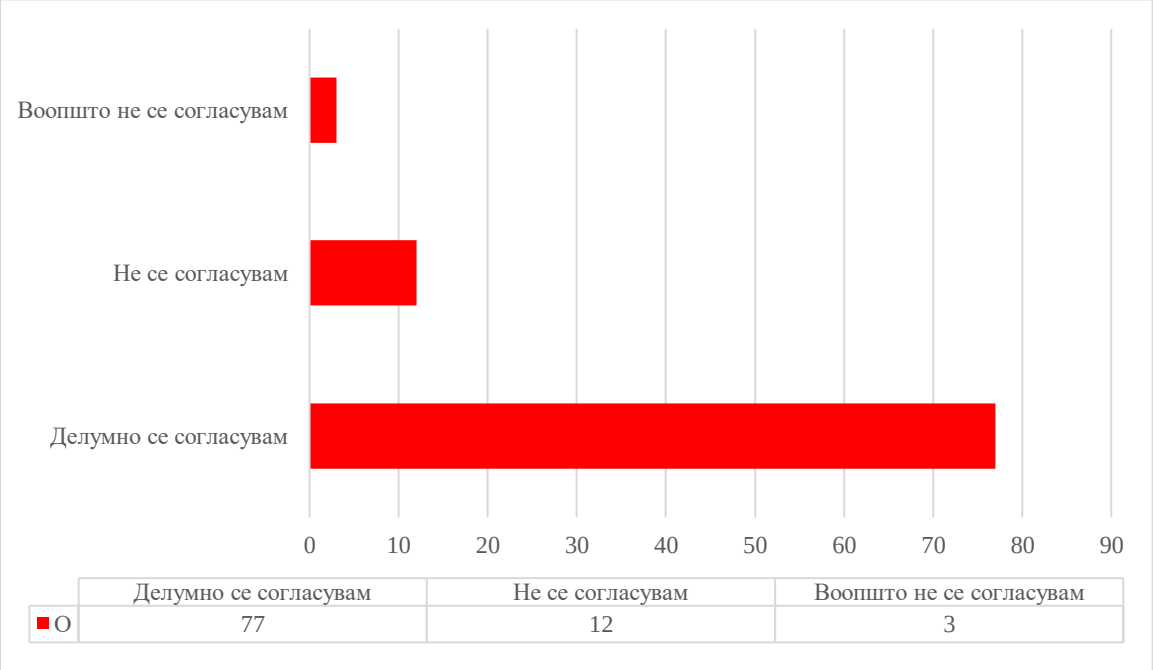
Графикон 4 Дали сте политички активист?

Кога ќе се погледнат одговорите, доминираат оние што не се политички активисти (66), наспроти 25 кои се изјасниле дека се активни во политиката. Овој однос е очекуван, бидејќи не секој граѓанин е вклучен во партиска или организирана политичка активност. Но, токму тоа го прави истражувањето релевантно - се слушаат

гласови и надвор од „политичкиот меур“. Интересно е што четвртина од примерокот се активисти, што сепак покажува одредена политичка енергија и вклученост. Може да се претпостави дека токму тие испитаници даваат поартикулирани и поконкретни одговори за надворешната политика, бидејќи имаат поблиско искуство со процесите. Од друга страна, мнозинството непартиски настроени можеби ја гледаат темата повеќе низ секојдневието - патувања, работа, образовни можности. Оваа разлика може да биде клучна за подлабока анализа: дали ставовите на активистите значително се разликуваат од тие на „обичните“ граѓани? Во секој случај, бројките потврдуваат дека анкетата успеала да опфати и политички вклучени и политички неутрални луѓе, што создава една поширока рамка на репрезентативност.

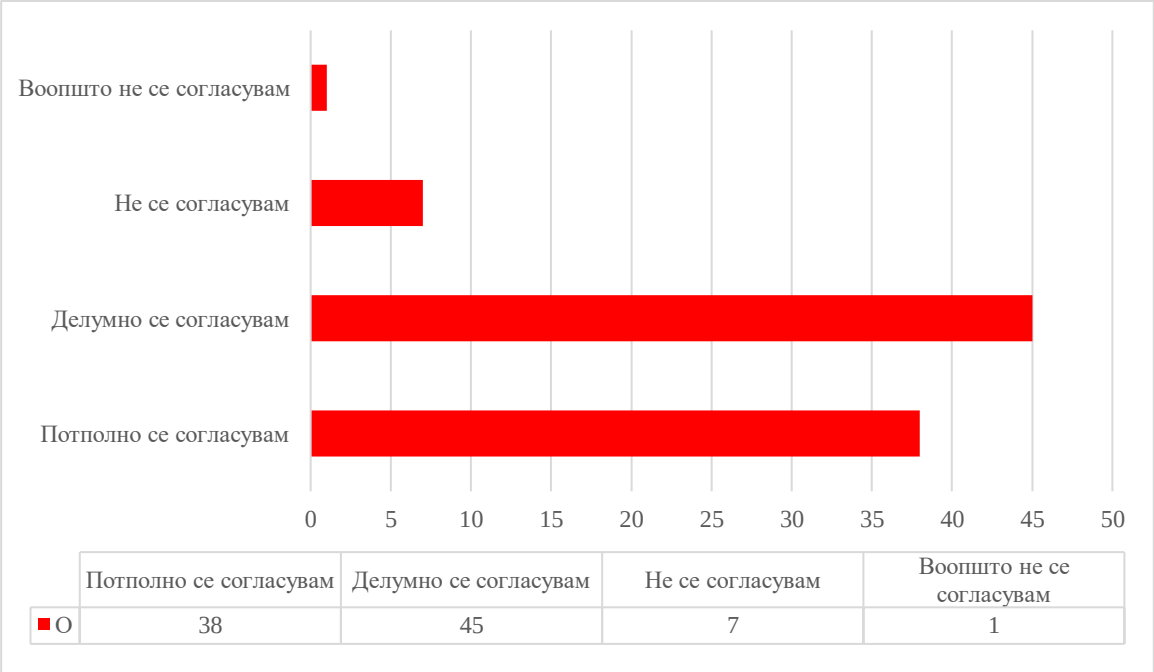
Графикон 5 По прогласувањето на независноста (1991), РСМ успешно ги дефинираше своите надворешнополитички приоритети.

Резултатите од ова прашање носат една јасна порака: повеќето испитаници (77) сметаат дека државата делумно успеала да ги дефинира своите надворешнополитички приоритети по прогласувањето на независноста. Тоа „делумно“ е збор што тежи многу, бидејќи покажува и признавање на напорите и разочарување од недовршените процеси. Само 3 испитаници воопшто не се согласуваат, додека 12 целосно не се согласуваат, што укажува дека незадоволството не е масовно, но сепак постои. Се чини дека граѓаните ја препознаваат комплексноста на периодот по 1991 година: од

една страна, државата морала брзо да се позиционира на меѓународната сцена, а од друга страна, се соочувала со спорот за името, економски предизвици и регионални конфликти. Одговорите можат да се толкуваат и како порака дека надворешната политика често се движела меѓу амбиции и ограничувања. Така, перцепцијата е балансирана - има признавање на постигнатото, но и јасен сигнал дека очекувањата не биле целосно задоволени. Тука можеби лежи и најголемиот предизвик за македонската дипломатија: да ги претвори делумните успеси во целосно заокружени приоритети што граѓаните ќе ги препознаат како трајни придобивки.

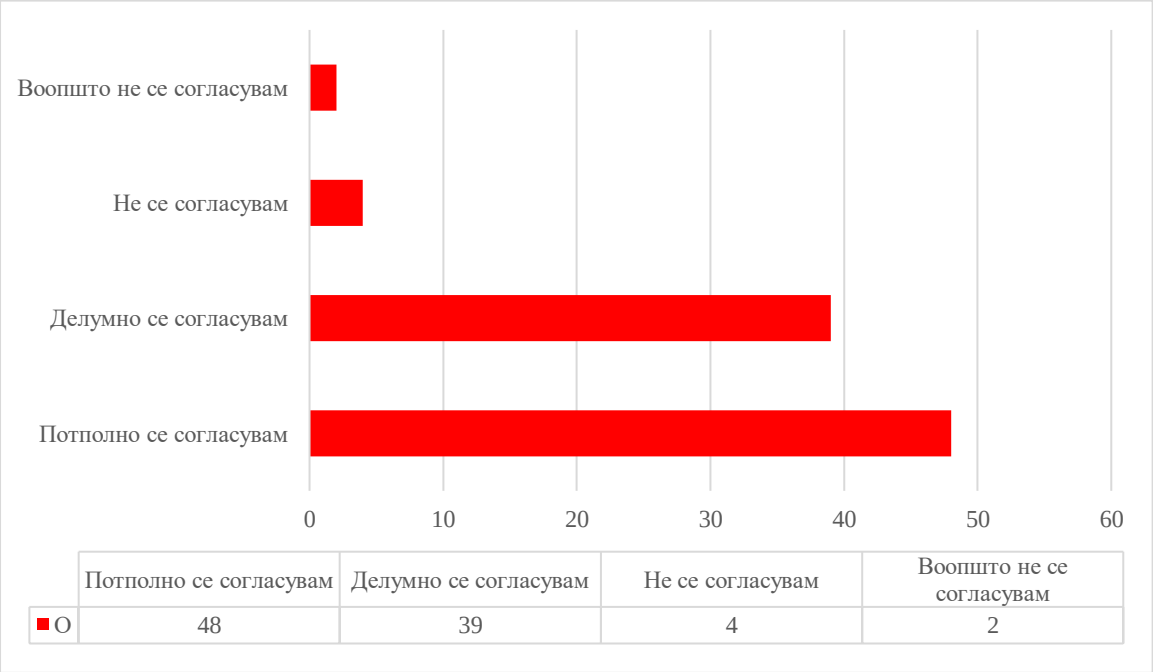
Графикон 6 Првите години од независноста беа главни за градење на меѓународен углед на државата.

Од вкупно 91 испитаник, огромно мнозинство се согласува дека првите години по независноста биле главни за градење на меѓународниот углед на Северна Македонија. Потполно се согласуваат 38 испитаници, што претставува 41,7%, а делумно се согласуваат 45 испитаници или 49,5%. Тоа значи дека речиси секој втор испитаник гледа на тој период како основоположувачки, но со одредени ограничувања. Од друга страна, само 7 испитаници (7,7%) изразиле несогласување, а само 1 испитаник (1,1%) воопшто не се согласува. Оваа дистрибуција укажува на јасен консензус - 91,2% од анкетираните ја препознаваат важноста на раните деведесетти како критични за формирање на меѓународниот имиџ на државата. Се чини дека

историски гледано, граѓаните ја препознаваат симболиката на првите дипломатски чекори, како што се воспоставување односи со други држави, прием во меѓународни организации и обидите да се позиционираме како стабилен партнер. Токму тие години се доживуваат како момент кога „темелите се поставуваат“ иако дел од јавноста смета дека тие темели биле недоволно силни. Ова чувство на „почетен капитал“ е еден вид колективна меморија, која го нагласува фактот дека првите чекори, без разлика на сите тешкотии, остануваат најважни за меѓународниот престиж.

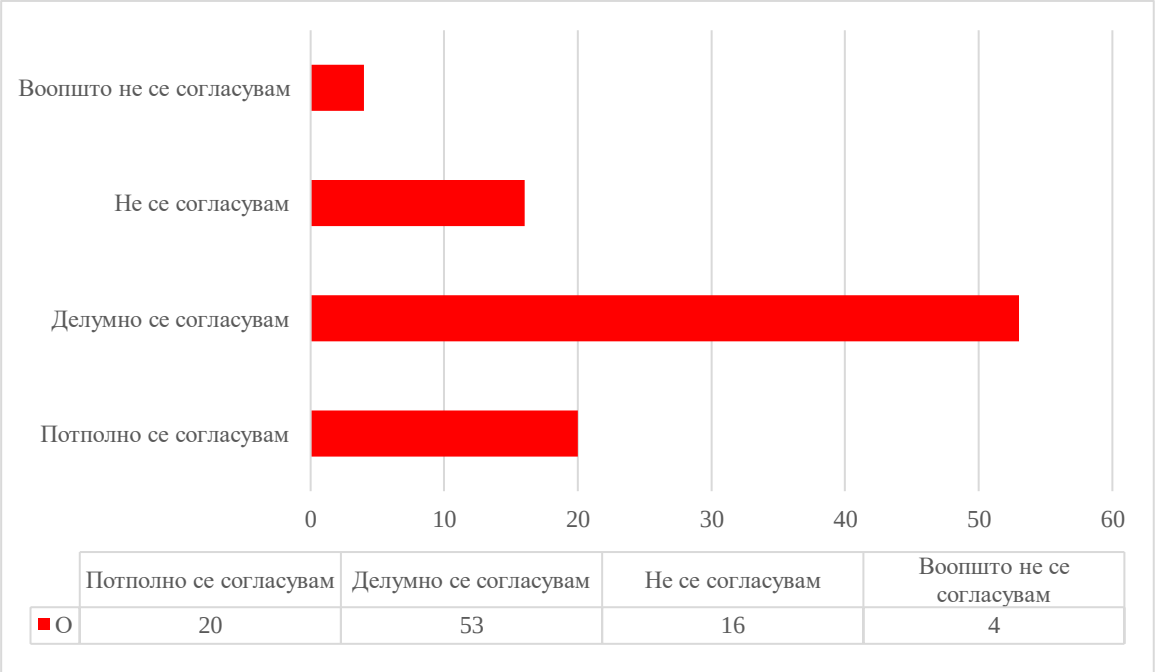
Графикон 7 Членството во ООН во 1993 година беше значаен дипломатски успех.

Резултатите покажуваат силно убедување дека членството во ООН било еден од најголемите дипломатски успеси на државата во раниот период. Од вкупно 93 испитаници, 48 (51,6%) одговориле дека потполно се согласуваат со ова тврдење, а 39 (41,9%) делумно се согласуваат. Со тоа, речиси 94% од примерокот признаваат дека членството во ООН било историски исчекор и дипломатска победа, иако државата беше примена под привремената референца „Поранешна југословенска република Македонија“. Само 4 испитаници (4,3%) не се согласуваат и 2 (2,2%) воопшто не се согласуваат, што претставува маргинална група. Оваа распределба ја покажува силната свест дека влегувањето во најважната светска организација, и покрај политичките компромиси, имало клучна улога за меѓународната легитимност на државата. За граѓаните, тоа членство било повеќе од формалност - тоа била потврда

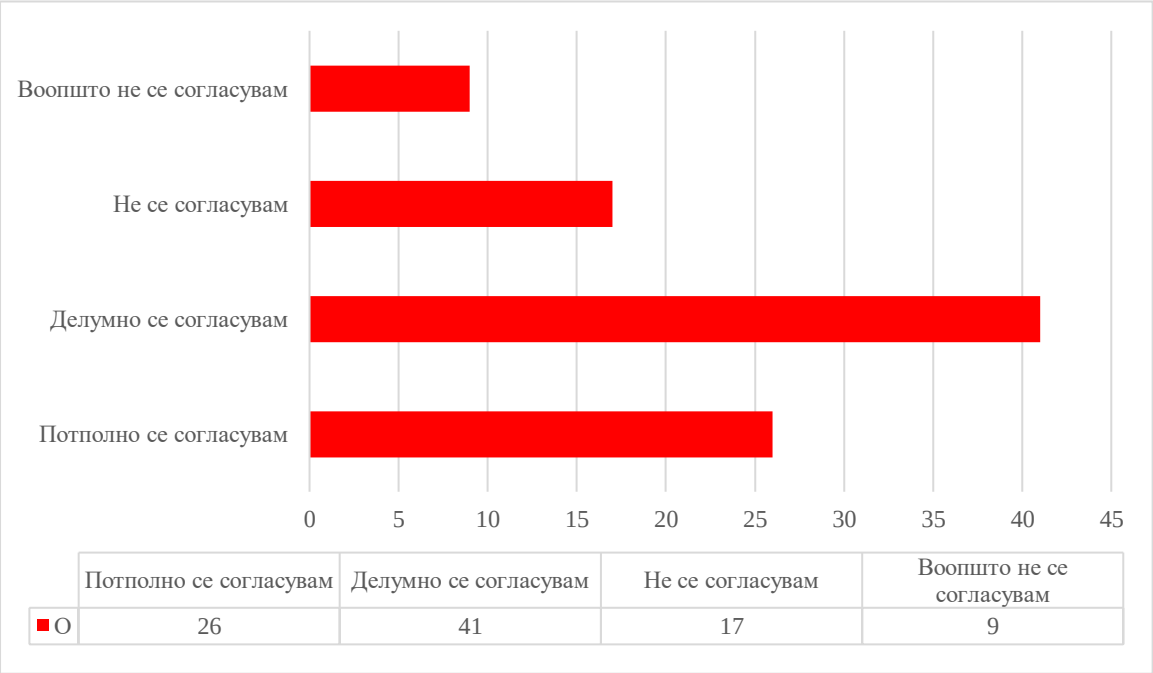
дека државата постои, дека е признаена и дека може да биде дел од глобалните разговори. Може да се каже дека ООН се доживува како „меѓународна лична карта“ што Северна Македонија ја добила во најважен момент.

Графикон 8 Периодот 1991-2001 беше обележан со конзистентна и стабилна надворешна политика.

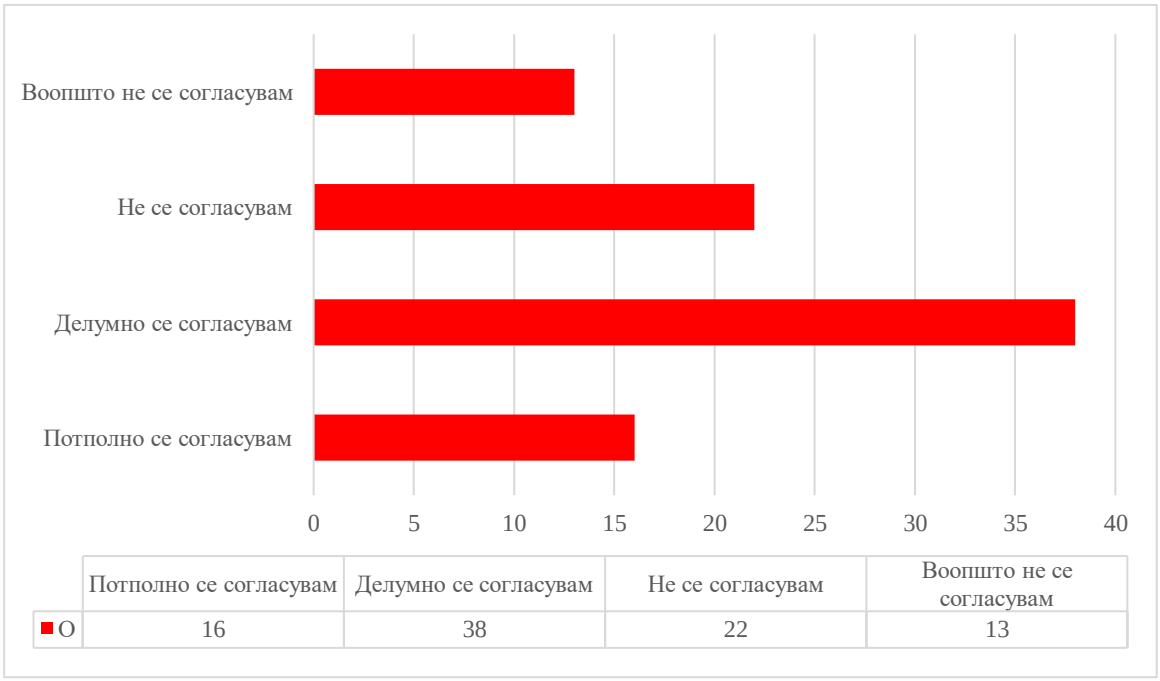
Кога се анализира ова прашање, од 93 испитаници, 53 (57%) сметаат дека делумно се согласуваат дека надворешната политика во првата деценија била конзистентна и стабилна. Потполно се согласуваат 20 испитаници (21,5%), што значи дека вкупно 78,5% имаат позитивен став кон тој период, но со јасна доза на скепса. Од друга страна, 16 испитаници (17,2%) не се согласуваат, а 4 (4,3%) воопшто не се согласуваат, што укажува дека една петтина од примерокот го гледа тој период како турбулентен и непредвидлив. Оваа поделба е логична ако се земат предвид контекстот и настаните - блокадите од Грција, економските транзиции, конфликтот во 2001 година. За дел од граѓаните, самото преживување и одржување на државата во меѓународен план било успех што го доживуваат како стабилност. Но, за други, токму нерешените спорови и внатрешните кризи се доказ дека надворешната политика не била доследна. Она што е клучно е дека повеќето испитаници го гледаат периодот како мешавина на стабилност и несигурности - „конзистентна на хартија, но нестабилна во практика“.

Графикон 9 Преспанскиот договор значително ја подобри меѓународната положба на РСМ.

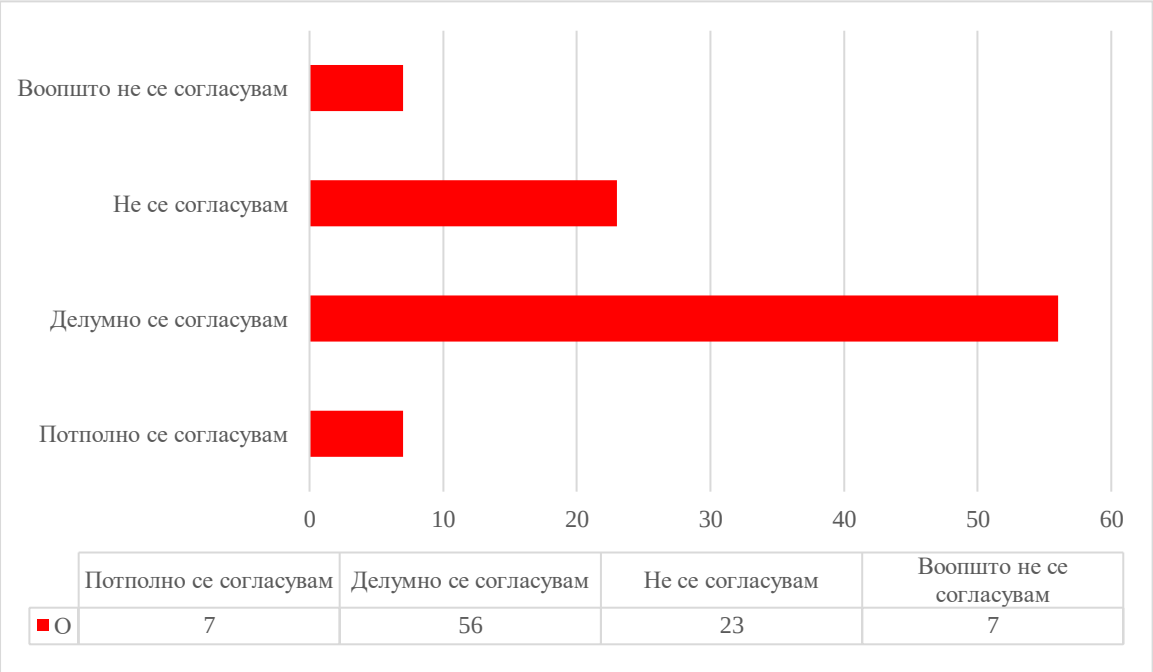
Вкупно 93 испитаници одговориле на ова прашање и резултатите се поделени, што само по себе говори дека Преспанскиот договор и денес е чувствителна тема. Потполно се согласуваат 26 испитаници (27,9%), а делумно 41 (44,1%). Тоа значи дека околу 72% од испитаниците гледаат позитивна димензија во договорот, но само една четвртина го доживуваат како целосно успешен. Од друга страна, 17 испитаници (18,3%) не се согласуваат, а 9 (9,7%) воопшто не се согласуваат, што претставува скоро 30% од примерокот со негативен став. Оваа поларизација е разбирлива - договорот донесе членство во НАТО и отворена врата за ЕУ, но истовремено ја отвори дебатата околу идентитетот и националната самосвест. Резултатите го потврдуваат истото: повеќето граѓани ја препознаваат меѓународната добивка, но останува чувство дека цената платена била висока. Впрочем, реторичкото прашање што произлегува е - дали државата може да има дипломатска победа без внатрешен консензус?

Графикон 10 Договорот за пријателство со Бугарија (2017) е корисен за државните интереси.

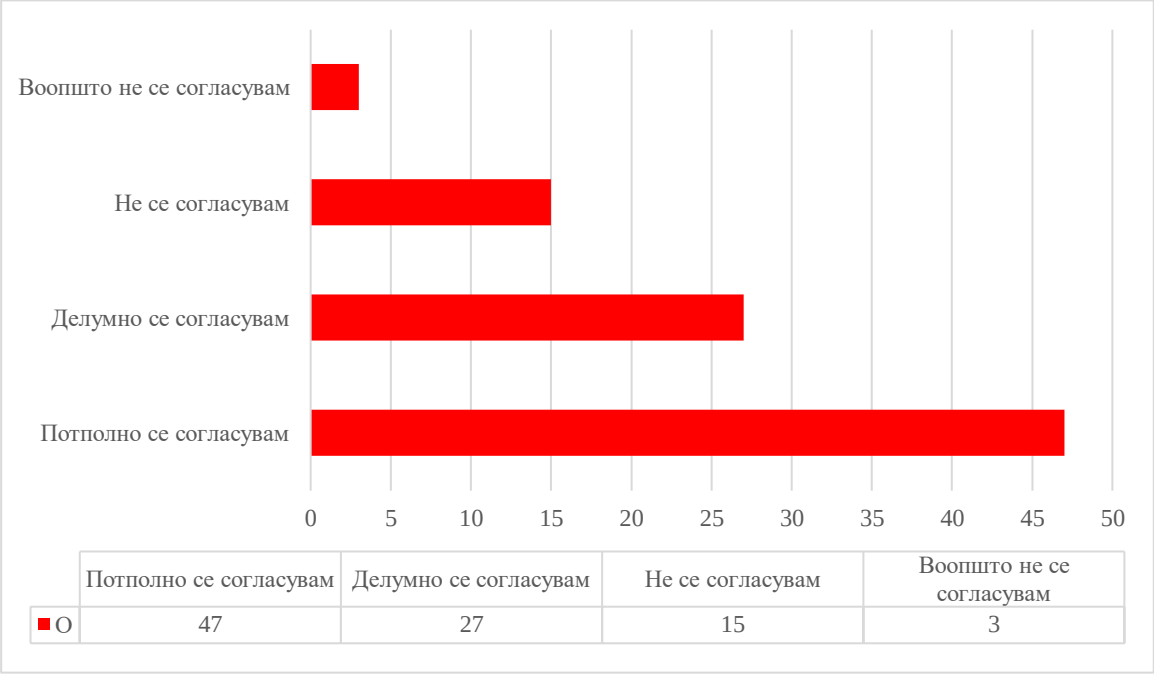
Кај ова прашање се забележува уште појасна скепса кај испитаниците. Од вкупно 89 одговори, најголемиот дел - 38 испитаници (42,7%) - делумно се согласуваат дека договорот е корисен, додека само 16 (18%) потполно се согласуваат. Тоа се вкупно околу 61% кои гледаат некаква позитивна страна, но во мнозинство тоа е половично одобрување. Од спротивната страна, 22 испитаници (24,7%) не се согласуваат, а 13 (14,6%) воопшто не се согласуваат, што претставува речиси 40% негативни ставови. Ова укажува дека јавноста гледа повеќе проблеми отколку придобивки од договорот - особено ако се има предвид дека од 2019 година наваму, Бугарија наметна блокади во евроинтеграцискиот процес. Делумната поддршка е веројатно израз на надеж дека договорот можел да биде алатка за подобри односи, но практичните последици оставиле горчлив впечаток. Со други зборови, граѓаните признаваат дипломатски напор, но не и резултати што се усогласени со нивните очекувања.

Графикон 11 РСМ има стабилни и добри односи со соседните земји.

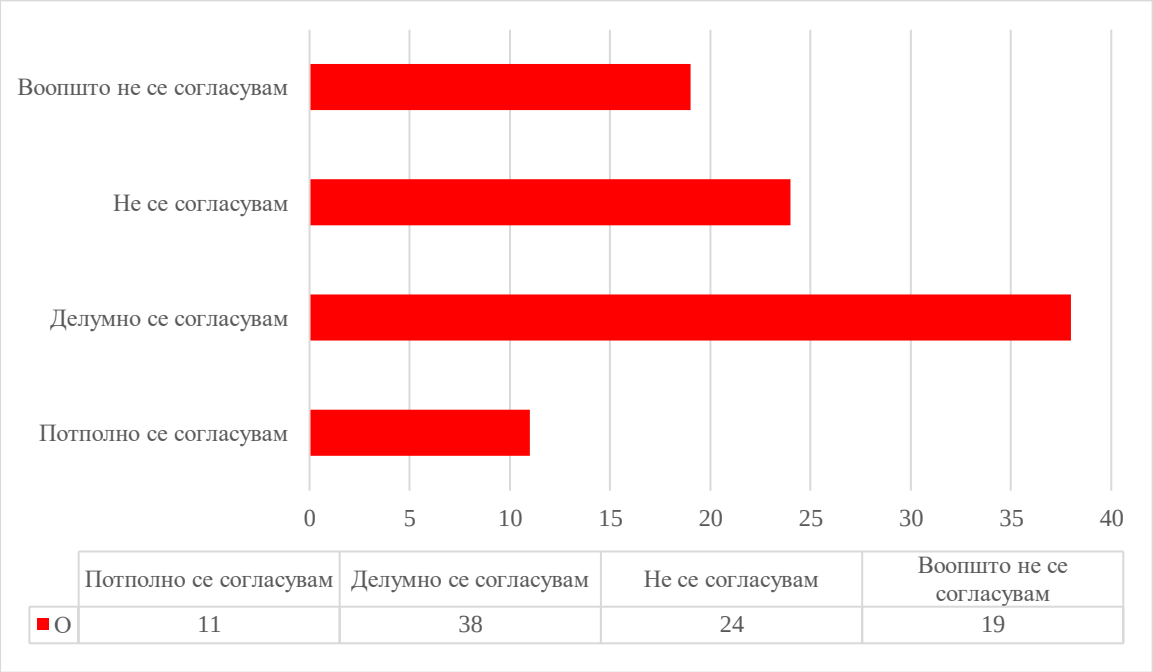
Тука резултатите се можеби најилустративни за комплексноста на регионалната политика. Од 93 испитаници, повеќето - 56 (60,2%) - делумно се согласуваат, додека само 7 (7,5%) целосно се согласуваат. Тоа е вкупно 67,7% позитивен став, но со јасно ограничување во интензитетот на согласување. Од друга страна, 23 испитаници (24,7%) не се согласуваат, а 7 (7,5%) воопшто не се согласуваат, што значи дека над една третина гледаат проблеми во односите со соседите. Овие бројки ја потврдуваат општата перцепција - дека Северна Македонија има отворени и нерешени прашања со соседите, иако формално се потпишуваат договори и се одржуваат средби. „Стабилноста“ што ја препознаваат граѓаните е повеќе статус-кво отколку вистинска хармонија. И токму тоа ја открива дилемата: дали дипломатските потези навистина создаваат стабилни односи, или пак јавноста ги гледа како привремени договори кои зависат од политичка волја? Одговорите покажуваат дека граѓаните се свесни за илузијата на стабилност и дека не ја изедначуваат со трајна доверба.

Графикон 12 Членството во НАТО ја зголеми безбедноста на државата.

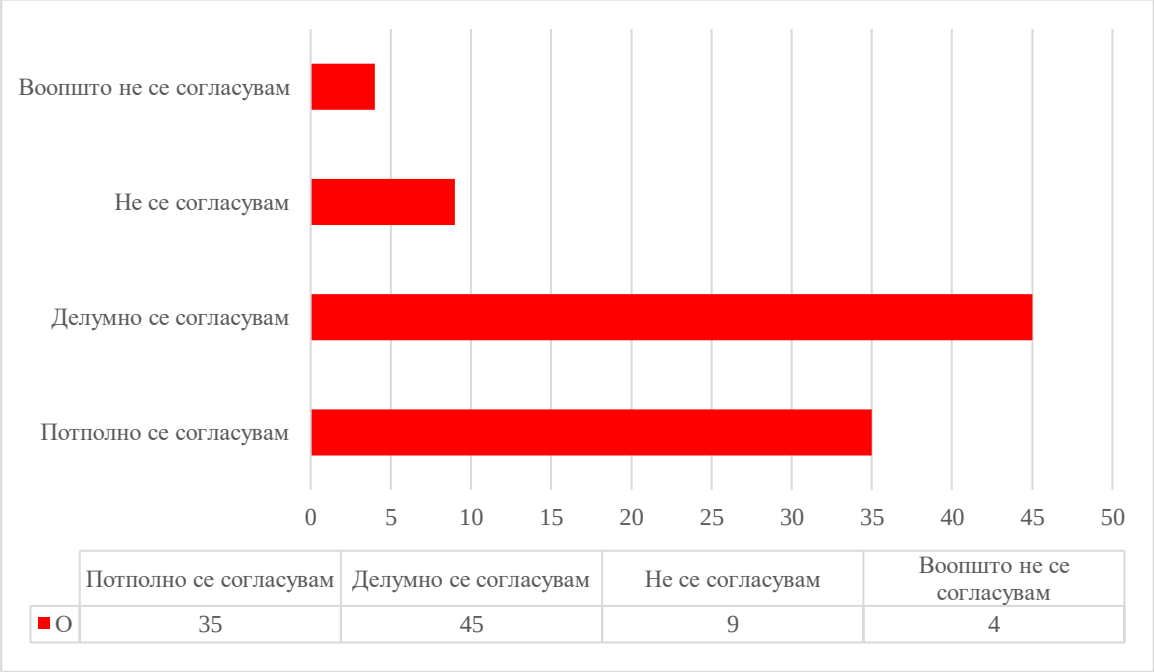
На ова прашање резултатите се јасно наклонети кон позитивна перцепција. Потполно се согласуваат 47 испитаници (51,1%), а делумно 27 (29,3%). Тоа значи дека околу 80% од испитаниците гледаат во НАТО членството гаранција за зголемена безбедност. Само 15 (16,3%) не се согласуваат, а 3 (3,2%) воопшто не се согласуваат. Овие бројки ја отсликуваат традиционалната доверба дека НАТО е „чадорот“ под кој малите држави, како Северна Македонија, можат да чувствуваат поголема заштита. Но, интересен е и делумниот процент - многумина го прифаќаат НАТО како фактор на стабилност, но остануваат скептични дали тоа директно ја зголемува безбедноста во секојдневието. Прашањето што останува отворено е: дали граѓаните мислат на надворешни закани или пак на внатрешна стабилност кога го проценуваат ефектот на членството?

Графикон 13 Процесот за членство во ЕУ е воден ефикасно од институциите.

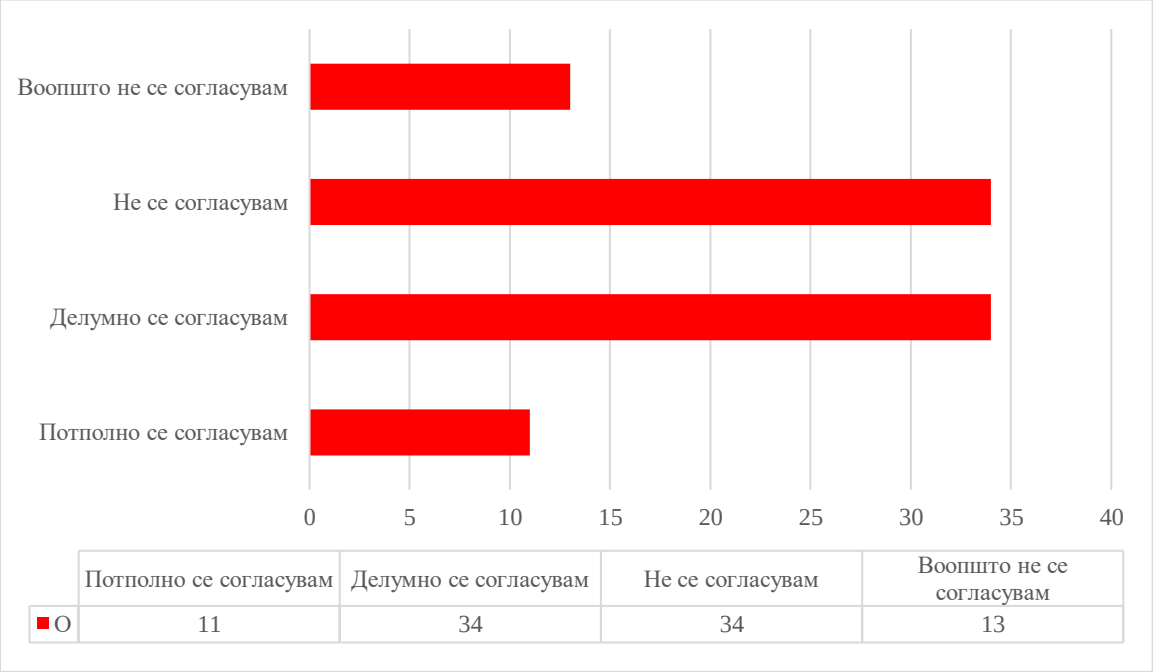
Ова прашање предизвикува најголема доза на незадоволство и скепса. Од 92 испитаници, 19 (20,6%) воопшто не се согласуваат, а уште 24 (26,1%) не се согласуваат. Тоа значи дека речиси половина од анкетираните (46,7%) имаат негативна оценка за ефикасноста на институциите во евроинтегративниот процес. Од друга страна, 38 испитаници (41,3%) делумно се согласуваат, што укажува на тоа дека дел од јавноста гледа барем некакво движење, иако не со задоволителен интензитет. Само 11 испитаници (12%) потполно се согласуваат. Јасно е дека евроинтеграциите се перципираат како премногу бавен, заплеткан процес, каде институциите често се доживуваат повеќе како изговор отколку како двигатели. Овде е најочигледен јазот меѓу очекувањата и резултатите - граѓаните сакаат „брза лента“ кон ЕУ, а добиваат долга административна сага со блокади и условувања.

Графикон 14 Членството во меѓународни организации придонесува за економски развој на државата.

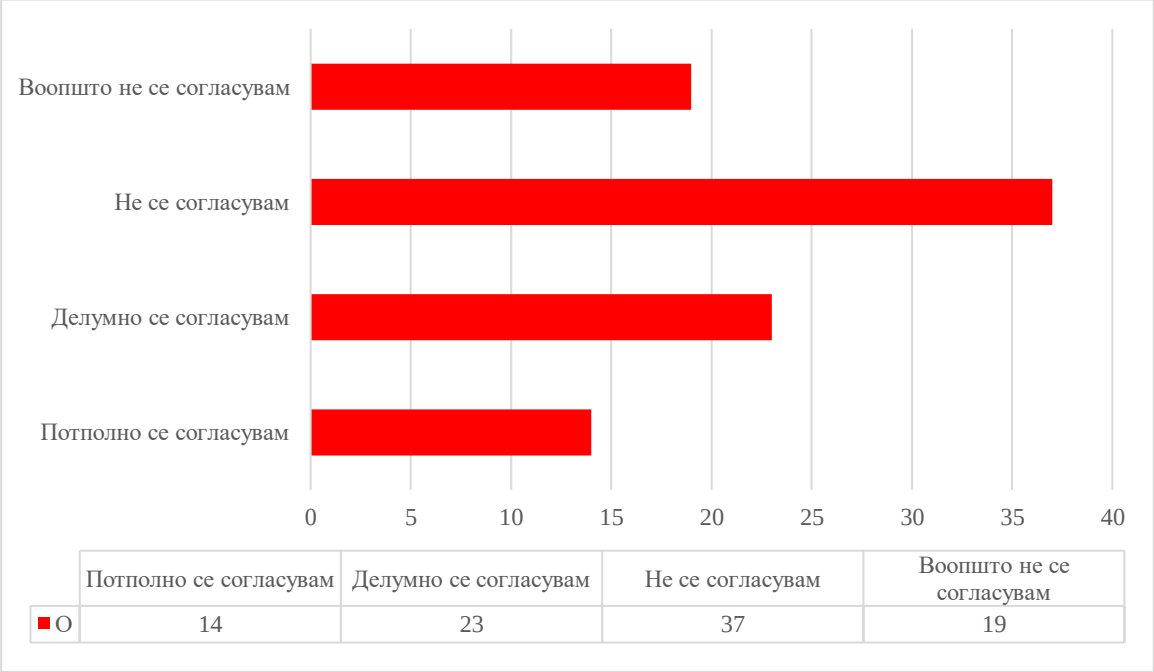
Ова прашање има доминантно позитивни одговори. Од 93 испитаници, 35 (37,6%) потполно се согласуваат и 45 (48,4%) делумно се согласуваат. Тоа се над 86% кои гледаат директна или индиректна врска меѓу меѓународното членство и економијата. Само 9 (9,7%) не се согласуваат и 4 (4,3%) воопшто не се согласуваат. Очигледно е дека јавноста го препознава ефектот на интеграциите - било тоа да е преку странски инвестиции, подобри трговски односи, или финансиски поддршки од ЕУ и НАТО фондови. Но повторно, делумната согласност е индикатор дека луѓето ја чувствуваат користа, но не ја доживуваат како драматичен економски пресврт. Едноставно кажано - членството носи придобивки, но не е магично решение за сите економски проблеми.

Графикон 15 Надворешната политика е независна од внатрешнополитичките конфликти

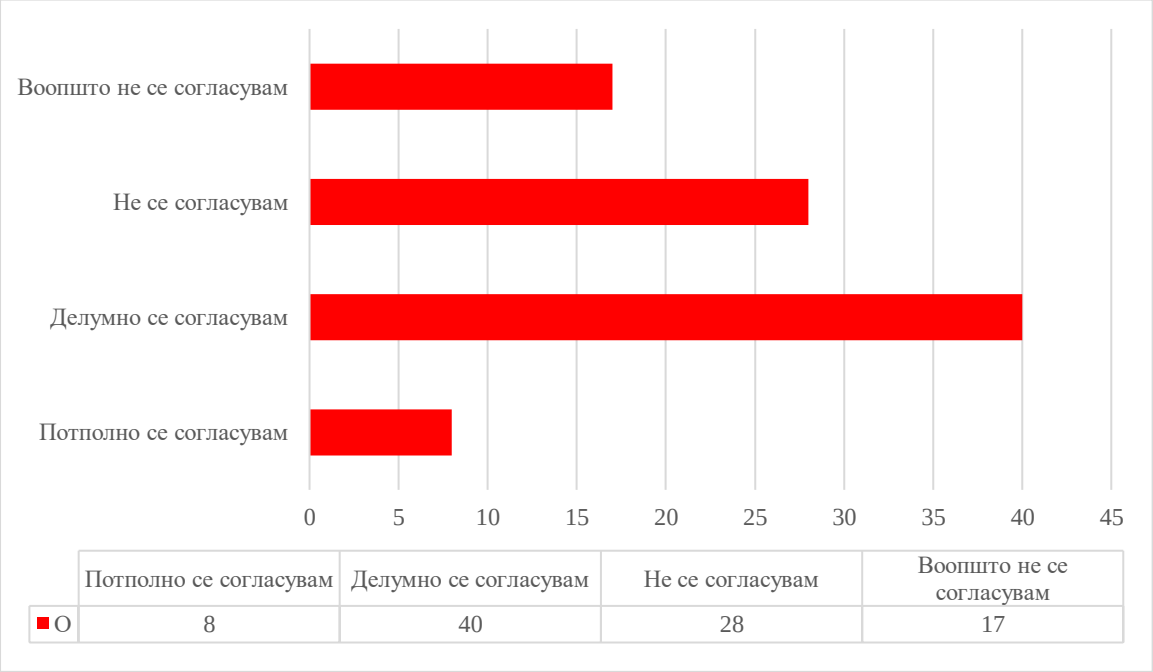
На ова прашање одговориле 92 испитаници и резултатите не се баш охрабрувачки за тезата дека надворешната политика е „имунитет“ од домашните кавги. Дури 13 (14,1%) воопшто не се согласуваат и 34 (37%) не се согласуваат - вкупно 47,1% со јасен став дека внатрешната политика и те како си го кажува зборот. Од друга страна, 34 (37%) делумно се согласуваат, што може да се толкува како признание дека има влијание, ама не во секоја ситуација и не секогаш директно. Само 11 (11,9%) сметаат дека надворешната политика е целосно независна. Ова укажува на впечаток кој одамна го слушаме во јавноста: нашите надворешни приоритети често се „заложници“ на внатрешнополитички интереси, изборни калкулации или дневни партиски битки.

Графикон 16 Постојаните промени на влади не влијаат значително врз надворешната политика.

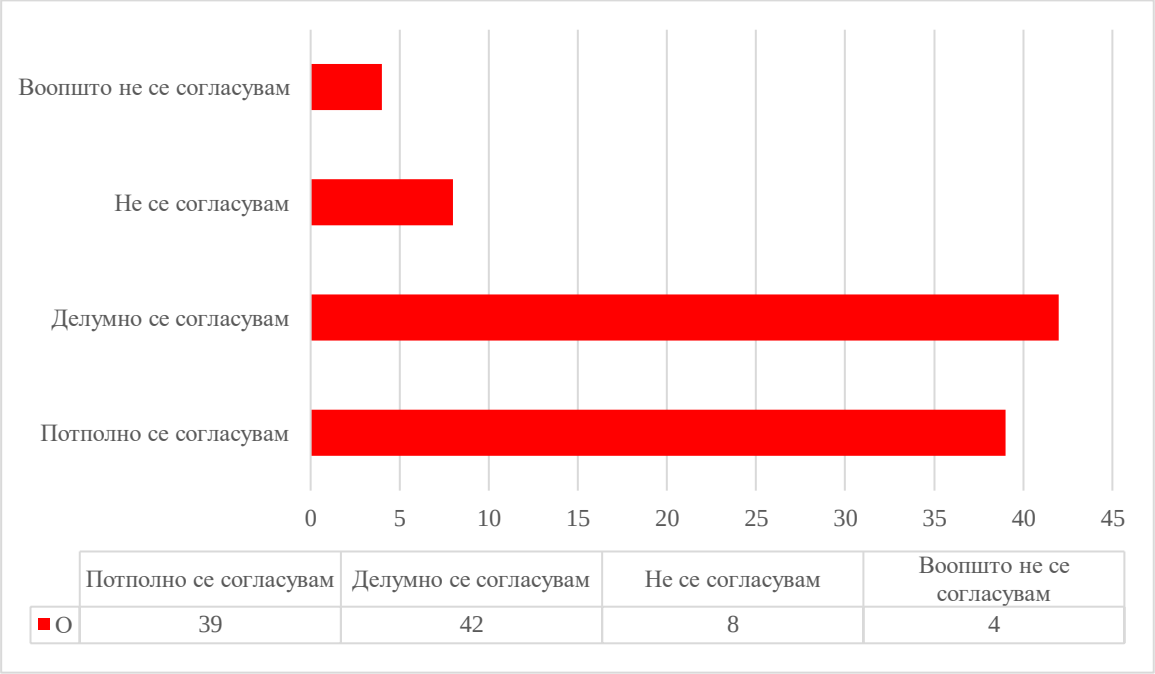
Тука трендот е сличен, можеби уште појасен. Од 93 испитаници, 19 (20,4%) воопшто не се согласуваат, а 37 (39,8%) не се согласуваат - тоа се 60,2% со убедување дека смените на влади сепак носат различни пристапи и акценти. Делумна согласност имаат 23 испитаници (24,7%), а целосно согласни се 14 (15,1%). Практично, секоја нова влада остава свој „печат“ врз надворешната политика, било тоа преку реторика, кадровски решенија или приоритети. Се добива впечаток дека континуитетот не е доволно силен, иако формално приоритетите - како НАТО и ЕУ - остануваат исти. Граѓаните очигледно ја чувствуваат оваа нестабилност и затоа најголемиот дел не веруваат дека смените не влијаат.

Графикон 17 Постојат долгорочни стратегии за надворешната политика што се почитуваат од сите влади.

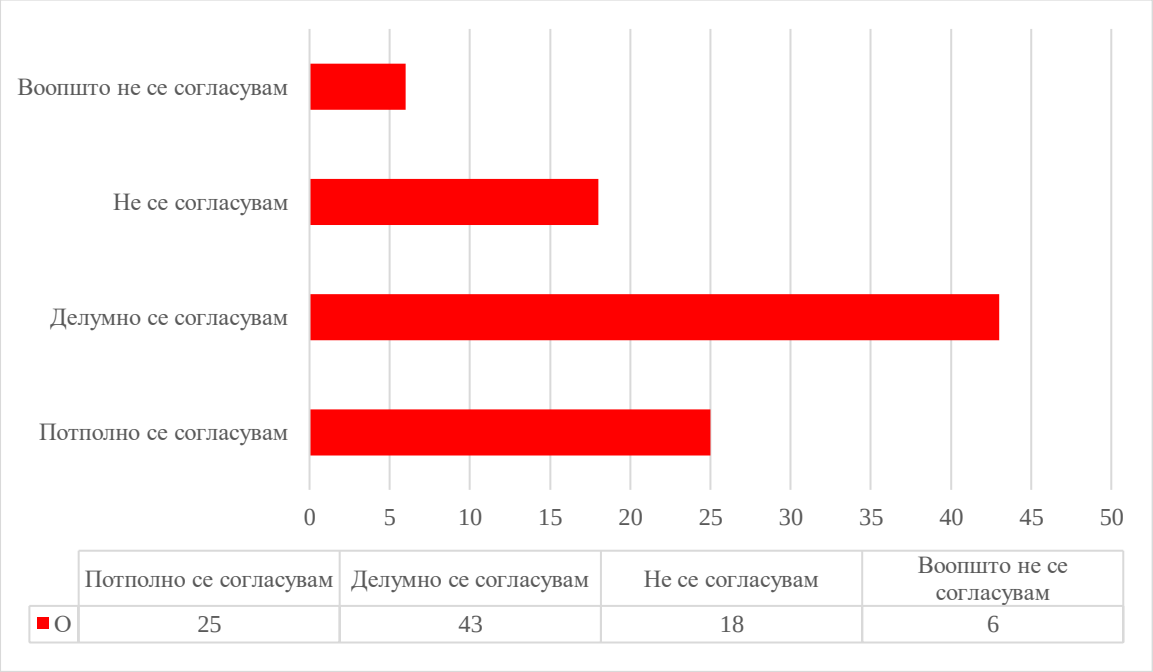
Ова прашање е особено интересно, затоа што открива недоверба во идејата за надпартиски консензус. Од 93 испитаници, 17 (18,3%) воопшто не се согласуваат, а 28 (30,1%) не се согласуваат - вкупно 48,4% сметаат дека нема вистински долгорочни стратегии или барем дека не се почитуваат доследно. Делумно се согласуваат 40 (43%), што е значителен дел и покажува дека луѓето признаваат дека постојат некакви насоки, но очигледно мислат дека тие се често менувани или селективно спроведувани. Само 8 испитаници (8,6%) имаат целосна доверба во континуитет на стратегиите. Ова е многу важен сигнал: јавноста гледа „раскинато платно“ наместо долгорочна конзистентна слика. Се поставува прашањето - дали навистина постојат стратегии кои се почитуваат, или станува збор само за декларативни документи кои добро звучат на хартија?

Графикон 18 Надворешната политика придонесува за странски инвестиции.

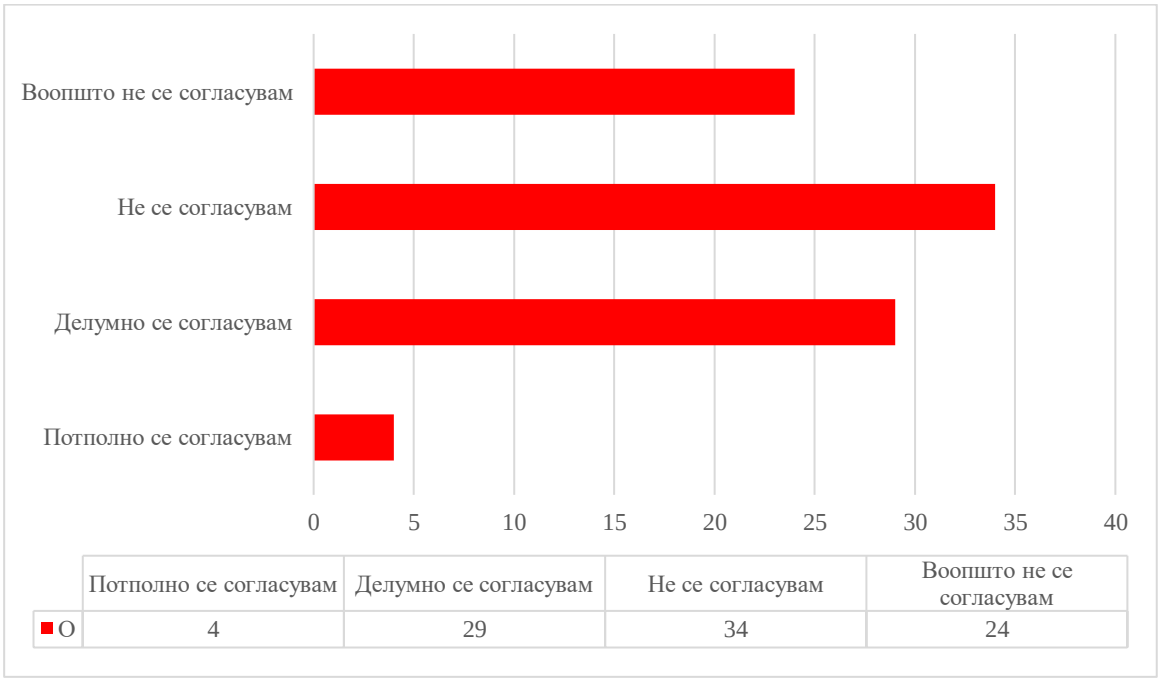
На ова прашање одговориле 93 испитаници и мнозинството има позитивен став. Само 4 лица (4,3%) воопшто не се согласуваат, а 8 (8,6%) не се согласуваат, што вкупно е 12,9% - релативно мала група која не гледа директна врска. Сепак, 42 испитаници (45,2%) делумно се согласуваат, а 39 (41,9%) потполно се согласуваат, што значи дека дури 87,1% препознаваат некаков придонес на надворешната политика во привлекување инвестиции. Ова е значаен наод, бидејќи покажува дека јавноста ја гледа дипломатијата не само како формална активност туку и како „алатка“ за економија. Прашањето што се наметнува е - дали институциите доволно го капитализираат тој потенцијал?

Графикон 19 Дипломатските односи се користат за промоција на македонски производи и култура.

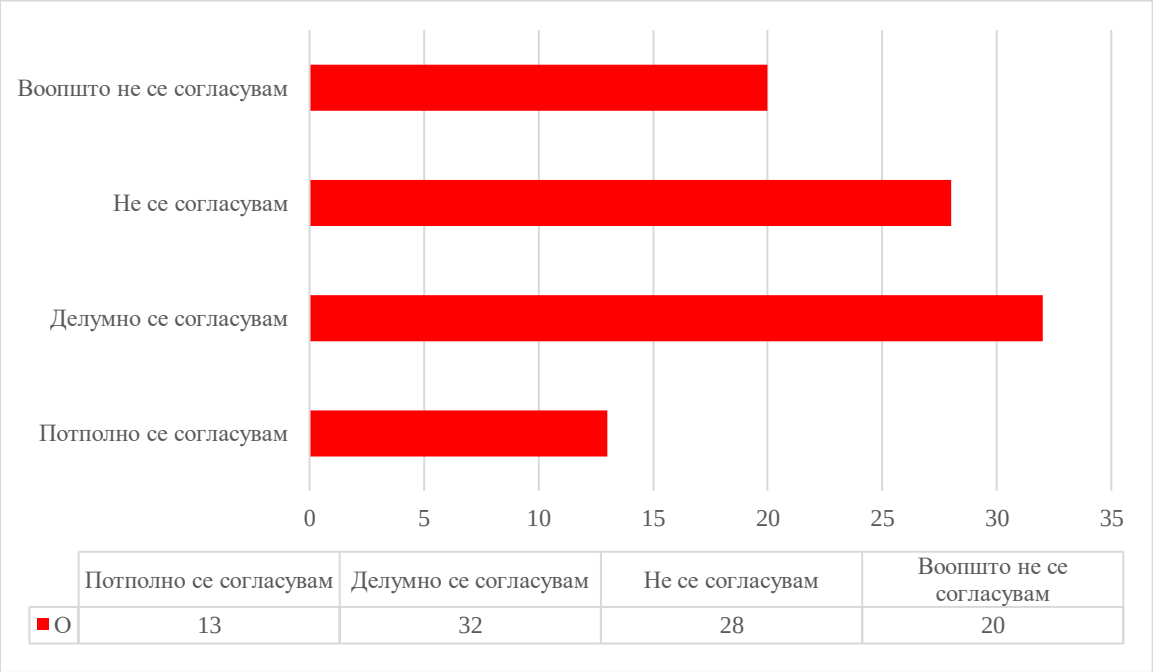
Од 92 испитаници, 6 (6,5%) воопшто не се согласуваат, 18 (19,6%) не се согласуваат - вкупно 26,1% со став дека дипломатијата недоволно работи на ова поле. Поголемиот дел, 43 испитаници (46,7%), делумно се согласуваат, што покажува дека постои одредено препознавање на напори, но можеби тие се селективни, нерегуларни или не се видливи за поширокатa јавност. Само 25 (27,2%) се потполно согласни, што е значајна бројка, но сепак далеку од апсолутна потврда. Ова укажува дека културната дипломатија и економската промоција преку дипломатски канали се сфаќаат како важни, ама јавноста не е убедена дека се искористени до крај.

Графикон 20 Граѓаните се доволно вклучени во креирањето на надворешната политика (преку јавни дебати, консултации).

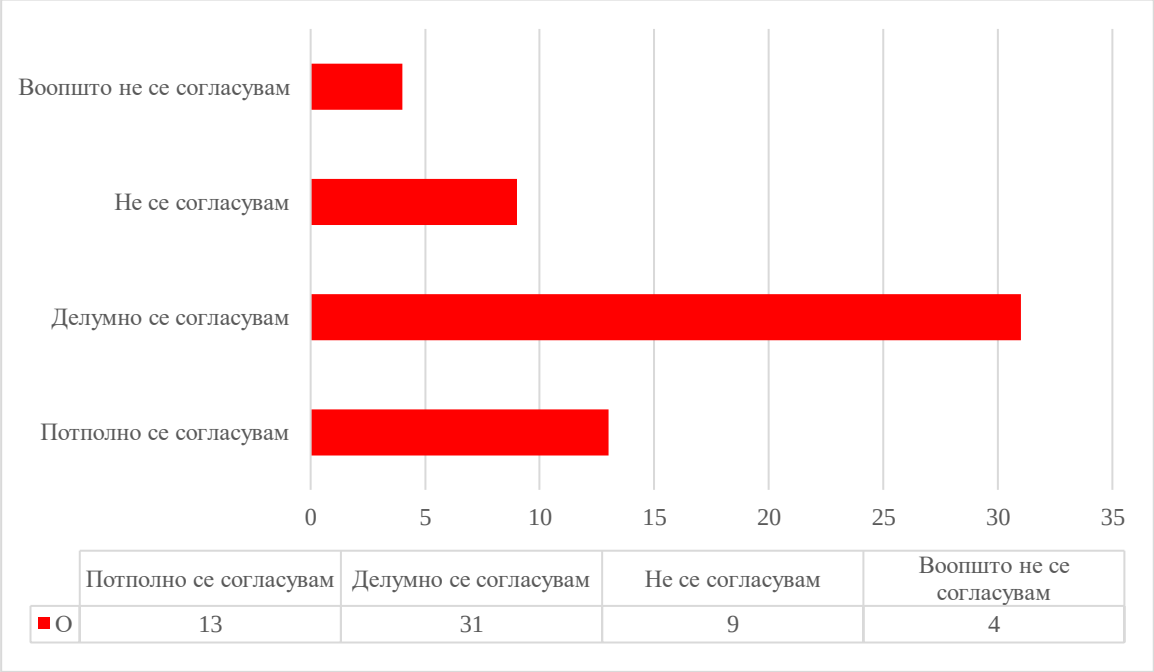
Тука добиваме сосема поинаква слика - јасна недоверба. Од 91 испитаник, дури 24 (26,4%) воопшто не се согласуваат и 34 (37,4%) не се согласуваат, што прави повеќе од 63% со став дека граѓаните се исклучени. Делумно се согласуваат 29 испитаници (31,9%), што може да се сфати како признавање на одредени обиди за јавни дебати или консултации, ама не доволно систематски. Само 4 (4,4%) целосно веруваат дека постои вистинска вклученост на граѓаните. Ова е алармантно, затоа што токму учеството на јавноста во надворешната политика е индикатор за демократска зрелост. Очигледно е дека луѓето чувствуваат дистанца меѓу дипломатските сали и секојдневните потреби. Прашањето останува - дали државата сака граѓаните да бидат слушнати или само формално ги консултира?

Графикон 21 Надворешната политика ги одразува интересите на поголемиот дел од граѓаните.

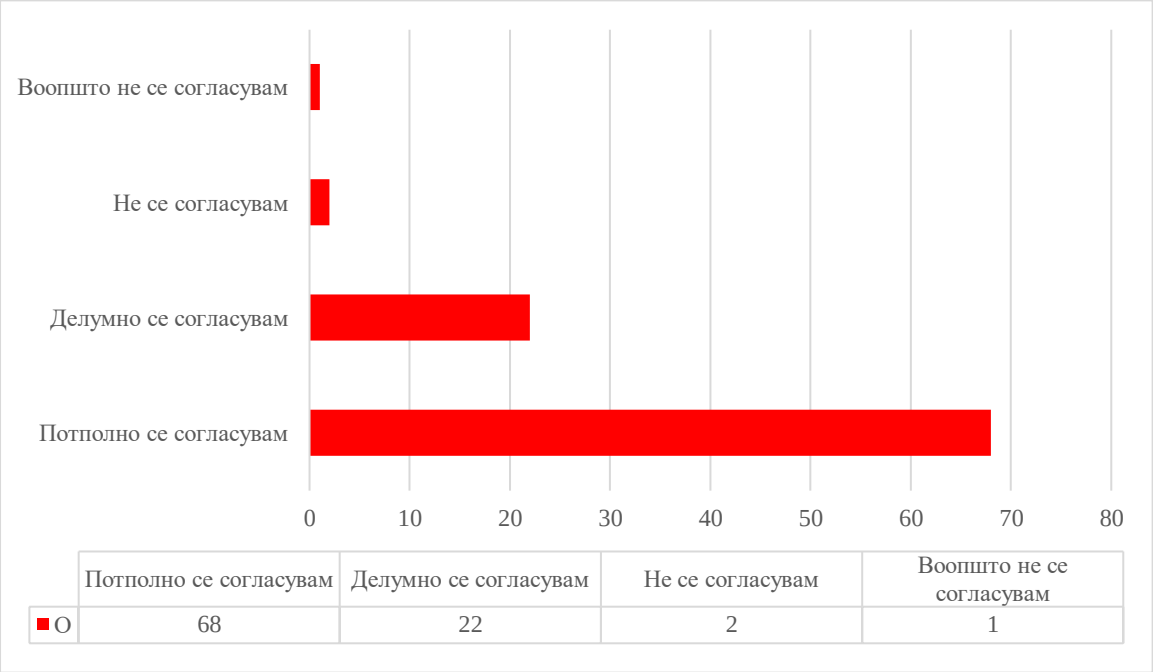
Одговорите на ова прашање откриваат интересен баланс на мислења меѓу граѓаните. Иако само 13 испитаници изразиле потполна согласност дека надворешната политика ги одразува интересите на мнозинството, голем број, 32 лица, делумно се согласуваат, што сугерира дека постои чувство на делумна задоволеност, но и недоверба. Забележливо е дека 48 испитаници се на страна на несогласување, што остава впечаток дека многу луѓе не ја чувствуваат политиката како „технички усогласена“ со нивните лични или колективни потреби. Можеби тоа е последица на недоволна транспарентност или ограничено информирање за надворешните иницијативи, или пак различните приоритети меѓу граѓаните и политичарите. Еве прашањето: колку е реално да се очекува една национална надворешна политика да ги задоволи сите? Одговорот веројатно е - ретко. Но токму ова несогласување нуди увид во просторите каде што државата може повеќе да ја комуницира својата стратегија и да ја зајакне довербата.

Графикон 22 ЕУ интеграцијата треба да остане главен приоритет на надворешната политика

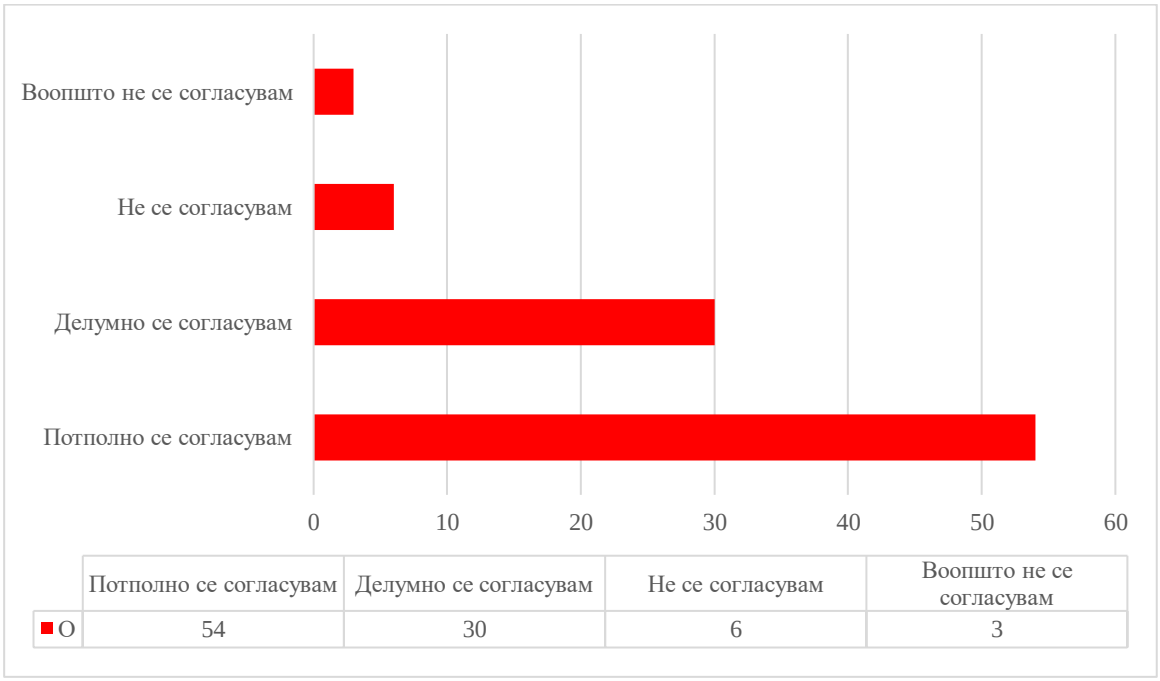
Анализата на ова прашање покажува дека ЕУ интеграцијата е перципирана како значаен, но не апсолутен приоритет. Само 13 испитаници целосно се согласуваат, додека 31 делумно го поддржуваат овој став. Малкумина, 13 воопшто или не се согласуваат, што укажува на тоа дека постојат скептични гласови кои можеби сметаат дека државата треба да балансира помеѓу повеќе приоритети, како регионална соработка или економски односи со трети земји. Всушност, ова огледало на мислења е природно - државната надворешна политика е комплексна матрица на интереси, компромиси и стратешки одлуки. Прашањето е, колку граѓаните се чувствуваат вклучени во овие стратешки определби и дали нивната перспектива се слуша доволно? Одговорите ја покажуваат потребата за повеќе дијалог, информираност и објаснување на долгорочните цели на државата, особено кога станува збор за процеси кои траат со децении, како интеграцијата во ЕУ.

Графикон 23 Односите со соседите треба дополнително да се зајакнат.

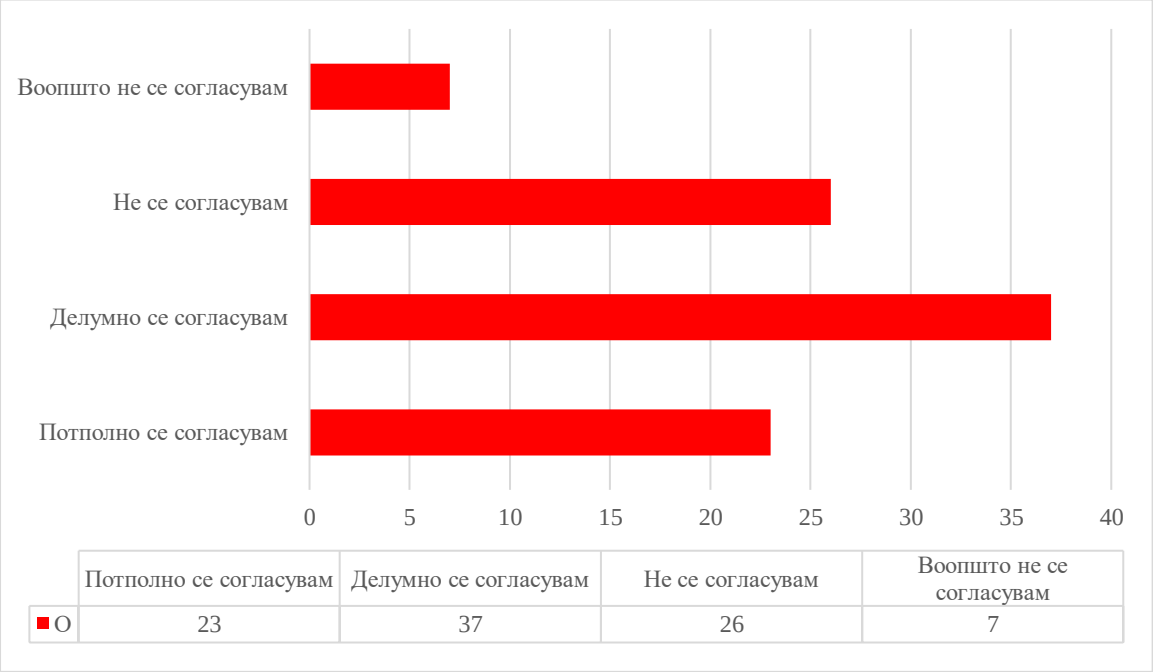
Ова прашање доби најголема согласност меѓу сите испитаници - 68 потполно се согласуваат и 22 делумно, што јасно укажува на тоа дека граѓаните ја препознаваат виталната улога на добрососедските односи. Практично, речиси сите гледаат дека регионалната соработка и пријателските односи со соседите се не само стратешки, туку и практично потребни за стабилноста, економскиот развој и безбедноста на земјата. И само мал број одговорија негативно, што е речиси занемарливо во овој контекст. Очигледно е дека граѓаните чувствуваат поврзаност и одговорност во регионалните односи, и веројатно ги ценат и историските и културните врски. Поставувајќи го прашањето „зошто тогаш политиката понекогаш заостанува зад очекувањата?“ - одговорот се крие во комплексноста на дипломатијата и различните економски и политички интереси кои треба да се усогласат пред да се постигне „идеален баланс“.

Графикон 24 Потребно е поголемо дипломатско присуство (амбасади, конзулати) во светот.

Одговорите на ова прашање покажуваат јасна тенденција - повеќето испитаници сметаат дека Република Северна Македонија треба да го прошири своето дипломатско присуство. Со 54 потполно согласни и 30 делумно согласни, можеме да забележиме дека голем дел од граѓаните и експертите ја препознаваат важноста на глобалната видливост и директното влијание во меѓународната дипломатија. Само мал број (9) се противат или воопшто не се согласуваат, што е речиси занемарливо. Ова не е изненадување ако се има предвид дека амбасадите и конзулатите не се само „декоративни“ - тие се мостови за економска соработка, културни размени и стратегиско позиционирање. Но, прашањето останува: колку навистина државата може да ја прошири мрежата без да го преоптовари буџетот? Одговорот се крие во внимателно балансирање на потребите за видливост и реалните финансиски капацитети.

Графикон 25 Сегашната позиција на РСМ во меѓународната заедница е подобра отколку пред 10 години.

Одговорите тука се помалку еднозначни, со тоа што 23 испитаници потполно се согласуваат, 37 делумно, но 33 испитаници не. Ова создава слика на мешани чувства - постојат оние кои веруваат дека државата направила значителен напредок во позиционирањето на меѓународната сцена, особено во рамките на НАТО, ЕУ и регионалните иницијативи, но има и оние кои сметаат дека напредокот е спор или недоволен. Таквиот раскол веројатно одразува различни перцепции за успехот на надворешната политика, достапноста на информации и личните очекувања на граѓаните. Практично, ова е класичен пример како „напредок“ може да се чита различно - за едни тоа е рака на видливост и признавање, за други е бавен чекор кон реални резултати. Важно е да се забележи дека разликата во перцепции нуди простор за подобрување на комуникацијата и информирањето на јавноста.

„Истражувањето е чин на интелектуална храброст

— бара да се сомневаш дури и во она што сите го прифаќаат.“

— Карл Саган

ГЛАВА VII.

ДОКАЖУВАЊЕ НА ХИПОТЕЗИ

Докажување на поединечна хипотеза 1.1

Бидејќи сметам дека ставот на граѓаните е доста важен, односно нивното задоволство од начинот на функционирање и поставеност на меѓународната политика, во која секако и тие можат да видат свое место и создавање на нови можности, ја креирав поединечната хипотеза 1.1, која гласи:

Доколку граѓаните на Република Северна Македонија сметаат дека добрата надворешна политика на државава е основа за зголемени инвестициски активности и внатрешен раст, значи дека Република Северна Македонија има перспективна надворешна политика.

На основа на оваа хипотеза беа поставени низа прашања во анкетиниот прашалник кој беше креиран за потребите на истражувањето, а добиените одговори во глобола одат во прилог на истото, односно граѓаните покажуваат задоволство и се свесни за важноста на надворешната политика. Имено, според нив првите години од независноста на Македонија биле клучни за градење на успешна надворешна политика, а исто така сметаат дека истата треба да служи за промоција на македонското производство и култура во светот, да го зголеми интересот за истите кај меѓународната заедница а со тоа да придонесе за економски раст и развој на земјава. Исто така, граѓаните ја потенцираат и важноста од членството во најразлични меѓународни организации, бидејќи, според нив, преку истото Република Северна Македонија ќе оствари економски раст и развој.

Со ова се потврдува поедичената хипотеза 1.1.

Докажување на поединечна хипотеза 1.2

Важноста на ставот на граѓаните за степенот на политичка стабилност и јасниот став на државата во однос на светските текови го изразувам во поединечната хипотеза 1.2, која гласи:

Доколку граѓаните на Република Северна Македонија сметаат дека надворешната политика на државава води кон политичка стабилност, добра

позиционираност на меѓународен план и зголемена безбедност, значи дека Република Северна Македонија има перспективна надворешна политика.

Овде сакам да потенцирам дека членството на Македонија во ООН се гледа како силен дипломатски чин, со кој може слободно да се каже дека државата јасно ги исцртала своите приоритети во надворешната политика и го трасирала сеуште не изодениот пад до евроинтеграциите. Граѓаните веруваат во стабилноста на односите со соседните земји доколку истите дополнително се подобрат, веруваат во безбедноста која НАТО ја гарантира на државава, сметаат дека не се доволно вклучени во креирањето на надворешната политика, но бидејќи во глобала веруваат во коинзистентноста на надворешно-политичките принципи на државава, значи дека сметаат дена досегашните влади добро си ја работат работата во оваа насока, освен тоа што истите не треба често да се менуваат.

Со ова се потврдува поединечната хипотеза 1.2.

Бидејќи се потврдуваат поединечните хипотези 1.1 и 1.2, се потврдува посебната хипотеза 1, која гласи:

Доколку граѓаните на Република Северна Македонија, сметаат дека добрата надворешна политика е клуч за економски раст и развој, политичка стабилност и позиционираност во меѓународната заедница, значи дека Република Северна Македонија има перспективна надворешна политика.

Докажување на поединечна хипотеза 2.1

Главните чинители на меѓународната политика се политичарите, додека секако не треба да се изостави и стручната јавност со своите анализи, ставови и сугестии кон власта. Важноста на овие две страни за креирање и одржување на стабилна надворешна политика ја потенцирам со поединечната хипотеза 2.1, која гласи:

Доколку политичарите и стручната јавност одржуваат коинзистентност во меѓународните политики, донесуваат одлуки и потпушуваат договори кои ја зајакнуваат позицијата и безбедноста на државата, значи дека Република Северна Македонија има перспективна надворешна политика.

Иако само делумно, овде најпрво мора да се истакне важноста од долгорочно одржување на дефинираните приоритети на земјава преку надворешната политика, без оглед на менувањето на владите и ориентираноста на истите кон националните политики. Само внатрешно силна држава може да има јасен став и конзистентна надворешна политика, што се потврдува со ставот дека надворешната политика е силно зависна од внатрешните конфликти, како и дека внатрешното подобрување ќе носи најпрво уште подобри односи со соседите, како и подобра позиција на земјава во меѓународната заедница во континуитет, не само во последните десетина години. Според мене постои веројатност дека резултатите од истражувањето на оваа хипотеза носат со себе и некои пропагадни тонови, бидејќи иако најголемиот дел од јавноста смета дека членството во ЕУ е клучно за зајакнување на државата во секоја смисла, некаде во заклучокот дефинирањето на црвени линии треба да биде уште еден стратешки момент во надворешната политика, бидејќи и покрај верувањата во добробитите на Преспанскиот договор, и евидентно поголемите негодувања на Договорот за добрососедство со Бугарија, кои сигурно ќе придонесат за подобрување на односите на државата кон странство, но истовремено ги влошуваат внатрешните односи, а го нарушуваат и достоинството на граѓаните.

Се потврдува поединечната хипотеза 2.1.

Докажување на поединечна хипотеза 2.2

Членството на земјава во меѓународните одганизации е уште еден доказ за нејзиното вреднување и зацврстување на нејзината меѓународна позиција. Поединечната хипотеза 2.2 треба да го мери делувањето на политичарите и стручната јавност во оваа насока, а таа гласи:

Долку политичарите и стручната јавност придонесуваат за членство на земјава во најразлични меѓународни организации а со тоа ја зајакнуваат нејзината позиција безбедност и придонесуваат за економски развој, значи дека Република Северна Македонија има перспективна надворешна политика.

Речиси половина од испитаниците на истражувањето изразуваат негодување дека македонските институции добро го водат процесот кон ЕУ интеграциите. Потврдни се одговорите дека членството во меѓународните организации кое го обезбедуваат политичарите е добро за државата и дека истото придонесува за економски раст и развој. Јавноста и политичката сцена смета дека дипломатските и конзуларните претставништва треба да се зголемата, што го напушта начелото на економично работење, а во отсуство на политики, правила и насоки на работење на овие претставништва на земјата. Пред да ја потврдам и оваа хипотеза, бидејќи истражувањето покажа доста голем ентузијазам и оптимизам во политиката на нашава земја, сакам да потенцирам дека како држава треба да се грижиме многу повеќе за надворешно-економската политика, не само кон европската унија, туку да бараме и отварање на источните пазари. Имено, преку надворешната политика земјата да тежнее кон трговски суфицит и подобра благосостојба на нејзините граѓани внатре во неа, нешто што е спротивно од можностите за интерграции, помошти, донации и кредити.

Се потврдува поединечната хипотеза 2.2

Бидејќи се потврдуваат поединечните хипотези 2.1 и 2.2, се потврдува посебната хипотеза 2, која гласи:

Доколку политичарите и стручната јавност одржуваат квалитетни и коинзистентни меѓународни политики, активно работат на зголемана соработка и

вклученост на земјата во меѓународните текови, значи дека Република Северна Македонија има перспективна надворешна политика.

На крајот, бидејќи се потврдени посебните хипотези 1 и 2, СЕ ПОТВРДУВА и генералната хипотеза на истражувањето која гласи:

Доколку граѓаните, политичарите и стручната јавност во Република Северна Македонија, гледаат на надворешната политика како на клучен фактор за иднината на државата, значи дека Република Северна Македонија има перспективна надворешна политика.

ЗАКЛУЧОК

Ова истражување имаше за цел да го проследи развојот на надворешната политика на Република Северна Македонија од прогласувањето на независноста до денес, да ги анализира влијанијата на главните билатерални и мултилатерални односи и да го вклучи мислењето на јавноста преку анкета. Така, комбинираниот пристап овозможи целокупен увид кадешто теоријата дава рамка, а емпиријата го тестира јазот меѓу формалните политики и перцепциите на граѓаните.

Историски, трудот покажа јасна фазираност:

- Првите години (1991-2001) биле обележани со предизвикот на меѓународното признание и спорот за името - прашање кое буквално го дефинираше меѓународниот влез и првичните стратегиски избори на државата. Во овој период, мултилатералните институции (ОН, ОБСЕ, Совет на Европа) и првите договори овозможија минимален, но важен простор за легитимитет и дипломатски маневар; тоа беше почетната „школа за дипломатија“ која ја постави основата на понатамошните чекори. Овие налози се документирани и во архивскиот приказ на документот и во анализа на првичните надворешнополитички реакции.

- Периодот 2001-2018 носи комплексни последици: Охридскиот рамковен договор обезбеди мир и институционални промени, а проширувањето на билатералната соработка и интензивираното учество во регионални механизми го зголемија капацитетот на државата да реагира во меѓународниот простор. Сепак, истовремено останаа внатрешни предизвици и јавни поделби поврзани со кохезија и перцепцијата на ефективноста на политиките - наод потврден со анкетните мерења и низа индикатори за доверба во институциите. Овие динамики ја обликуваат мешавината од постигнувања и рани кризи кои го одбележуваат овој период.

- По Преспанскиот договор (2018) и зачленувањето во НАТО, земјата доби значаен геополитички капитал - подобрена меѓународна позиција и јасен пат околу одредени безбедносни прашања. Но, практиката покажа дека решавањето на еден голем спор (името) не ги елиминира сите блокади:

билатерални прашања - особено сложените односи со Бугарија и процедурите околу преговорите со ЕУ - останаа главни фактори што го забавуваат очекуваниот европски напредок. Така, напредокот е реален, но не линеарен и бара постојан институционален труд и дипломатска издржливост.

Имајќи го во предвид горенаведеното, истражувањето потврди дека надворешната политика на РСМ напредува низ достигнувања и компромиси, но останува кревка поради зависноста од билатерални ветоа и нецелосната домашна консолидација. Најважните практични препораки што произлегуваат од трудот се:

- интензивирана комуникација со јавноста за надворешнополитичките избори (за да се намали јазот во перцепциите). Анкетата јасно укажува дека граѓаните се кластерно недоволно вклучени и информирани за надворешната политика: 24 испитаници (25,8%) изјавија дека „воопшто не се согласуваат“, а 34 (36,6%) дека „не се согласуваат“ со тврдењето дека граѓаните се доволно вклучени (прашање 16) - вкупно 58,4% негативни одговори. Исто така, само 17 (18,3% кога пресметаме делумно+потполно?) - во реалноста делумно/потполно согласните се 33 (35,5%) - чувството за дистанца е очигледно.

- засилување на институционалниот капацитет на дипломатијата (поголемо присуство и стручно унапредување). Резултатите говорат јасно: потребно е повеќе постојано дипломатско присуство и професионализација. На прашањето за потребата од поголемо дипломатско присуство (прашање 20), 30 испитаници (32,3%) делумно и 54 (58,1%) потполно се согласуваат - вкупно 84 лица, односно 90,3% ја поддржуваат идејата. Исто така, одговорите на прашањата за автономноста на надворешната политика (прашање 11) покажуваат дека 47 испитаници (50,5%) сметаат дека таа не е независна од внатрешните конфликти, а 56 (60,2%) веруваат дека чести промени на влади значително влијаат врз надворешната политика (прашање 12). Овие наоди укажуваат дека институциите се кревки и премногу зависни од политички циклуси.;

- системска работа на билатерални односи преку долгорочни стратегии, а не само рефлексни одговори. Анкетата јасно ја нагласува поддршката за зајакнување на соседските односи: 68 испитаници (73,1%) потполно и 22 (23,7%) делумно се согласуваат дека односите со соседите треба да се зајакнат (прашање 19) - вкупно 96,8% барем делумно поддржуваат тоа. Сепак, перцепциите за тоа дали билатерални договори и конкретни чекори се корисни се помешани (на пример, договорот со Бугарија: 38 делумно + 16 потполно = 54 одговори, 58,1% согласност; прашањето за тоа дали РСМ има стабилни односи со соседите покажа 56 делумно + 7 потполно = 63 (67,7%) согласност). Овие податоци велат: граѓаните сакаат подобри односи, но не секогаш има јасна доверба во тековните билатерални механизми.

И да, потребни се дополнителни истражувања со поширок примерок и долгорочни мерења за да се следат трендовите.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- ANSA. (2022). North Macedonia and Bulgaria sign EU negotiating protocol.
- AP News. (2023, January 26). Bulgaria angry at 'hate crimes' in neighbor North Macedonia.
- Berridge, G. R. (2015). Diplomacy: Theory and Practice (5th ed.). Palgrave Macmillan.
- Britannica, T. E. (2025). Foreign policy: Definition, objectives & facts.
- Cambridge Dictionary. (2025). Foreign policy.
- CEFTA Secretariat. Enhancing competitiveness of the CEFTA Parties by supporting economic integration.
- CEFTA и RCC Secretariates. Opening public consultations with an objective to garner public views on the scope, priorities and added value of regional actions.
- Chryssogelos, A., & Stavrevska, E. B. (2019). The Prespa agreement between Greece and North Macedonia and the discordancies of EU foreign policy. *European Foreign Affairs Review*, 24(4), 427-446.
- Congressional Research Service. (2005). Macedonia (FYROM): Post-Conflict Situation and U.S. Policy. *Library of Congress*.
- Congressional Research Service. (2005). Test case for European Defense: Macedonia and EU/NATO cooperation.
- Congressional Research Service. (2020). North Macedonia: In Brief.
- Consilium. (2001). Stabilisation and Association Agreement between the European Communities and their Member States, and the former Yugoslav Republic of Macedonia.
- Daskalovski, Z. (2017). Clashing Historical Narratives and the Macedonian name dispute-Solving the unsolvable. *Trames*, 21(4), 327-343.

- Deibel, T. L. (2007). Foreign affairs strategy: Logic for American statecraft. Cambridge University Press.
- Demjaha, A. (2020). The Path of North Macedonia towards the European Union. *JUSTICIA-International Journal of Legal Sciences*, 8(13-14), 9-16.
- ESI. (2012). Macedonia's dispute with Greece. European Stability Initiative.
- Financial Times. (2024). Balkan clouds over EU enlargement.
- Foreign Policy. (2025). The Western Balkans' Emerging Voice in NATO. *Foreign Policy*.
- Fouéré, E. (2018). Progress in Resolving the Greek-Macedonian Name Dispute-Will It Break the Gordian Knot at Last. *CEPS Commentary*, 18.
- Goetschel, L. (1999). Neutrality, a really dead concept? Cooperation and Conflict, 34(2), 115-139.
- Gounaris, S., & Kofos, E. (2019). Reshaping North Macedonia: The Name Change and the Prespa Agreement.
- Higgins, A. P. (1910). Diplomacy and the Diplomatist. Jurid. Rev., 22, 198.
- Hill, C. (2016). Foreign Policy in the Twenty-First Century. Palgrave Macmillan.
- Human Rights Watch. (2005). World Report 2005 - Macedonia.
- Intergovernmental Conference on the Accession of North Macedonia. (2022, July 21). EEAS Press and Information Team.
- Janev, I. (2019). Legality of the Prespa agreement between Macedonia and Greece. *Journal of Political Science and International Relations*, 2(2), 50-59.
- Karadjoski, M., & Adamczuk, A. (2014). Macedonia and Her Difficult Neighbours on the Path to the EU. *Yearbook of Polish European Studies*, (17).
- KAS. (2021). The Prospects of the Prespa Agreement: Public Perceptions.

- Kuik, C. C. (2008). The essence of hedging: Malaysia and Singapore's response to a rising China. Contemporary Southeast Asia, 30(2), 159-185.
- Merriam Webster. (2025). Foreign policy: Definition & meaning.
- MIA. (2022). North Macedonia signs protocol with Bulgaria, first IGC to take place.
- MIA. (2024). Panel: 23 years since the Framework Agreement, effective decentralization remains a challenge.
- Mileski, T. (2024). The Prespa Agreement: Macedonian Diplomatic Gambit Or Geopolitical Game Changer.
- Mitrović, S. (2025). Regional Cooperation Initiatives in the Western Balkans.
- Mojsovska, S. (2021). North Macedonia: politics versus policy of EU integration. Comparative Southeast European Studies, 69(4), 561-574.
- Molloy, S. (2013). 'Cautious politics': Morgenthau and Hume's critiques of the balance of power. International Politics, 50(6), 768-783.
- Morgenthau, H. J. (1950). The mainsprings of American foreign policy: The national interest vs. moral abstractions. American Political Science Review, 44(4), 833-854.
- NATO. (2001). Operation Amber Fox.
- NATO. (2001). Peace support operations in North Macedonia (2001-2003).
- North Macedonia external relations briefing: External relations in 2020. (2021). *China-CEE Institute*, *Weekly Briefing*, Vol. 35, No. 4.
- North Macedonia joins NATO as 30th Ally. (2020, March 27). *NATO*.
- OSCE. (2001). Ohrid Framework Agreement.
- OSCE. (2023). OSCE and United Nations mark 30 years of co-operation..
- Panke, D., & Thorhallsson, B. (2024). Foreign policy of small states.

- Pilaca, G. (2023). The Europeanisation of Good Neighborly Relations and Regional Cooperation Criteria: A Comparison Between Albania and North Macedonia. Analele Universităţii din Oradea. Relaţii Internationale şi Studii Europene (RISE), 15(15), 7-19.
- Politico. (2024). North Macedonia president-elect sparks row with Greece at swearing-in.
- Prespa Agreement. (2018). (Resolution of name dispute enabling Euro-Atlantic integration).
- PubAffairs Bruxelles. (2025). North Macedonia's EU path: Challenges and opportunities in 2025.
- Rajchinovska Pandeva, I. (2025). North Macedonia-US Relations: Dominated by Politics and Diplomacy. In The United States and the Future of Europe: Views from the Capitals (pp. 169-173). Cham: Springer Nature Switzerland.
- RFERL. (2022). North Macedonia Signs Protocol With Bulgaria, Looks To Take Next Step To EU.
- Siegel, S. N. (2010). Weighing Macedonia's Entry into NATO. *Mediterranean Quarterly*, 21(1), 45-60.
- Smirnov, P. A. (2021). Bulgarian Vector for North Macedonia Foreign Policy: the Problem of Identity. *EURASIAN INTEGRATION: economics, law, politics*, 14(2), 86-96.
- Smith, S., Hadfield, A., & Dunne, T. (2016). Foreign Policy: Theories, Actors, Cases (3rd ed.). Oxford University Press.
- Smith, S., Hadfield, A., & Dunne, T. (Eds.). (2008). Foreign policy: theories, actors, cases. Oxford University Press, USA.
- State-sharing through power-sharing': accepting the ethnic divide. The Republic of North Macedonia 20 years after the Ohrid Framework Agreement. (2023). *50 Shades of Federalism*.

- Thorhallsson, B., & Steinsson, S. (2017). Small state foreign policy. In Oxford research encyclopedia of politics.

- Tzevelekos, D. V. P. (2020). The meaning and effects of erga omnes within the Prespa agreement of 17 June 2018 between Greece and North Macedonia. An introductory note. *An Introductory Note* (January 30, 2020). *Questions of International Law, QIL, Zoom-in*, 65, 1-19.

- Tziampiris, A. (2012). The Macedonian name dispute and European Union accession. *Southeast European and Black Sea Studies*, 12(1), 153-171.

- United Nations Security Council. (1993). Resolution 817 (1993): Admission of the former Yugoslav Republic of Macedonia to the United Nations.

- Vankovska, B. (2007). The role of the Ohrid framework agreement and the peace process in Macedonia. Regional cooperation peace enforcement, and the role of the treaties in the Balkans.-(Europe and the Balkans international network; 28), 1000-1023.

- Vasilev, G. (2013). Multiculturalism in post-Ohrid Macedonia: Some philosophical reflections. East European Politics and Societies, 27(04), 685-708.

- Wallgren, A. (2021). North Macedonia and the Prespa Agreement: An analysis of the name dispute between Greece and North Macedonia from a realist, a liberal and a constructivist perspective.

- Wohlforth, W. C., De Carvalho, B., Leira, H., & Neumann, I. B. (2018). Moral authority and status in International Relations: Good states and the social dimension of status seeking. Review of International Studies, 44(3), 526-546.

- Zizovic, A. (2023). Regional Cooperation and Foreign Policy in the Western Balkans. *International Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 7(2), 105-120.

- Симић, Д. (2009). Светска политика. Удружење за студије САД у Србији, Београд.

ПРИЛОЗИ

Прилог 1. Анкета за надворешната политика на Република Северна Македонија

Вашите одговори ќе бидат анонимни и исклучиво за академски цели. Ви благодариме за вашето време и учество!

Лични податоци:

1. Пол:

- Машки
- Женски

2. Која е Вашата возрасна група?

- од 20-25 години
- од 26-35 години
- од 36-45 години
- над 45 години

3. Какво образование имате?

- Основно образование
- Средно образование
- Високо образование

4. Кој е Вашиот професионален статус?

- (Опис на професијата или слободен одговор)

5. Дали сте политички активист?

- Да
- Не

Прашања за надворешната политика:

6. По прогласувањето на независноста (1991), РСМ успешно ги дефинираше своите надворешнополитички приоритети.

- Воопшто не се согласувам
- Не се согласувам
- Делумно се согласувам
- Потполно се согласувам

7. Првите години од независноста беа главни за градење на меѓународен углед на државата.
- Воопшто не се согласувам
- Не се согласувам
- Делумно се согласувам
- Потполно се согласувам

8. Членството во ООН во 1993 година беше значаен дипломатски успех.
- Воопшто не се согласувам
- Не се согласувам
- Делумно се согласувам
- Потполно се согласувам

9. Периодот 1991-2001 беше обележан со конзистентна и стабилна надворешна политика.
- Воопшто не се согласувам
- Не се согласувам
- Делумно се согласувам
- Потполно се согласувам

10. Преспанскиот договор значително ја подобри меѓународната положба на РСМ.
- Воопшто не се согласувам
- Не се согласувам
- Делумно се согласувам
- Потполно се согласувам

11. Договорот за пријателство со Бугарија (2017) е корисен за државните интереси.
- Воопшто не се согласувам
- Не се согласувам
- Делумно се согласувам
- Потполно се согласувам

12. РСМ има стабилни и добри односи со соседните земји.

- Воопшто не се согласувам
- Не се согласувам
- Делумно се согласувам
- Потполно се согласувам

13. Членството во НАТО ја зголеми безбедноста на државата.

- Воопшто не се согласувам
- Не се согласувам

- Делумно се согласувам
- Потполно се согласувам

14. Процесот за членство во ЕУ е воден ефикасно од институциите.

- Воопшто не се согласувам
- Не се согласувам
- Делумно се согласувам
- Потполно се согласувам

15. Членството во меѓународни организации придонесува за економски развој на државата.

- Воопшто не се согласувам
- Не се согласувам
- Делумно се согласувам
- Потполно се согласувам

16. Надворешната политика е независна од внатрешнополитичките конфликти.

- Воопшто не се согласувам
- Не се согласувам
- Делумно се согласувам
- Потполно се согласувам

17. Постојаните промени на влади не влијаат значително врз надворешната политика.

- Воопшто не се согласувам
- Не се согласувам
- Делумно се согласувам
- Потполно се согласувам

18. Постојат долгорочни стратегии за надворешната политика што се почитуваат од сите влади.

- Воопшто не се согласувам
- Не се согласувам
- Делумно се согласувам
- Потполно се согласувам

19. Надворешната политика придонесува за странски инвестиции.

- Воопшто не се согласувам
- Не се согласувам
- Делумно се согласувам
- Потполно се согласувам

20. Дипломатските односи се користат за промоција на македонски производи и култура.

- Воопшто не се согласувам
- Не се согласувам
- Делумно се согласувам
- Потполно се согласувам

21. Граѓаните се доволно вклучени во креирањето на надворешната политика (преку јавни дебати, консултации).

- Воопшто не се согласувам
- Не се согласувам
- Делумно се согласувам
- Потполно се согласувам

22. Надворешната политика ги одразува интересите на поголемиот дел од граѓаните.

- Воопшто не се согласувам
- Не се согласувам
- Делумно се согласувам
- Потполно се согласувам

23. ЕУ интеграцијата треба да остане главен приоритет на надворешната политика.

- Воопшто не се согласувам
- Не се согласувам
- Делумно се согласувам
- Потполно се согласувам

24. Односите со соседите треба дополнително да се зајакнат.

- Воопшто не се согласувам
- Не се согласувам
- Делумно се согласувам
- Потполно се согласувам

25. Потребно е поголемо дипломатско присуство (амбасади, конзулати) во светот.

- Воопшто не се согласувам
- Не се согласувам
- Делумно се согласувам
- Потполно се согласувам

26. Сегашната позиција на РСМ во меѓународната заедница е подобра отколку пред 10 години.

- Воопшто не се согласувам
- Не се согласувам
- Делумно се согласувам
- Потполно се согласувам

Ви благодариме што ја пополнивте оваа анкета и го споделивте вашето мислење. Вашите одговори ќе бидат искористени за академски цели и ќе помогнат во анализа на надворешната политика на Република Северна Македонија.